

**SINIFINDA SURİYELİ ÖĞRENCİ BULUNAN
ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETİM SÜRECİNDE
YAŞADIĞI SORUNLARA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Yağmur BİLMEZ

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

2024

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

**SINIFINDA SURİYELİ ÖĞRENCİ BULUNAN ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETİM
SÜRECİNDE YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ**

(Investigation of Teachers' Opinions on the Problems Experienced in the Teaching Process of
Teachers With Syrian Students in the Class)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yağmur BİLMEZ

Danışman: Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Erzurum
Temmuz, 2024

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yağmur BİLMEZ tarafından hazırlanan “Sınıfında Suriyeli Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Öğretim Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı çalışması 12/07/2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Doç. Dr. Fevzi DURSUN <i>Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Danışman:	Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Adnan TAŞGIN <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

.... / / 202..

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sınıfında Suriyeli Öğrenci Bulunan Öğretim Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sorunlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

12/07/2024

Aslı Islak İmzalıdır

Yağmur BİLMEZ

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve ..sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yaptığım çalışmada, tez hazırlık sürecimde, yüksek lisans eğitimim süresince; araştırma ve çalışmalarımda yoğun iş temposuna rağmen desteğini, bilgilerini esirgemeyen saygıdeğer hocam ve değerli danışmanım Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU'na, süreçte destekleriyle, varlığıyla çalışmamızda emekleri olan değerli hocalarım Doç. Dr. Ceyhun OZAN'a, jürime katılarak öneri ve görüşleriyle çalışmama katkıda bulunan değerli hocam Doç. Dr. Adnan TAŞGIN'a, Doç. Dr. Fevzi DURSUN'a emeklerinden dolayı teşekkür eder sonsuz şükranlarımı sunarım. Çalışmamda her zaman gönülden destek olan, yönlendirmeleriyle bana ışık olan, her fırsatta desteğini büyük fedakârlıklarla veren değerli arkadaşım, meslektaşım Melike AKSONGUR'a ve her zaman destekleriyle yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

Yağmur BİLMEZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SINIFINDA SURİYELİ ÖĞRENCİ BULUNAN ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETİM SÜRECİNDE YAŞADIĞI SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Yağmur BİLMEZ

Temmuz 2024, 86 Sayfa

Amaç: Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerin öğretim sürecinde karşılaştığı sorunlara yönelik görüşlerini incelemektir.

Yöntem: Çalışmada nitel araştırma süreçlerinden durum çalışması deseni işe koşulmuştur. Desende odak grup görüşmeleri ile nitel veriler toplanıp analiz edilmiştir. 26 öğretmenle 4 grup şeklinde görüşmeler yapıp toplanan veriler çok boyutlu ve detaylı şekillerde analiz edilmiştir. Önceden hazırlanmış açık uçlu sorular, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla katılımcılara uygulanmıştır. Açık uçlu sorular hazırlanırken sınıfında Suriyeli öğrencileri bulunan öğretmenlerin görüşlerine yer verilmesi göz önünde bulundurulmuş olup sorular tamamen eğitim-öğretim sürecine yönelik hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Bulgular: Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunların başında Türkçe dil yeterliliklerinin bazı öğrencilerde istenen aşamada olmadığı, dil sorunlarının bazı öğrencilerde uyum sorunlarına yol açtığı şeklinde bulgular ortaya çıkmıştır. Türkçe dil yeterliği olmayan öğrencilerin matematik, resim, müzik gibi derslerde daha başarılı olduğu ancak Türkçe, Fen bilimleri gibi derslerde dil sorunu yaşadıkları ortaya çıkmıştır. İletişim, planlama, öğrenme-öğretme süreci, sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme süreçlerinde öğretmenlerin yaşadığı sorunlara yönelik görüşleri alınmış olup genel görüş olarak karşılaştıkları sorunun kaynağı bazı öğrencilerin Türkçe dil becerilerinin yeterli seviyede olmayışına bağlanmıştır. Dil ve uyum sorunlarını müteakiben bazı velilerin yeterli desteği sağlayamamasının bu sürece olumsuz etki ettiği görüşleri yer almıştır.

Sonuçlar: Öğretmenlerle yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde dil yeterliği olan öğrencilerin birçok alanda başarılı olduğu, bu öğrencilerin derslerde daha aktif olduğu, aile desteğinin ve aile ilgilerinin olumlu olduğu, okulda uyumlu davranışlar sergiledikleri, iletişim kurmada sorun yaşamadığı, sınıf yönetiminde ve ölçme değerlendirme süreçlerinde olumlu dönütler aldıkları şeklinde sonuç ortaya çıkmıştır. Ancak dil sorununu aşamayan öğrencilerde bazı derslerde yeterli başarının görülmediği, sınıf yönetiminde dilden kaynaklı sorunlar oluşabildiği, öğrencilerin iletişim kuramamalarından kaynaklı davranışlarında problemler görülebildiği ve bu problemlerin uyum süreçlerini olumsuz etkilediği şeklinde sonuçlar ortaya çıkmıştır. Türkçe dil yeterliği olmayan öğrencilerin klasik yazılı sınavlarında yeterli başarıyı gösteremedikleri ve evde ders tekrarı yapmadıkları için yeterli başarıya ulaşamadıkları, matematik, İngilizce, resim, müzik dersleri dışında evde destek göremeyen öğrenci ve ailelerinde beliren temel sorunun dil olduğu şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: göç, uyum, eğitim-öğretim süreci, Suriyeli öğrenciler, sınıf öğretmenleri

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

INVESTIGATION OF TEACHERS' OPINIONS ON THE PROBLEMS EXPERIENCED IN THE TEACHING PROCESS OF TEACHERS WITH SYRIAN STUDENTS IN THE CLASS

Yağmur BİLMEZ

July 2024, 86 pages

Objective: To examine the opinions of classroom teachers who have Syrian students in their classrooms about the problems they face during the teaching process.

Method: In the study, case study design, one of the qualitative research processes, was used. In the design, qualitative data were collected and analyzed through focus group interviews. Interviews were held with 26 teachers in 4 groups and the collected data was analyzed in multidimensional and detailed ways. In the study, pre-prepared open-ended questions were applied to the participants with a semi-structured interview form. While preparing open-ended questions, the opinions of teachers who have Syrian students in their classrooms were taken into consideration, and the questions were prepared and implemented entirely for the education-training process.

Findings: In the interviews with the teachers, it was found that the main problems faced by the teachers during the teaching process were that Turkish language proficiency was not at the desired level in some students and that language problems caused adaptation problems in some students. It was revealed that students without Turkish language proficiency were more successful in subjects such as mathematics, art and music, but they had language problems in subjects such as Turkish and science. Teachers' opinions on the problems experienced in communication, planning, learning-teaching process, classroom management and assessment and evaluation processes were taken and the general opinion was that the source of the problem they faced was the insufficient level of Turkish language skills of some students. Following the language and adaptation problems, some parents' inability to provide adequate support had a negative impact on this process.

Results: When the interviews with the teachers were evaluated, it was concluded that students with language proficiency were successful in many areas, these students were more active in lessons, had positive family support and family interest, exhibited harmonious behaviors at school, did not have problems in communicating, and received positive feedback in classroom management and assessment and evaluation processes. However, it was concluded that students who could not overcome the language problem did not achieve sufficient success in some courses, language-related problems may occur in classroom management, problems may be observed in students' behavior due to their inability to communicate, and these problems negatively affect their adaptation processes. It has been concluded that students who do not have Turkish language proficiency cannot achieve sufficient success in classical written exams and that they cannot achieve sufficient success because they do not repeat lessons at home, and that language is the main problem that emerges in students and their families who cannot receive support at home except for math, English, art and music lessons.

Keywords: migration, adaptation, education-teaching process, Syrian students, classroom teachers

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Problem Cümlesi	3
Araştırma Soruları.....	3
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	4
İKİNCİ BÖLÜM	5
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	5
Göç Kavramı	5
Göç Türleri	8
İç Göç ve Dış Göç	9
Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç.....	10
Sürekli-Geçici Göç	11
Göçün Aileye Etkileri	12
Göçleri Aza İndirebilmek İçin Alınabilecek Çözüm Önerileri	13
Kültür ve Özellikleri	14
Göçün Kültüre Etkisi.....	16
Psikososyal Destek ve Uyum.....	17
Göç ve Eğitim İlişkisi	20
İlgili Araştırmalar.....	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	32

Yöntem	32
Araştırma Yöntemi.....	32
Katılımcılar	33
Veri Toplama Teknikleri.....	33
Süreç.....	34
Verilerin Analizi.....	35
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	37
Bulgular	37
Sınıf Öğretmenlerinin Planlama Sürecine İlişkin Görüşleri	37
Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Sürecine İlişkin Görüşleri	40
Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri	43
Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Sürecine İlişkin Görüşleri	46
Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme –Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri.....	50
BEŞİNCİ BÖLÜM	54
Tartışma ve Sonuç	54
Öğretmenlerin Planlama Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar	57
Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar	58
Öğretmenlerin Öğrenme- Öğretme Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar	59
Öğretmenlerin İletişim Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar	60
Öğretmenlerin Değerlendirme Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar	61
KAYNAKÇA	64
EKLER	68
EK-1. Kurul Onay Belgesi	68
EK-2. Araştırma İzin Onayı	71
EK-3. Görüşme Formu.....	72
ÖZ GEÇMİŞ	74

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Katılımcıların Demografik Özellikleri</i>	33
--	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. <i>Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) 2020 Yılı Verileri</i>	7
Şekil 2. <i>Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2023)</i>	8

KISALTMALAR DİZİNİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
GBM	: Geçici Barınma Merkezi
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
İYEP	: İlkokullarda Yetiştirme Programı
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Dünya genelinde 21. yüzyıl; toplu olarak insanların ülkesinden, içinde bulundukları bölgeden başka bir yere göç ettiği, göçe zorlandığı ve göç problemlerinin tarih boyunca en fazla yaşandığı bir dönem olarak yerini almaktadır. Tarihe ve günümüze baktığımızda insanların pek çok sebepten dolayı ülkelerini, bulundukları toprakları terk ettiklerini ve göçlerle mücadele ettiklerini görmekteyiz. Göç, toplumların geleceklerini etkilemekte ve göç edilen ülkelerde birtakım değişimlere yol açmaktadır. Ülkemizin konum olarak önemli bir yere sahip olması, kıtalar arası geçişlerde önemli bir rolünün olması, coğrafik olarak pek çok avantajı barındırıyor olması göç eden insanların kavşak merkezi olarak gördüğü Türkiye'ye göç etmeleri sonucunu meydana getirmiştir. 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sebebiyle insanlar evlerini, topraklarını, ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve Suriye'nin kara sınırı olan Türkiye'ye yoğun göçlerin yapılmasıyla sonuçlanan bir durum ortaya çıkarmıştır. Suriye ile büyük bir kara sınırına sahip olan Türkiye, bu süreçte göçlerden etkilenmiş olup pek çok Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) 2020 yılı verilerine göre, dünya genelinde en çok mültecinin yer aldığı, ülkesinde en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke sıralamasında Türkiye gelmektedir. Elde edilen verilere göre Türkiye 3,7 milyon mülteci ile listenin en başında yer almaktadır. UNCHR Türkiye istatistiklerine göre, Türkiye'de yer alan mültecilerin ve sığınmacıların yaklaşık 3,6 milyonu Suriye vatandaşlarından ve 330.000' e yakını kayıtlı mülteciler, başka milletlerden sığınmacıların oluşturduğu sonucu verilmiştir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>)

Göçe bağlı olarak ortaya çıkan, göçün sonucunda başka bir ülkede yaşayan kitleleri ve kişileri yakından ilgilendiren ve son dönemlerde çok önem kazanmaya başlayan kavramlar arasında sosyal içerme kavramı yer almaktadır. Bilhassa göçe bağlı gelişmelerin yaşanması, göç olaylarının artışıyla göç edenler ve göç edilen ülkedeki toplumun arasında yaşanan sıkıntılar, sosyal içerme kavramının daha derinden incelenmesini, ne anlama geldiği üzerine araştırmalar yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Koçak, 2019). Ülkemizde, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin bazı farklılıklardan ötürü okul ortamına uyum sağlayamadıkları gözlemlenmiştir. Savaştan kaynaklı göçlerde savaşın etkisiyle oluşan olumsuz etkilerin süreci

daha ağır geçmekte ve savaş ortamında yaşanan istenmeyen durumlar, kişilerin hayatlarında ağır ve kalıcı izleri meydana getirebilmektedir. Sosyal içerme kapsamına bakıldığında kültüre, etnik yapıya bağlı farklılıklar Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarını zorlaştırmaktadır. Bilhassa travmaların görülmesi, anksiyete bozuklukları, sağlık koşullarında istenmeyen ortamların varlığı, güvensizliğe bağlı ruhsal problemler, depresyona bağlı psikolojik rahatsızlıklar gibi insanları kötü etkileyen durumlar, öğrencilerde öğrenmeye bağlı süreçler açısından olumsuzluklar yaşatabilmektedir. Bu nedenlerle öğrencilerden beklenen akademik başarıların elde edilmesi hem güç olmakta hem de öğrencilerin başarı düzeylerinde yetersizlikler görülebilmektedir. Tüm bunların yanında göçle gelen çocukların zorlu yaşam mücadeleleri, ailelerde hayat koşullarına bağlı olarak meydana gelen geçim sıkıntısı, ailelerin, çocuklarına yönelik eğitimde yeterli desteği sağlayamama durumlarını ortaya çıkarabilmektedir (Şeker & Aslan, 2015).

Suriye’de ortaya çıkan iç savaşa bağlı göçlerle ülkemize Suriye’den birçok göç yapılmıştır. Her geçen gün yoğun bir ilgi ve yoğun sayılarla yaşanan bu göç hareketleri ülkemizde birçok dinamiksel değişimin yaşanmasına sebep olmuştur. Türkiye, göç hareketlerine bağlı olarak misafirperverliğe en uygun şekilde yol izlemiş olup gerekli adımları uygulama yoluna gitmiştir. Türkiye’ye yapılan göçlere bakıldığında, göçle gelen Suriyelilerden neredeyse her yaş grubundan insan gelmiş ve gelenlerin büyük çoğunluğu savaşa bağlı gelişen durumlardan, sonuçlardan, izlerden etkilenmiştir. Savaş, etkilerinin kısa sürdüğü bir olgu veya olay değildir. Ülkemize Suriye’den göçle gelen insanlar; savaşa bağlı izleri yakından yaşamış ve taşımış, savaşın atmosferinden bizzat etkilenmiş, her yaşa mensup, birçok meslek grubundan olan, gelir düzeylerinin çeşitlilik gösterdiği, türlü eğitim seviyelerinde olan birçok özelliğe sahiptir. Tüm bu farklılıklardan kaynaklı ortaya çıkan fizyolojik, duygusal, manevi sıkıntılar ülkemizde varlığını hissettirmiş ve Suriye’den göçle gelen insanların birçok desteğe ihtiyacı olmuştur. Bu nedenle türlü destek yollarıyla Suriyeli vatandaşlara imkânlar oluşturulmuş, fizyolojik, psikososyal yönden birçok ihtiyacına destek olunmuştur. Bunların dışında Suriyelilerin birçoğu Türkiye’de farklı bölgelerde kurulan kamplara, konteyner kentlere gidip yerleşim sağlarken birçoğu da kendi imkânlarıyla hareket etmeyi tercih edip Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde hayat kurdukları gözlemlenmiştir (Orhan & Gündoğar, 2015). Türkiye’ye göç eden Suriyeli vatandaşların uzun vadede burada yaşamaları onların Türk eğitim sistemine dâhil edilmesini zorunlu kılmıştır. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocuklar için Türk öğretmenler tarafından eğitim verilen okullar açılmıştır. Bu merkezlerin dışında yaşayan Suriyeli çocukların Türk öğrencilerle aynı yerde, ortak bir program çerçevesinde eğitim görmelerinin sağlanması yoluna gidilmiştir. Böylelikle geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocuklar Türk eğitim sistemine dâhil edilmiş olup

Türkçeyi temel alan programlar benimsenmiştir. Fakat bu durum Türk dilini, kültürel yaşamını, sosyal normlarını henüz bilmeyen, tanımayan Suriyeli çocukların toplumsal yaşamın bir parçası ve tamamlayıcısı olan Türk okullarına uyum süreciyle ilgili karşılaştıkları birtakım sorunun meydana gelmesine yol açmıştır. Bu sorunların çözümü için Suriyeli çocukların Türk okullarındaki eğitim sürecine entegre olabilmelerini sağlayacak birçok farklı proje ve yöntem geliştirilip uygulanmıştır. Bu konuyla ilgili yapılan birçok araştırma sonucu dikkate alındığında Suriyeli öğrencilerin öğretim süreçlerine yönelik sorunlarının hâlâ devam ettiği, henüz dil bariyerinin ortadan kalkmadığı, sosyokültürel ve eğitim farklılıklarının uyum sürecinde olumsuz durumları meydana getirmeye devam ettiği görülmüştür (Şahin,2012).

Suriye’den, komşu ülkelere 1.2 milyondan fazla Suriyeli çocuğun gittiği bilinmektedir. Bu süreçte, sivil toplum kuruluşlarının, Birleşmiş Milletlerin, uluslararası kurumların desteği sağlanmış olup buna rağmen 500-600 bine yakın çocuğun eğitimden uzak, eğitimle ilgisi olmadığı anlaşılmıştır. Suriye’den göç eden insanların sayısı çok olduğundan, göç alan ülkeler Suriyeli çocukların eğitimi konusunda bazı önlemleri almaya çalışmış olsa da yeterince başarı sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu süreçte kamuya bağlı okullarla eğitime yönelik çözüm yollarına gidilmiş ancak Suriyeli çocukların sayıca çok olması sebebiyle başka çözüm yolları arayışına da ihtiyaç duyulmuş ve Türkiye, Lübnan, Ürdün’de bu sorunlar için yeni okullar yapılmaya başlanmıştır. Kamu okullarına birçok öğrencinin kaydolmasıyla, kamuya bağlı okullarda tek başına üstesinden gelemeyeceği durumlarla karşılaşmış ve bu süreçte uluslararası kuruluşların desteği görülmüştür (Tanrikulu, 2018).

Problem Cümlesi

Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlerin öğretim sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Araştırma Soruları

Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlerin;

- a) Planlama sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- b) Öğrenme ve öğretme sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- c) Sınıf yönetimi sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- d) İletişim sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- e) Ölçme ve değerlendirme sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın genel amacı, Hatay ilinin merkez ilçesinde bulunan bir ilkokul sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlere yönelik olup gönüllülük esasına dayalı katılım gösteren öğretmenlerin, öğretim sürecinde karşılaştığı sorunlara yönelik görüşlerine ulaşmaya dayanmaktadır.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Göç hareketlilikleri; özellikle Orta Doğu bölgesinde ortaya çıkan çatışma durumları, politik çatışmalar, savaş, ekonomide yaşanan sıkıntılar, küresel çapta oluşan hayat standartlarına yönelik eşitsizlikler sonucu daha da önemli bir boyuta gelmiştir. Ülkemiz, küresel yönden meydana gelen bu durumlardan etkilenmiş ve Türkiye'ye göçle gelen insanların sayısında fazla bir artış görülmüştür (Danış, 2004).

Günümüzde ülkemiz mülteci nüfusu bakımından dünyadaki birçok ülkeye kıyasla ciddi oranda yüksek sayıya sahiptir. Özellikle sayıca daha fazla olan "geçici koruma" kapsamındaki Suriyeli mültecilere Türkiye, ülkelerindeki iç savaşın başından beri büyük bir özveri ile ev sahipliği yapmaktadır. İnsani unsurlar çerçevesinde onların her türlü ihtiyacına daima çözüm odaklı yaklaşarak, hayatlarını sürdürmelerine olanak sağlamıştır. Bu süre zarfında Suriyeli çocukların eğitimleri göz ardı edilmemiş, başlangıçta kendi ana dillerinde eğitim görme imkânı tanınmıştır. Fakat Türkiye'de kalma süreleri uzayınca hem ülkemize hem de eğitim sistemine entegrasyonlarının sağlanması için Türkçe eğitim vermeye başlanmıştır. Bu eğitim geçici barınma merkezlerinde yaşayanlar için orada açılan okullarda, bu merkezlerin dışında yaşayan Suriyeli çocuklar için Türk okullarında gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlerin eğitim öğretim sürecine dair yaşadıkları sorunlara yönelik görüşlerine yer verilmiştir. 2011 yılından beri ülkemizde bulunan Suriyeli öğrencilerin öğretim süreçlerine yönelik problemlerin ne sıklıkta devam ettiği, bu problemlerin öğretim sürecini ne şekilde etkilediği üzerine görüşler belirtilmiştir. 2011 yılından bu yana birçok proje uygulanmış başlarda eksiklikler, plan ve programda bazı aksaklıklar olsa da günümüze gelinen noktada bazı olumlu süreçlerin oluştuğunu, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrenciler için birçok olumlu değişimin olduğu görülmüştür. Ancak eğitim öğretim sürecinde devam eden bazı sorunların sınıf öğretmenlerine nasıl yansıdığının görüşülmesi çalışmamız açısından çok önemli bir yere sahip olup eğitim öğretim sürecinde henüz devam eden sorunların olması çalışmanın yapılmasını gerekli kılmıştır. Dilden, uyum sorunlarından, kültürel öğelerden kaynaklı öğrenme sürecine etki eden durumların görüşülmesi sınıf öğretmenlerine farkındalık oluşturmaları açısından çalışmaya önem kazandırmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Göç Kavramı

Türk Dil Kurumuna göre göç “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden farklı bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Göç “kişinin, bir grubun bir devlet içinde ya da uluslararası bir sınırı geçerek bir yerden başka bir yere gitmesi” olarak ifade edilmektedir. Göçe ait süre, yapı ve nedenleri ne olursa olsun insanlarda görülen yer değişikliği hareketlilikleri sonucu oluşan nüfus hareketleri göç olgusuna dâhil edilmektedir (Çiçekli, 2013). Göç diğer bir ifadeyle, insanların yaşadığı topraklarından, edindikleri sosyal yaşamlarından, çevrelerinden, kültürel yaşamlarından, sahip oldukları ekonomik varlıklarından, imkânlarından uzaklaştırıp göç ettikleri ülkelerde yeni yaşam alanlarına kapı açmak olarak ifade edilebilir (Toros, 2008). Göç kavramına daha geniş bir tanımlama ve açıklama yapılacak olursa bir yerden başka bir yere yapılan, sosyal, kültürel, bireysel ve politik durumlardan etkilenen, vadeleri bakımından değişiklik gösteren kısa vadeli, orta vadeli, uzun vadeli olabilen, dönüşleri bakımından kalıcı ya da geçici hareketliliklerin olduğu yer değiştirme süreçleri şeklinde ifade edilebilir (Yalçın, 2004). Göçlerin biçimleri ne olursa olsun (iç göç, dış göç, bireysel, kitlesel, geçici, sürekli, gönüllü, zorunlu) tüm bu nüfus hareketlilikleri göç hareketleri içerisinde yer almaktadır (Adıgüzel, 2016). Göçün tanımlarına bakıldığında Castles’e (2003) göre; doğal afetler, ekonomik faktörler, etnik kökenden kaynaklı ortaya çıkan olumsuzluklar, dinî, siyasi durumlardan dolayı oluşan zulümler nedeniyle kişilerin yaşadığı yerleri terk edip daha iyi şartların olduğu yerlere gitme isteği olarak açıklamıştır. Birleşmiş Milletler’e (2015) göre göç tanımlamasına bakıldığında, bir kişinin yaşadığı yerden başka bir yere kalıcı bir şekilde ikamet etmek amacıyla oluşturduğu yer değişikliği olarak açıklanmıştır. Bozan’a (2014) göre göç; bireylerin belirli bir süreye dayalı ya da süre sınırı olmadan yaşadıkları yeri değiştirmeleri şeklinde tanımlanmıştır.

Göç, yaşamın her alanında etkisini gösteren önemli bir unsurdur. Bir yer değişikliği hareketliliğinin ötesinde geniş kapsamlı bir olgudur. Toplumların yaşamlarını önemli ölçülerde etkileyen ve hayatlarının her alanında esintisini hissettiren bir olaydır. Bu bağlamda sosyal, kültürel, politik, ekonomik yönlerden büyük değişimlerin yaşandığı önemli bir rolü üstlenen (Sayın vd., 2016, s. 2) göç, bütün toplumları, bireyleri etkileyen ve etkilemeye devam edecek olan önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurt, 2006, s. 149). Göç hareketlerine

bakıldığında ülkeler arası yapılan göç hareketlerinde hem olumlu yönlerin hem de olumsuz yönlerin olduğunu görmekteyiz. Bilhassa topluluklar şeklinde yapılan göçler; göçü veren ve alan ülkeleri sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal açılardan çok fazla etkilemektedir. Göç hareketlerinin iyi yönetilmesi durumunda sosyokültürel ve ekonomik yönlerden pek çok kazanımı meydana getirebilecek durumlar oluşabilir. Kötü yönetilmesi durumunda ise toplum içinde oluşabilecek güven kayıplarına, kamu düzeninde sarsılmalara ve insan hakları ihlallerine sebep oluşturacak durumlarla karşılaşılabilir (Ağdalyan, 2021).

Bireylerin yaşadıkları ülkelerinden kalıcı veya geçici olarak başka bir yere yerleşmeleri, uluslararası göç şeklinde tanımlanabilir (Adıgüzel, 2016). Bilindiği üzere ekonomiden kaynaklı sebepler, insanları daha çok Avrupa, Amerika gibi ülkelere göçe yönettiren son dönemlere bakıldığında güvenlikten kaynaklı sebepler geniş çapta göçlere sebep olmaktadır. Ülkelerde görülen iç karışıklıkların çoğalmasıyla göçler birden büyümüş, aniden ve geniş kitlelerle oluşmaya başlamıştır. Dolayısıyla bu gibi geniş kitlelerle yapılan göçler, göç alan ülkelerde bazı sorunların oluşmasına yol açmıştır. Hayat şartları, çalışma-iş olanaklarındaki yetersizlikler, ekonomide yaşanan olumsuzluklar bu sorunlar arasında yer almaktadır. Bu gibi sorunlar yaşam koşullarını istenmeyen yönde etkilediğinden günümüz toplumların göçe yönelik bakış açılarında gerginlikleri meydana getirmiştir (Halef, 2021). Bireyler bazı olumsuz faktörlerin etkisiyle düzenli olarak başka ülkelere gidebilmekte ve bunun sonucunda başka ülkelerde kalıcılığa doğru giden bir yerleşim süreci ortaya çıkabilmektedir. Yaşam koşullarının olumsuzluğu, eğitimde beliren eksiklikler, kadın erkek eşitsizlikleri, maddi yoksunluklar, insan haklarının zayıflığı bireyleri kendi ülkelerinden başka ülkelere göçe yöneltten sebepler olmakla birlikte savaş, doğal afetler, bulaşıcı hastalıklar gibi istenmeyen durumlar da bu göçlerin sebepleri arasında yer alabilmektedir.

Türkiye, birbirinden farklı sebeplerle ve farklı türlerde göç alan bir konumsal özelliğe sahiptir. Tek bir sebeple ya da tek bir göç türüyle değil, türlü göçlerin yapıldığı bir konuma sahiptir. Buna bağlı olarak göç eden insanlara; farklı şekillerde göç etmeleri nedeniyle, göç türüne bağlı farklılaşmış, farklı anlamlara gelen adlandırmalar verilmiştir. Gönüllü olarak, zorlama sonucu ya da baskıya bağlı değil de kişinin kendi kararı sonucu kendi rızasıyla göç edenlere “göçmen” denilmektedir. İstenmeyen durumlara bağlı, ülkede güvenli ortamı sarsan durumlar söz konusu olduğunda, ülke korumasından faydalanamayan ya da endişe, kaygı gibi nedenlerle ülkeden ayrılmak isteyen ve ülkelerine geri gitmek istemeyenlere “mülteci” denilmektedir. Belirli bir prosedür, ulusal veya uluslararasılığa bağlı belgeler doğrultusunda bir ülkede mülteci olarak kabul edilmek amacıyla başvuruda bulunan kişilere “sığınmacı”

denilmektedir. Başka bir ülkede geçici koruma belgesi alan kişilere de “yabancı” denilmektedir (Borlat, 2019).

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) 2020 yılı verilerine göre, dünya genelinde en çok mültecinin yer aldığı, ülkesinde en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke sıralamasında Türkiye gelmektedir. Elde edilen verilere göre Türkiye 3.7 milyon mülteci ile listenin en başında yer almaktadır. UNCHR Türkiye istatistiklerine göre, Türkiye’de yer alan mültecilerin ve sığınmacıların yaklaşık 3.6 milyonu Suriye vatandaşlarından ve 330.000’e yakını kayıtlı mülteciler, başka milletlerden sığınmacıların oluşturduğu sonucu verilmiştir.

Şekil 1. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) 2020 Yılı Verileri

İLGİ ALANINDAKİ NÜFUS

Uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişiler (geçici koruma altındaki kişiler)	3,65 milyon
Uluslararası koruma başvuru sahipleri	330.000

İLK ÜÇ MENŞE ÜLKE

Geçici Koruma	Uluslararası Koruma
Suriye 3.574.800	Irak 173.250
Irak 1.000	Afganistan 116.400
İran 980	İran 27.000

Kaynak: UNHCR 2020 Yıl Ortası İstatistik Raporu ve UNHCR [Veri Arama Platformu](#)

ÖNE ÇIKAN İSTATİSTİKLER

134.000 hane

2020 yılı boyunca 61 ortak aracılığıyla (yerel makamlar, belediyeler ve STK'lar) uluslararası koruma ihtiyacı içinde bulunan kişiler ve yerel toplum içinden 134.000 haneye hijyen kiti dağıtılmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki kamu görevlilerine, sınır yetkililerine ve Geçici Barınma Merkezlerinde kalan kişilere aynı yardımlar yapıp temel ihtiyaç malzemeleri sağlanmıştır.

6.100 şartlı mülteci ve geçici koruma statü sahibi kişi

2020'de 15 ülkeye 6.100 kişinin üçüncü ülkeye yerleştirme dosyası sunulmuştur. %77'si Suriyeli olmak üzere 4.050 kişi 14 ülkeye yerleştirilmek üzere ülkeden ayrılmıştır.

269.200 çağrı

UNHCR Danışma Hattı, en çok üçüncü ülkeye yerleştirme ve finansal yardım konularında olmak üzere 70'ten fazla ilden 269.200 çağrıya cevap vermiş, Eylül'de açılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hattı 4.000 çağrı almıştır.

Türkiye, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaştan göçler sebebiyle etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Kitlemel şeklinde yapılan göçler ülkemizde sayıca çok olmuş, ülkemizin bu süreçte Suriyeli vatandaşlara uyguladığı insani yardımlar, barınmadan sağlığa, eğitimden güvenliğe birçok yardım mekanizmasıyla örnek bir ülke rolünü üstlenmiştir. Türkiye’ye göçlerle gelen ve sığınan Suriye uyruklu bireylerin 2011 yılından itibaren sonraki yıllara oranla sayıları Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [GİGM], 2023)

Göç Türleri

Göçün nedenleri birbirinden bağımsız olmamakla beraber göçe bağlı nedenler birçok göç türünü ortaya çıkarmıştır. Kişilerin kendi isteğiyle veya isteği haricinde oluşan göçler bireye bağlıdır. Bireysel göçler dışında bireylerin bir arada olduğu ve ortak hedefler doğrultusunda oluşan toplu göçler de söz konusudur. Bireylerin iradeleri veya iradeleri dışında oluşan bu göçler gönüllü ve zorunlu göçlerdir. Kişinin iradesiyle oluşan gönüllü göçte (iradi göç) nedenler ağırlıklı olarak toplumsal, politik, ekonomik şartlardan oluşabilmektedir. Gönüllü olmayan zorunlu göçlerin ortaya çıkmasında bazı tehditlerin zorlayıcı durumları söz konusudur. Bunlar daha çok doğal afetten, savaş hâllerinden, terörden kaynaklı güvenliğini zedeleyici unsurlar olmaktadır. Tüm bu göç türlerine bakıldığında siyaset ve ekonomik sebepler en belirleyici unsurlar olarak göçün etrafında belirmektedir. Gönüllü göçlerde daha iyi koşullarda yaşama isteğine bağlı “ekonomik şartlar” göçün belirleyici unsuru olurken zorunlu göçlerde daha çok güvenlikten kaynaklı “politik şartlar” göçün belirleyici unsuru olarak yer almıştır. Yaşam koşullarının daha elverişli şartlara dönüştürülmesi amacıyla yapılan ekonomiye bağlı göçlere kimi zaman işçi göçü de denilmektedir (Ekici & Tuncel, 2015).

Göçler, nedenlerine bakıldığında yaşam koşulları, ekonomik ve güvenlik yönünden kaygılar gibi birçok önemli sorundan dolayı, geçmişte ve günümüzde devam eden bir olgudur. Bu nedenlerle insanlar, ağırlıklı olarak kitlesel şekilde göç yapmış ve bu göçler genellikle kalıcı hareketliliklere dönüşmüştür. Tüm bunlara bakıldığında göç hareketlilikleri insanların

hayatlarını etkilemiş ve etkilemeye devam eden dinamik bir konu olarak tarihteki yerini almıştır. Tarihteki yerine bakıldığında dinamik olmaya devam eden ve güncelliğini koruyan göç, 2000’li yıllarda da hem ülkemizin hem dünyanın önemli bir konusu olarak yerini almıştır. Bilhassa Kuzey Afrika’da 2010 yılından sonra beliren ve bir süre sonra Arap Baharı şeklinde adlandırılan bu süreç ülkemizi de etkilemiş olup dünya genelinde ve ülkemizde etkilerini doğrudan ve dolaylı olarak sürdürmeye devam etmiştir (Ekici & Tuncel, 2015). Göçle ilgili olaylara baktığımızda göç daha çok açlığa, savaşa, iklimsel olaylara veya kıtlığa bağlı sebeplerle oluşmaktaydı. Ancak günümüze bakıldığında göçe bağlı nedenler değişiklik göstermekte ve göç olayları daha çok kültürden, toplumsal durumlardan, politik, askeri, ekonomi, dinsel faktörlerden, eğitim, sanayileşmeye bağlı değişiklik gösteren ihtiyaçlar nedeniyle gerçekleşmektedir (Akıncı vd., 2015).

Göç türlerine bakıldığında pek çok göç türünün olduğunu görmekteyiz. Literatüre bakıldığında genel olarak göçlerin meydana gelmesine sebebiyet veren yerleşim alanları ve etkenleri açısından göçler; iç göç ve dış göç ile gönüllü ve zorunlu göç olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Yurttutan, 2019).

İç Göç ve Dış Göç

Göç türleri arasında yer alan iç göç, bir ülkeye ait kendi sınırlarında geçici ya da daimî, isteğe bağlı ya da mecburi olarak yapılan yer değişikliklerini karşılayıp aynı ülkenin kendi sınırlarında yapılan nüfus hareketliliğidir (Sağlam, 2006). İç göç bir ülkenin kendi sınırlarında belirli sebeplerden dolayı (ekonomi, eğitim, sağlık vb.) oluşmasıyla birlikte kentleşme gibi önemli sebepler de söz konusu olabilmektedir. İç göçte bu sebeplere bakıldığında iç göçün nüfus sayılarını etkilemekten çok bölgesel nüfus değişimlerini meydana getirmekte etkilerinin olduğunu görmekteyiz (Yurttutan, 2019).

Dış göç iç göçten farklı olarak bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göç hareketliliğini karşılayan bir tanımdır. İç göçte olduğu gibi sebepleri sosyal, kültürel, ekonomik, politik gibi faktörlere bağlı olarak meydana gelen bir göç hareketliliğidir. Daha çok farklı ülkeler arasında oluşan ülkeler arası bir hareketliliktir. Ve dış göçler iç göçlerden farklı olarak özellikle toplu şekilde yapıldığında nüfus sayılarını etkilemede önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Türkiye’de dış göçe bağlı deneyimlere bakıldığında Suriye’deki savaş son bulsa bile, ülkemizde geçici koruma durumundaki Suriyelilerin tümünün Suriye’ye tekrar dönmeme ihtimalleri söz konusudur (Dillioğlu, 2015).

Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç

Gönüllü göç, bireylerin kendi iradeleriyle yaptıkları göçtür. Bireysel gelişimleri, hayat şartlarını daha iyi hâle getirmek, eğitim veya ekonomi alanlarında daha iyi şartlara ulaşmak için yapılan hareketliliklerdir.

Özyakışır'a (2013) göre yeterli gönüllü olarak yapılan göçlerin nedenleri şu şekilde belirtilmiştir:

- Eğitim alanında daha iyi imkânlarla kavuşmak,
- Mesleki yönden daha iyi yerlere gelmek,
- Yaşam standartlarını iyileştirmek, yükseltmek
- İş olanaklarına daha fazla ulaşabilmek,
- Çalıştıkları yerlerden daha fazla ücret kazanmak
- Sosyal hizmet alanından, sağlık alanından daha iyi şekillerde faydalanmak,
- Aynı kültüre sahip insanlarla yaşamak,
- İnanç ve ibadetleri daha özgür bir şekilde yaşamak
- Fikir hürriyetine sahip olmak olarak sıralanmıştır.

Zorunlu göç, insanların istenmeyen koşullar sebebiyle mecbur bırakılarak yaptıkları göçtür. Bu koşullar genellikle savaş, doğal afet, etnik baskılar, politik, ekonomik ve toplumsal kaynaklı sebepler içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda daha çok sığınmacı, mülteci gibi insanlar zorunlu göç kapsamında yer almaktadır (Yurttutan, 2019).

Zorunlu göçte, kişilerin yaşadığı yerleri istenmeyen, mecbur hâle getiren nedenler sonucunda bırakmaları, değiştirmeleri söz konusudur. Bu bağlamda zorunlu göçlerde göçe neden olan durumlar istenmeyen, itici etkenler olarak belirmektedir.

Zorunlu göçlerin birçok nedeni vardır, bunlar arasında;

- Bireylerin kendi yaşadıkları yerlerde temel ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamaları,
- Doğal afetlerin oluşumları,
- Savaşlar,
- Sosyal hizmetin yeterli olmayışı ya da eksikliği,
- Ortamların güvenli olmayışı,
- Politik nedenler,
- Etnik baskılar, dinî baskılar,
- Teröre dayalı olaylar,
- Hayati tehlikelerin varlığı,

- Suç oranlarında artışa dayalı faktörler zorunlu göçlerin en bilinen nedenleri arasında yer almaktadır (Gökmen, 2020).

Sürekli-Geçici Göç

Göçler, bireylerin göç ettiği yerlerde kalma sürelerine göre değişebilmektedir. Kimi belirli bir zaman dilimi için göç ederken kimisi de kalıcı olarak göç edebilmektedir. Zaman açısından, göç edilen yerde ikamet etme süresine göre bu göçler, sürekli ve geçici göç olarak adlandırılmaktadır. Yalçın'a (2004) göre sürekli göçün tanımı, bir bireyin hayatını sürdürdüğü yeri terk edip hayatının geri kalan kısmını göç ettiği, göç edeceği ülkede sürdürmek için yaptığı göç hareketliliğidir. Burada süre, göçün türünü belirleyen faktör olarak yerini almaktadır.

Geçici göçü Yalçın (2004), adından da belli olduğu gibi, var olan bir amaç doğrultusunda, belirli bir süreliğine planlanmış göç olarak ifade etmiştir. Bireylerin; eğitim için, mevsimsel işlerde çalışmak için, öğrencilerin eğitimleri için yurt dışına ya da şehir dışına yaptıkları göçler geçici göç hareketlilikleri arasında yer alır. Geçici göç, belli bir amaç için belirli süreliğine bir yerden başka bir yere göç etmekle bağlantılıdır. Burada göç eden kişi, bir süre sonra geri dönebilmektedir. Sürekli göçte ise kişi gittiği yerde tamamen ikamet etmekte ve kalıcı olarak orada yaşamaktadır (Yalçın, 2004).

Yukarıda yer alan tanımların dışında göç ile ilgili sınıflandırmalara bakıldığında William, ekonomik yapıya bağlı olarak, ekonomik koşulların göç üzerinde etkilere sahip olduğu, göç üzerine sınıflama yaparken, ekonominin bu durumu etkileyen önemli faktörlerden biri olduğunu vurgulamıştır. Ekonomik değişimlerin göçe anlam yüklemeye ve sınıflama yapmada araştırılması gereken bir konu olduğunu belirtmiştir. Ekonomik değişimlerin alt, orta ve üst sınıfları farklı şekillerde etkilediği ve bireylerin farklılaşan tepkiler vermelerine neden olduğuna yönelik dört sınıflamadan söz etmiştir, bu sınıflama bireysel ve sınıfsal yönlerden farklılıkları öncelik olarak kategori edilmiştir:

1. İlkel göçler: İnsanların yaşanan doğal afetler karşısındaki çaresizliği sonucunda yaşanan göçlerdir. Toplu göçlerin, doğal afetler sonucu ortaya çıkan çaresizliklerden kaynaklı yapılmasıdır. Kuraklık, sel gibi doğal afetler ilkel göçlere örnekler arasında yer almaktadır.
2. Zorunlu göçler: Göçe sebep olan etkenin sosyal yapıyla ilgili olmasıdır. Burada göçün temelinde sosyal yapı vardır, ilkel göçlerde göçe temel olan durum doğa iken zorunlu göçlerde sosyal yapıyla ilgili durumlar söz konusudur. Genel olarak yapılan göçlerde göçten başka bir şansın olmayışı zorunlu göçlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

3. Serbest göçler: Bireylerin ve toplulukların, herhangi bir zorlayıcı duruma veya baskıya maruz kalmadığı, kendi isteği ve kararıyla yaptığı göçlerdir.
4. Kitlesele göçler: Yapılan serbest göçlerin sonrasında oluşan, serbest göçmen olanların göçtüğü yerlerin yaşayış şekillerini, hayat koşullarını benimsemesi sonucu başka göçmenlere bu durumu anlatmalarıyla oluşan toplu göçlerdir (Yalçın, 2004).

Göçün Aileye Etkileri

Göç bir bireyin veya toplulukların hayatlarına birçok açıdan etki eden bir olgudur. Göç sadece bir yerden bir yere öylece gitmek ya da hiçbir etki oluşturmada ve o etkiyi hissetmeden gitmek değildir. Birey ya da topluluklar ister gönüllü ister zorunlu olsun göçün etkilerini her açıdan yaşamaktadırlar. Değerler, ahlaki farklılıklar, kılık-kıyafet farklılığı, düşünce farklılıkları, kadın-erkek eşitliğinin düzeyi, toplumsal değerler, kültür, dil farklılıkları, ekonomik geçim kaynakları, kişilerin çalışma şartları, yaşam şekilleri, eğitim farklılıkları, göç edilen bölgelerin göçmenlere tutumu gibi birçok unsur göç eden insanların ister olumlu ister olumsuz yaşayacağı etkiler arasında yer almaktadır. Bilhassa aileler, ailenin tüm bireyleri bu etkilerden olumlu, olumsuz etkilenecek ve göç ettikleri ülkeye uyum süreçleri bu etkilerin durumunu belirleyecektir (Yalçın, 2004).

Göç eden ailelere bakıldığında, göçten kaynaklı istenmeyen durumların etkilerini yaşamaları neredeyse kaçınılmaz bir durumdur. Ayrım, dışlanmaya bağlı oluşan durumlar, ön yargılara bağlı ortaya çıkan psikolojik etkiler ailelerin yaşayabileceği olumsuzluklar arasında yer almaktadır. Bu istenmeyen etkenler, göç eden bireylerin göç edilen bölgedeki insanlara karşı güven problemlerini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla güven sorunları beraberinde değer görememe duygusunu, umutsuzluğu getirdiğinden göç eden bireylerde değişime karşı direnci artırmaktadır. Göç eden bireyler tüm bu sorunlara karşı uyum sorunu yaşamakta ve bu sorunlar, bireylerin toplumsal uyumu sağlayan faktörlerden uzak durmalarına sebep olabilmektedir. Göç eden bireylerin duygusal yönden güçlenememeleri, bireylerde maddi yetersizliklere, hayatlarında yaşanması güç durumlarla karşılaşmalarına yol açabilmektedir. Kendine yetemeyen bireylerde dolayısıyla çocuklarına karşı da bir yetersizlik, çocuklarına karşı olması gereken farkındalıkların oluşmamasına, çocukların birçok ihtiyacının giderilmemesi gibi sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Eurodiaconia, 2014).

Öğrenciler, bireysel farklılıklara sahiptir. Her birinin ayrı ayrı özellikleri olup sahip olduğu gelişimsel özellikleri, öğrenmeye bağlı becerileri, zekâ yapıları, kişiliğe bağlı özellikler birbirlerinden farklı boyutlara sahiptir. Ailelerin yapısı, ailelerin birbirinden farklı oluşu, çevreye bağlı oluşan farklılıklar, çocukların gelişimsel farklılıkları, gelişim düzeylerine bağlı oluşan farklılıklar öğrenme becerilerini, öğrenme biçimlerine etki etmektedir. Bunların dışında

çocukların öğrenme farklılıklarını etkileyen faktörlere bakıldığında maddi koşullar, sosyal, kültürel ve göçe bağlı oluşan durumların da bu faktörler arasında yer aldığı görülebilmektedir. Göç eden bireylerin yaşadıkları bölgede oluşturdukları kültür çevresinden, yaşam şeklini oluşturan sosyal çevresinden uzaklaşıp başka bir kültürel çevreye uyum sağlaması kolay olmamakla beraber kültürel farklılıklardan kaynaklanan çatışmalar da olabilmektedir. Bilhassa göç etmiş ailelerin ekonomik düzeyleri düşükse bu gibi ailelerde uyum sorunları daha çok görülmektedir. Ekonomik olarak iyi olmayan, kültürel olarak kendilerini geliştirmemiş ailelerde uyum problemlerine daha sık rastlanırken sosyoekonomik yönden iyi olan ve kültürel olarak gelişim göstermiş ailelerin çocukları daha kolay bir şekilde uyum sağlamaktadırlar. Bu farklılıklara bakıldığında, aile yapılarındaki farklılıklar okul başarısına etki etmekte ve akademik başarıyı doğrudan etkilemektedir (Yavuzer, 2001). Uyum sorunu, birçok açıdan bakıldığında en temel sorunlar arasında yer almaktadır. Göçle başka ülkeye giden çocukların, çevrelerinden uzaklaşıp başka bir çevreye adapte olmaları kolay olmamaktadır. Göçle çocuklar farklı ortamlarla, sosyal çevreyle, eğitim ortamıyla, eğitim sistemiyle, kültürel ortamla, dille tanışmakta ve bu farklılıklar uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Bunların dışında çocukların sosyal uyumlarını etkileyen başka faktörler de vardır. Bu faktörler arasında sosyal uyumu etkileyen; etnik bir azınlığa mensup olma, aile yapılarında parçalanmışlık ya da tek ebeveynlik durumlarının görülmesi, sosyal çevre, ekonomik koşullar, eğitim sürecinde oluşan beklentiler, okulda verilen eğitim, öğretmenlerin sahip olduğu beklentiler, çocukların özgüven eksikliği olarak birçok faktör söz konusudur (Özabacı & Acat, 2005).

Göçleri Aza İndirebilmek İçin Alınabilecek Çözüm Önerileri

Göçün nedenlerine bakıldığında bireylerin yaşadığı bölgelerin olanaklarıyla başka bölgelerdeki olanakları arasında itici ve çekici etkenler olabilmektedir. Bu etkenlerin oluşmasında etkili olan maddi sorunlar, sosyokültürel baskılar, eğitimdeki aksaklıklar, sağlık alanlarında yeterli olanaklara sahip olunmaması, tüm bu durumlar bireyleri daha iyi yaşam koşullarının olduğu yerlere göç etme fikrini ortaya çıkarmaktadır. Bireylerin kendilerine iyi gelecek yerlerde yaşama isteği, hayat koşullarının daha iyi olduğu, birçok yönden avantajlı koşullara sahip yerlere göç etme fikrini güçlendirmektedir. Dolayısıyla göçe bağlı, göçten kaynaklı sorunlar toplumsal gelişmelerin önüne geçen bir sorun olarak belirmektedir. Hayat koşullarının iyi olmaması, istenmeyen durumların insanların hayatlarında yer alması, insanları çıkış yolu arayışına yönlendirebilir. Bu sorunlar devam ettikçe göç ve göçe bağlı hareketlilikleri durdurmak pek de mümkün olmayacaktır. Göç türlerinden mecburi olan göçleri durdurmak kısmen mümkün olabilir ancak, iradeye bağlı göçleri, kişilerin gönüllüğe dayalı yaptığı göçleri durdurmaları çok da kolay olmayacaktır. Koşullar nasıl olursa olsun, her göç beraberinde

istenen ve istenmeyen sonuçlarla karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de göç oranlarının aşağı seviyelere çekilmesi toplumsal açıdan, şehir düzeni açısından, bireylerin psikolojik iyi hâlleri açısından sağlıklı olacaktır. Bu tavsiyeler arasında (Tuzcu & Bademli, 2014).

- İnsanların geçimine engel olan işsizlikle ilgili problemlerin en aza indirgenmesi,
- Bölgelerarası gelişmişlik ve yatırıma yönelik farklılıkların en aza düşürülmesi,
- Şehirlere yapılan eğitime, sağlığa, alt yapıya ait iyileştirmelerin, kırsal alanlara da yapılması,
- Kırsal bölgelerde, tarımsal gelişmelerin sağlanması, tarımsal sanayinin daha da artırılması,
- İnsanların, beyin göçü yapmalarını engelleyici iyileştirmelerin yapılması,
- Büyük şehirlere yapılan hizmetlerin, yeniliklerin, sunulan imkânların başka şehirlere de aynı şekilde ulaştırılması.
- Türkiye’deki üniversite sayılarının çoğaltılması, kent kırsal demeden her bölgedeki üniversite olanaklarının iyileştirilmesi gibi faktörler yer almaktadır.

Kültür ve Özellikleri

Tabii sosyal bir varlık olan kültür, bütün dünyayı etkileyen ve her ulusun kendine göre özelliklerini barındıran çok yönlü bir dinamik yapıyı temsil eder. Bu nedenle kültür; birçok özelliğe sahip olup birçok anlamın taşıyıcısı olmaktadır. Bütünleştirici bir nitelik olan kültürün Güvenç’e (2002) göre bilimsel anlamda pek çok özelliği vardır. Toplumun bir parçası olan bireyin, toplumda yaşayarak, uygulayarak öğrendiklerini aktararak sürdürdüğü somut, soyut, maddi, manevi birçok şeyden oluşmuş olan, karmaşık özelliklere sahip bütünler yumağıdır kültür. Bütünlüğün özüne baktığımızda bütünün temelini oluşturanın toplum olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında kültürde toplumu bir araya getiren unsurları, bireyleri, iletişimi sağlayan ve bu iletişimde toplumu bir arada tutan dil, iletişim sürecini, hukuklarını, yaşam tarzlarını içinde bulundurma gibi özellikler söz konusudur. Bu bütünlükte toplumların sanata dair birikimleri, inanç özellikleri, yeme içme özellikleri gibi birçok faktör vardır. Bu özellikler toplumların bir arada tutulmasını, bireylerin aidiyetlerini bulmaları açısından çok önemlidir. Bireylerin toplumda olma hissini verdiği ortak duygular, bir grubun üyesi olma hissi, kültürün bütünleştiriciliğinin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu özellikler ışığında kültürün paylaşımcı özellikleri barındırıyor olması, toplum açısından çok önemli bir yere sahip olmaktadır. Koçel’e (2014) göre kültürün tanımı ister toplum ister birey veya bir grup olsun, tüm bunların hayattaki hedefleri, tutumları, davranış şekilleri, sosyalleşmeleri, dünyaya bakış açıları, giyim stilleri, değerleri, özgürlüğe olan bakış açılarının tümü kültürün açıklayıcısıdır.

Kültür, belirli toplumların hayatlarında istenen doyum düzeyine ulaşabilmeleri için sanatta, inançta, ahlakta, bilgide, yetenekte, alışkanlıklarda ortaya çıkardığı tüm toplumsal kuramların kapsamıdır (Kağıtçıbaşı, 2012).

Hofstede’ye (2011) göre kültürün tanımında bir grubu, bireyi, toplumla bütünleşmiş ayırt edici özelliklerin varlığından söz eder. Burada ayırt ediciliğe sahip olan etken zihnin kolektif programlanması şeklinde ifade edilmiştir. Zihnin kolektif programlanmasıyla belirtilmeye çalışılan anlam ise kişilerin kendi yaşantılarında kazandığı çevresel, ailesel, eğitim ortamı ve sosyal yaşantılarından farklılık gösteren bir durumdur. Zihnin kolektif programlanması, kişilerin sosyal çevrelerinden kazandığı zihinsel program dışında, içinde yer aldığı, şu an yaşamakta olduğu grupla ve kitleyle birlikte etkilenmelerini sağlamaktadır. Denilebilir ki kültür, genetiksel yollarla aktarımı olmayan ancak içinde bulunan sosyal çevrenin etkisiyle öğrenilen bir kavramdır.

Göç hareketlilikleri, küreselleşen dünyanın etkisiyle hız kazanmakta ve artış göstermektedir. Bu hareketlilikler sonucunda birçok değişim gözlenmekte ve kültürler daha da yakınlaşmıştır. Dolayısıyla kültürel yönden farklılıklar, önemli bir boyuta gelmeye başlamıştır. Tüm bu değişimler beraberinde bazı yenilikler getirmeli, eğitim alanında özellikle önemli değişimleri ortaya çıkarmalıdır. Küresel dünyada hızla ve artan bir seviyeyle yaşanan göçlerle okullarda, okula ait sistemlerde de değişiklikler oluşmaya başlamıştır. Bu değişiklikler çoğalmış ve göç hareketleri sonucu ortaya çıkan farklılıklar okul sistemlerinde daha çok yer almaya başlamıştır. Okullarda görülmeye başlanan değişiklikler sonucu gündemde daha fazla yer aldığı görülen; iletişime, tutuma, inanca, eğitsel kabule, algıya, korkuya, empatiye, hoş görüye, psikososyal desteğe, saygıya yönelik kavramların tartışmalara daha sık konu olduğu ayrıca gözlenmektedir (Nguyen & Martinez, 2013).

Kültüre yönelik farklı alanlarda yapılan tanım ve açıklamalar birbirinden farklı olsa da aslına bakıldığında kültüre dair birçok ortak özellik vardır. Bireylerin toplumsallaşma sürecinde, kültürün topluma ait hususları bireye kazandırma gibi bir özelliği vardır (Kottak, 2008). Kültürler bireyler üzerinde etkilidir.

Bireyin, ana dili dışında bir dili öğrenmesi o dilin kültürünü de öğrenmesi anlamına gelir. Bir dili öğrenmek aynı zamanda o dilin sahip olduğu kültürü iyi bilmeyi gerektirir. Yeni öğrenilen dile hâkim olmak, o dili başarıyla kullanabilmek için o dile ait kültürün özelliklerini bilmek ve dilin kültürel yapısına hâkim olmak gerekir. Bir birey yeni bir dil öğreniyorsa öğrenme sürecinde kullanılan araçların kültüre de hitap etmesi gerekir (İşcan, 2017). Bir diğer özelliğe bakıldığında, kültür, en bilinen yönlerinden biri olan geçmişle bağının güçlü olduğu, tarihin izlerini taşıyan, toplumun ürünü olan alışkanlıklar, ahlaka bağlı oluşturulan değerler,

tarıhsel yapının tümüdür. Toplumdaki bireyler o bölgenin coğrafik yapısına uyum sağlarken aynı zamanda o bölgede Toplum üyeleri coğrafi mekâna uyum sağlayarak, bilim ve teknolojiye evrimleşerek kendilerine kadar ulaşan ve paylaşılan bu özellikleri, günlük yaşamlarında, okullarda, iş yerlerinde, aile hayatında, dinî yaşantıda ve sosyalleşme sürecinin her evresinde öğrenmektedir (Tanrıkulu, 2018).

Göçün Kültüre Etkisi

Dünyada, neredeyse tüm ülkeler, küreselleşmenin etkisini yaşamaktadır. İster doğrudan ister dolaylı olsun hemen hemen her ülke, küreselleşmeye bağlı etkileri taşımaktadır. Özellikle insan hareketlilikleri, göçe bağlı hareketlilikler küreselleşmeyle daha da oluşmaya başlamış ve artış yaşamaya başlamıştır. Küreselleşmenin etkisiyle, insanların oluşturduğu hareketlilikler çoğalmaya ve yayılmaya başlamıştır. Bu nedenle göç veren ve göç alan ülkelerin sayısında artış olmuş ve tüm bu süreçler küreselleşmeye bağlı olarak gelişmeye devam etmektedir. Dolayısıyla göçe bağlı bu oluşumlarla, ülkelerarası göçe bağlı hareketlilikleri ilgilendiren çalışmalarda çoğalmalar oluşmuştur (Deniz & Özgür, 2010).

Göç, insanların hayatına birçok açıdan etkisini hissettirmektedir. İster geçici ister kalıcı olsun, bireylerin bir yerden başka bir yere, geleceklerini kısmen ya da tamamen inşa etmek için yaptıkları yer değişiklikleri göçü ifade eder (Topçu & Başer, 2006, s. 37). İnsanlar göçle, sadece yaşadıkları yeri, bulundukları bölgeyi değiştirmiş olmamakta, aynı zamanda geçmişlerinden geleceğe bütün hayatlarını değişime uğratmaktadır. Üstelik değişen yaşantıların yanında sosyal bir varlık olan insanoğlunun psikolojisinin de bu durumdan etkilendiği gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Aniden oluşan çevre değişimleri, kişilerin hayatlarında doğal olarak olumsuz etkilere yol açmaktadır. Göçün insanlar üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalara bakıldığında, bireylerin hayatlarındaki sosyokültürel değişimlerin, onların yeni düzene karşı uyum sürecinde birtakım sorunlar yaşamalarına, bu durum sonucunda da psikolojilerinin olumsuz olarak etkilendiği kanısına ulaşılmıştır. Bu bağlamda göç etmiş ailelerin sorunları çoğu zaman ekonomik ve sosyal açıdan sınırlı kalmayıp bunlara bağlı olarak şiddet durumları da ortaya çıkmaktadır. İşsizlik, boşanma, parçalanmış aile yapıları da bu sorunlar arasında etkisini hissettirmektedir (Yıldırım, 2015, Akt., Demir, 2020).

Göç eden insanlar göç ettikleri yerlere, ülkelerinde sahip oldukları gelenek ve göreneklerini, örf ve adetlerini, inançlarını, kültürlerini kısacası tüm hayatlarını da beraberlerinde getirmektedirler. Bu durum göç yoluyla gidilen ülkelerin topluluklarında zamanla sorun hâline gelmektedir (Deniz vd., 2016). Ülkemizde, yabancı uyruklu insan sayısında her geçen gün artış olduğundan doğal olarak öğrenci sayısında da artış olmaktadır. Bu nedenle eğitim ortamına, yabancı uyruklu öğrencilerin daha fazla dâhil olduğu

gözenmektedir. Tüm bu durumlar, çok kültürlülüğü beraberinde getirdiğinden iletişimde çok kültürlülüğün sağlanması ve buna yönelik ortamların oluşturulması daha da önem kazanmaktadır. İletişim ve kültüre dair aktarımların sağlanmasında en önemli etkenlerden biri eğitimidir. Bilhassa bu sebeplerden ötürü eğitim ortamlarının düzenlenmesi, istenen yönde davranış kazandırılması, öğrencilerin doğru bir şekilde rehberliklerinin sağlanması, ölçme ve değerlendirme sürecinin gözden geçirilmesi gerekmektedir (Uyar, 2007).

Göç eden bireylere bakıldığında bazı sorunların bitmiş gibi görünmesi ilerleyen zamanlarda daha fazla sorunun ortaya çıkması gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Kültürlerin farklılığı bazı istenmeyen durumları ortaya çıkarıp çatışmaların, uyumsuzlukların yaşanmasına sebep olmaktadır. Göç eden bireyler göç ettikleri bölgelerin kültürüne başlarda uyum sağlayamasa da ilerleyen zamanlarda mecburi olarak bir arada yaşamaları birtakım çatışmaların, özellikle uyum konusunda çatışmaların yaşanması gibi sorunların oluşmasına neden olacaktır (Aksoy, 2012, Akt., Kızılkaya, 2021).

Toplumsal uyumun sağlanmasında eğitim-öğretim kurumlarının önemli bir işlevi vardır. Okullar, göçle gelen çocukların toplumsal uyumu sağlamadaki en önemli role sahiptir. Her ne kadar göçten dolayı çocukların okul ortamları değişikliğe uğramış olsa da göç edilen ülkedeki okullara giden çocukların, okula uyum sağlamalarıyla toplumsal uyumu elde etmeleri kolay olmaktadır. Çocukların, zorunlu sebeplerle ortam değişikliği, okul değişikliği gibi durumları yaşamaları birtakım sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Ancak farklı bir okulda olsa da her şeye rağmen eğitim ortamına entegre olabilmeleri aslında daha da oluşacak sorunların önüne geçecek ve çocuklarda göçle beraber gelen problemlerle mücadele etmelerini kolaylaştıracaktır (Polat-Uluocak, 2009).

Psikososyal Destek ve Uyum

Çocukların her yönden gelişimlerinin sağlanması ve gelişimlerinin sağlıklı olmasının aile yapısıyla pek yakından ilgisi vardır. Aile, çocuğun gelişiminin sağlanmasındaki en önemli unsur olmakla birlikte en temel yapıdır. Çocuğun kişisel gelişiminin başlangıç süreçleri aileyle birlikte oluşur. Dolayısıyla aile yapısının çocuğun kişisel gelişimiyle yakından bir ilgisi olmaktadır. Her ailenin yapısı, birbirinden farklı olduğu için çocukların da ailelerinden gördükleri farklı olmaktadır. Genel olarak çocukların öğrenmeye yönelik becerilerinde benzerlik olsa da aile yapılarına bağlı olarak öğrendikleri birçok şeyde farklılıklar olacaktır. Bilhassa, bu süreçte ailelerin çocuklarına karşı beklentileri de yer alacağından her aile kendine ait değerleri çocuklarına öğretme yolunu tercih edecektir. Bu nedenledir ki her aile farklı değerlere sahip olduğu için çocuklarına öğretecekleri değerler birbirinden farklı olacak ve aileler öğrettikleri değerlere göre çocuklarının geleceklerinden farklı beklentilere sahip

olacaktır (Bozkurt, 2017). Birey, eğitimle kendi hayatına, toplumsal hayata ışık tutar. Eğitim söz konusu olduğunda kişilerin ve toplumun geleceği de söz konusu olur. Toplumsal değerler, eğitimle yansıtılır ki bu nedenle kişilerin sosyalleşmesinden kalkınmasına kadar eğitimin birçok işlevi vardır. Toplumun, iyi yetişmiş, bilgili kişilere ihtiyacı vardır ve bunun yolu sağlam bir eğitimle mümkündür. 21.yüzyıla baktığımızda bu çağda adından söz ettiren toplumların toplumsal her türlü ihtiyacı karşılama yetisini taşıyan, düzenli ve iyi derecede eğitim almış kişilerden oluştuğu bilinmektedir. Toplumsal gelişmelerin olumlu yönde gerçekleşmesinde eğitimin önemi olduğu kadar, çocuk yaşta bireylere aileden başlanarak düzenli olmayı, sistemli olmayı, görüp yaşadıklarını aktif bir şekilde uygulayabileceği ortamların sunulmasının çok büyük bir öneme sahip olduğu da bilinmelidir (Şahin,2012).

Toplumun sağlıklı bireylere sahip olması, ailenin çocuklarına yapacağı sosyal yatırımlara bağlıdır. Çocuk, ailede gördüğü her şeyin bir yansıması ve aynasıdır. Çocuğun sosyalleşmesi ailede başlar ve ailedeki her birey bu sosyalleşmenin bir parçası olarak kendini gösterecektir. Aileler, çocukların sosyalleşme döneminde, çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir ve bu süreçte ortaya çıkan problemlere çözüm yolları aramalıdır. Ebeveynlerin birbirlerine karşı tutumu, iletişimi, kardeşlerin birbirine olan tutum ve davranışları çocukların sağlıklı bir birey olmalarında büyük etkilere sahiptir (Engin, 2015). Topluma kazandırılan her birey aileden aldıklarıyla beslenir ve toplumdaki yerini alır. Çünkü her birey topluma karışır ve toplumun bir parçası olur.

Göçe bağlı sebepler farklılık gösterebilen özelliklere sahiptir. Duruma göre değişen bu sebepler kimi zaman iradeli göç kimi zaman da mecburi göç ile sonuçlanmaktadır. Mecburi göçler daha çok doğal afetler, toplumsal, politik, savaş kaynaklı olurken iradeli göçler bireylerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için yapılmaktadır. Mecburi göçlerde istenmeyen durumlar (savaş ve şiddete bağlı olumsuzluklar) daha ağır sonuçlara yol açtığı için bireylerde ağır psikolojik ve travma gibi durumlar ortaya çıkmaktadır (Özkarlı, 2014). Göçün istem dışı, irade dışı ve mecburi olduğu durumlarda bireylerin birtakım problemle karşılaşması söz konusu olmaktadır. Göç edilen ülkenin kültürü, sosyal yapısı gibi farklılıklar bireylerde psikososyal problemleri ortaya çıkarmaktadır. Bireylerin kendi kültürlerinden ayrı bir kültüre uyum sağlamaya çalışması, yaşanan yeni çevrede birtakım istenmeyen durumları ortaya çıkarmaktadır. Göç edilen kültürün insanları, göçle gelen insanların kültürüne yabancı oldukları ve kültürlerine alışmadıkları için uyum sorunlarının nedenlerinden biri olmaktadır. Göç eden insanların ruhsal yapısı, değersizleşme hissi, çevresinden uzaklaşmanın verdiği stres, yakın çevresinin eksikliği veya olmayışı, yalnızlık kaygısı, göç etmenin verdiği pişmanlık gibi durumlar streslerin yaşanmasına sebebiyet vermektedir (Tuzcu & Bademli, 2014, ss. 61-62).

Stresli hayat, sosyal hayatta görülen değişimler, sahip olunan kültürle karşılaşılan kültürün uyumsuzlukları gibi sorunlar bireylerde birtakım ruhani sorunlara neden olmaktadır. Özellikle uyum sürecinin zorluğu sağlık alanında bozulmalara, olumsuzluklara yol açıp psikososyal yönde istenmeyen durumların oluşumunu çoğaltmaktadır. Uyum süreci bireyler açısından çok önemli bir yere sahip olup hayatın en önemli noktalarından birini oluşturan eğitim sürecinin sağlıklı bir şekilde seyrine yol gösterici rolü üstlenmektedir.

Göç etmiş ailelere bakıldığında göç durumundan daha çok etkilenmiş olan grubun çocuklar olduğunu görmekteyiz. Çocuklar bu sürecin en fazla etkileneni, göçün etkilerini en çok yaşayan kesimi olarak bilinmektedir. Çocukların, toplumsal tutumlarını oluşturma sürecinde göçün etkisi belirleyici bir faktöre sahiptir. Çocuğun çevresi değişirken çocuk; bu çevre değişikliğiyle sosyokültürel yaşamı, eğitimi, dili, dini farklı olan bir ortamda kendini bulup bu etkenlerin her biri çocuğun sosyal uyum sürecini etkileyecektir. Bunların yanında çocuğun toplum tarafından kabulü gerçekleşirse sosyal uyum bir o kadar da kolaylaşacaktır (Özabacı & Acat, 2005).

Çocukların, toplumdaki yerini bulması, değerli hissetmesi, kabul edilmesi, duygularının hissettirilmesi, sosyal çevresinden edindiği kazanımlar doğrultusunda her geçen gün kendisine yetebilen duruma gelmesi, ailesinden, aile bireylerinden özgürleşip bağımsızlığını alabilmesi sosyal uyumla mümkün olan gelişimlerdir. Büyük değerlere sahip bu yetilerin birçok önemi olduğu gibi sosyal açıdan da çok önemi vardır. Çocukların keşfedilmeyi bekleyen yetenekleri, sahip olduğu becerileri ortaya çıkarmada, sosyokültürel hayatını özümseyerek topluluğun bir üyesi olmada sosyal uyumun birçok önemli işlevi söz konusudur. (Bayram, 2013). Uyum süreci çok hassas bir konudur. Bu süreçte sosyokültürel uyum açısından bazı istenmeyen durumlarla karşılaşmakta ve bu nedenle uyum süreci olumsuz bir şekilde ilerleyebilmektedir. Uyum sürecinde egemen kültüre ait dili yeterince bilmemek, ayrımcılığa maruz kalma düşünceleri, sosyalleşememe gibi faktörler uyum sürecini zedeleyen faktörlerdir. Bu gibi faktörler uyum sürecinin istenmeyen bir şekilde yol almasına neden olmaktadır (Saygın & Hasta, 2018). Suriyelilerin Türk toplumuyla kaynaşması, Türk toplumuyla uyum süreçlerinin nasıl başarılı olacağı yönündeki tartışmaların sonucunda eğitime yönelik politikaların oluşmasına ve eğitime yönelik fikirlerin önem kazanmasını ortaya çıkarmıştır. Bilhassa eğitim sisteminin; göçmenlerin, mültecilerin egemen kültüre uyum sürecinde temel faktör olarak yer aldığını görmekteyiz (Schmitz & Berry, 2011).

Uyum sürecinde okulların, öğretmenlerin rolü çok önemlidir. Göçle gelen çocukların okula uyumu, toplum içinde uyum sağlamaları, yaşadıkları bölgeyi tanımaları ve o bölgenin kültürünü tanımalarında en önemli faktörler öğretmenler ve okul ortamlarıdır. Fakat bu süreçte

bu öğrencilerin akademik başarıyı yeterince sağlayamadığı, birçok öğrencinin okula uyum sürecinin başarısız olduğu, okuldaki öğretmenlerle, akranlarıyla, başka öğrencilerle türlü sorunlarla karşılaştıkları anlaşılmıştır (Yalçın, 2017). Mülteci nüfusu olan ülkelerin mülteci, göçmen öğrencilerine yönelik uyum süreçlerinin başarılı olması gerekmektedir. Bu nedenle mülteci öğrencilerin okuldaki sosyokültürel uyum sürecinde yaşadıkları problemlerin çözümü için önlemler alınmaktadır. Eğitim ortamında yaşanan uyum sorunlarına yönelik kendilerinin kültürünü tanıtıcı etkinlikler yapılmakta, öğretmenlere, diğer öğrencilere mülteci öğrencilerin kültürünü tanıtmaya yarayan fırsatlar sunulmaktadır. Bu fırsatları destekleyici etkinlikler olarak kültürlerinin, kültürel değerlerinin, özelliklerinin, ülkelerinin tanıtılmasına yarayan projeler, haritalar, broşürler gibi etkinlikler uygulanmaktadır (McBrien, 2005).

Her çocuk özeldir, değerlidir. Göçe bağlı sebepler, insanların yaşam koşullarını değiştirmek zorunda kalır. Göçle gelen çocukların durumu ne olursa olsun, göç ettikleri ülkenin toplumunca kabul görmeleri, orada arkadaşlıklar kurmaları, oradaki kültüre uyum sağlamaları, toplumsal hayata uyum sağlama istekleri doğal isteklerdir. Bu istekler gayet anlaşılabilir olup karşılanmadıkları takdirde türlü sorunlar ortaya çıkmaktadır. Göçle gelen çocukların, toplumsal uyumu sağlamasındaki en önemli etkenler; dile bağlı gelişmeler, eğitime erişimleri, kültürel olarak uyum süreçleridir. Sosyal uyumun sağlanmadığı, bu etkenlerin sağlıklı bir şekilde gelişmeyip ilerlemediği durumlarda olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Göçle gelen çocukların yerleşik çocuklardan daha hassas olduğu, manevi olarak daha farklı duygusal durumlar yaşadıkları, kendi akranlarına kıyasla uyum süreçlerinin farklılaştığı ve özellikle ortaokulda ergenliğe daha da yaklaşımları gibi sebeplerle uyum konusunda problemler yaşadıkları gözlemlenmektedir. Göçle gelen çocukların, toplumsal uyumlarını sağlayıcı, kolaylaştıran tedbirler alınmalı ve çocukların doğru bir şekilde yönlendirilmesi yoluna gidilmelidir. Tedbirlerin alınmaması durumunda uyum süreçleri istenmeyen bir hâle dönüşebilir ve çocuklarda sürekli göçmenlik psikolojisi olacağından bazı olumsuzlukların ortaya çıkması söz konusu olabilir. Bu olumsuzları hisseden çocuklarda toplumsal uyumda zorluk, kültürel farklılıklardan oluşan çatışmalar, kendini değerli hissetmeme, küçümsenmiş olarak düşünülüp, eğitimde başarısızlık durumları görülme ihtimali olacağından çocuklarda ötekileştirilmiş hissi ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla ötekileştirilmiş hissi olan, bunu taşıyan çocuklar, göç edilen bölgenin toplum kurallarını öğrenemeyen, o topluma ait değerleri istemeyen bireyler ötekileştirilmiş hissiyle bu değerleri reddedeceklerdir (Yavuzer, 2001).

Göç ve Eğitim İlişkisi

Göçler, bireylerin yaşamlarında istenmeyen birçok etkinin oluşumuna yol açmaktadır. Bilhassa çocuklar bu süreçte en çok korunmaya ihtiyacı olan, en çok desteğe ihtiyacı olan grup

olduğu için bu etkileri daha çok hissedenden kesim olmaktadır. Göç alan ülkelerin bu tür durumlarda süreci iyi yönetmeleri ve çocukların eğitim imkânlarını oluşturmaları yönünde çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Gerekli alt yapıyla, eğitim olanakları ve çalışmalarla eğitim sorunlarının en aza indirilmesi çocukların istikballeri açısından hassas bir noktayı oluşturmaktadır. Tüm bu gerekliliklere rağmen göçün birden oluşması bu süreci uzatabilmekte, birden gelişen göç eğitimde ciddi aksamalara sebebiyet verebilmektedir. Eğitim için ihtiyacı olunan her türlü donanım, derslikler, öğretmenler, fiziki ortamın eğitim ortamına uygun olması gibi ihtiyaçların olmayışı eğitimde ciddi sorunlara yol açmaktadır (Birinci, 2003, Akt. Gökmen, 2020). Eğitim, bir bireyin yaşamının en önemli kısmını oluşturmaktadır. Eğitim, bireyin yaşamının şekillenmesinde, bireyin gelişimini nitelikli hâle getirmede büyük etkiye sahiptir. Eğitim ile bireyler nerede olursa olsun gelişim sağlar ve değişen, gelişen zamana uyum sağlamada büyük kolaylıkları yaşama fırsatı elde ederler. Eğitim, her birey için gerekli olup ihtiyaca cevap verebilir nitelikte olmalıdır. Ancak göç gibi bazı istenmeyen durumlar söz konusu olduğunda eğitim süreçleri aksamalara uğramakta, belirli bir uyum ve düzen elde edilene kadar birçok kayıp söz konusu olmaktadır. Göç sonucu oluşan eğitim ile ilgili aksaklıklar uyum süreçlerini zorlaştırmakta ve çocukların göçten daha çok olumsuz bir şekilde etkilenmelerine sebep olmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine bakıldığında göç etmiş çocuklara türlü hakların tanınmış olduğunu görmekteyiz. Bilhassa üzerinde durulan konular arasında eğitimin olduğu, çocuklara tanınmış eğitim haklarına yer verilmiştir. Tüm bunlara rağmen okul dönemine gelen çocukların eğitim hakları bazı sorunlar nedeniyle aksamakta ve eğitim süreçleri istenmeyen şekilde sonuçlanabilmektedir. Özellikle çocukların anne babalarının sosyal, ekonomik olarak yaşadığı problemler, eğitim anlamında yeterli bir durumda olmayışları çocukların eğitim hayatlarına olumsuz olarak yansımakta ve bu çocukları etkilemektedir. Aile yapısının sağlıklı olmadığı ailelerin en büyük problemi, ihtiyaçlarının karşılanamamasıdır. Dolayısıyla ihtiyaçlarını karşılayamayan bu tür ailelerde mutluluk ve doyum söz konusu olmadığından bu aileler, suçlayıcı anlayış, yargılayıcı tutum, kötüleyici zihin anlayışlarına sahip olmaktadır (Özkan, 2015). Göçe bağlı olarak meydana gelen istenmeyen durumlar, birçok alanda olduğu gibi eğitimi de olumsuz etkilemektedir. Eğitim hizmetlerine yönelik eksiklikler, eğitim kalitesinde istenen seviyeye ulaşılamama, bu etkilerin başında gelmektedir. Göçe bağlı olarak artan nüfus sayısı eğitimin fiziki koşullarına yansımakta ve bu yansıma sınıf yetersizliği, kalabalık sınıfların oluşumuna sebep olduğundan öğrencilerde istenen, beklenen başarının düşük olmasına yol açmaktadır (Saracaloğlu, 2014). Bu olumsuzlukların giderilmesi için eğitim ortamlarında, okullarda bazı önlemler alınmalı ve sorunların kaynağına inilmelidir; çünkü sorunların

kaynağına inilmesiyle, başka sorunların ortaya çıkmasına ve bu sorunların ayrıca tekrarlanmasına engel olunur. Bu çözümlerin oluşması ve sorunların üstesinden gelinebilmesi için eğitim ortamlarının, okulların tüm paydaşları dâhil olmak üzere okuldakilerin, ortak ve iş birliği içerisinde davranmaları gerekmektedir (Yapıcı &Yapıcı, 2003).

Gönüllü ve mecburi göçler, siyasi, toplumsal, ekonomik açıdan sebeplerle ilgili olguları kapsar. Göçün en önemli boyutları arasında çocukların eğitimi ve kendilerinin durumu yer almaktadır. Bilhassa mecburi göçle gelen çocukların güvenliği, sağlığı, barınmaları gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Temel ihtiyaçların yanında eğitim imkânlarının oluşturulması ve eğitimlerini sürdürmeleri gerekmektedir. Fakat ister göçmen ister mülteci olsun bu gibi durumlarda çocukların misafir olarak yer aldıkları ülkelerde karşılaştıkları önemli sorunların başında okullara uyum süreci olmaktadır (Yılmaz, 2020). Göçlerle oluşması istenen uyum çalışmaları hangi düzeyde olursa olsun sürecin en fazla etkilenen kesimi çocuklar olmaktadır. Bu süreçte beliren pek çok yoksunluk çocukların gelişimlerini olumsuz etkilemekte ve olumsuz psikolojik faktörlere sebebiyet vermektedir. Göç edilen ülkelerde karşılaşma ihtimalinin yüksek olduğu sosyal dışlanma, hayat standartlarında adaletsizlikler, aidiyetlik yoksunluğu gibi birçok faktör çocukların ruhsal yapılarında istenmeyen durumları ortaya çıkarmaktadır (Gencer, 2017). Tüm bu olumsuzluklar çocukların, gençlerin yaşamlarına etki etmekte, okul hayatlarında olumsuzluklarla karşılaşma durumlarının görülmesine, uyum problemlerinin ortaya çıkmasına ve eğitimlerini yeterince alamamalarına neden olmaktadır (Nar, 2008). Göç, çocukların okula gitme dönemlerinde zorlu bir sürece dönüşebilmektedir. Kültürel farklılıklar sonucu oluşabilen uyum sorunları, okul çevresinin farklı oluşu, yeni öğretmenler, yeni arkadaşlarla uyum sorunları, eğitim öğretimde yaşanan aksaklıklar bu süreci daha karmaşık hâle getirebilmektedir. Bu sebeplerle çocuklarda genel olarak eğitim öğretim sürecinde uyum sorunları görüldüğü anlaşılmıştır (Polat-Uluocak, 2009). Göçle başka ülkelere giden çocukların gittikleri ülkelerde dil, kültürel, eğitim sistemlerine adapte olmaya çalışırken geçmiş yaşantılarının izleriyle yaşamlarına devam etme istekleri, geçmiş hayatlarına olan özlemleri yeni yaşamlarında karmaşıklıkların yaşanmasına yol açmaktadır. Bu nedenlerle özellikle uyum sorunlarıyla karşılaşan çocukların öğretim süreçlerinde başarısız oldukları ve eğitimlerini tamamlayamadıkları görülmüştür (Baltacı, 2014). Türkiye'ye göç ederek gelen Suriyeli çocukların uyum süreçlerine bakıldığında genellikle dil ve iletişimden kaynaklı sorunların yaşandığı görülmüştür. Ailelerin Türkçe öğrenme konularında çocuklarına gereken desteği yeterince sağlayamamaları, çocukların okul sorumluluklarını yeterince paylaşamamaları gibi durumlar çocukların eğitim süreçlerini olumsuz etkilemekte ve birtakım sorunların görülmesine yol açmaktadır. Öğretmenlerin çok kültürlü ortamda çalışma yeterliğine sahip olmaları, hiçbir ön yargı olmaksızın farklı kültürlere açık anlayış geliştirmeleri, eğitim

süreçlerinde büyük bir öneme sahiptir (Garcia, 2009, Akt., İlbars-Hanta, 2019).

Küresel dünyanın en büyük problemlerinden biri göç ve göçe bağlı olumsuzluklardır. Bu sebeple birçok sorun ortaya çıkmakta ve birçok alanda eksiklikler yaşanmaktadır. Göçlerden en fazla etkilenen grubun çocuklar olduğu, çocukların göç sürecinden ve göç sonrasında çok fazla etkilendiği, sahip olduğu haklarından mahrum kalmaları bilinen bir gerçektir. Çocuklar, göçten kaynaklı bazı haklarından yoksun kalmakta, eğitim hakları gibi temel hakları sekteye uğramakta ve eğitim haklarından mahrumiyet yaşamalarına sebep olmaktadır. Ülkemiz göçe bağlı sebeplerle birçok mülteciyi barındırdığı için beraberinde birçok sorunla karşılaşmaktadır. Bilhassa göçle gelen çocukların eğitim sorunu, ülkemizin en büyük problemlerinden birini oluşturmaktadır. Suriye krizinin başladığı ilk yıllarda özellikle bu sürecin geçici olacağı, savaşın kısa sürede biteceğinin düşünülmesinden dolayı Suriyeli çocukların eğitimi içi sınırlı sayıda projeye çözümler üretilmiştir. Bu nedenle ilk yıllarda, 2012 yılında Suriyelilerin eğitimi Arapça programa göre desteklenerek Suriye'ye geri dönecekleri zaman sorunla karşılaşmamaları amaçlanmıştır (Dünya Bülteni, 2012). Türkiye'ye göç eden toplumlar açısından bakıldığında, Türkiye her zaman göç eden toplumlara güzel imkânlar sağlamıştır. Kapılarını hep açmış, her türlü imkân, güvenli ortamı oluşturmaya özen göstermiştir. Bu ortamlar arasında çocukları hiçbir zaman unutmamış ve onlara eğitim imkânları oluşturmaya önem vermiştir. Göç eden çocuklara maddi manevi zorluklara rağmen eğitime yönelik istekleri karşılanmış ve gözle görülür işler başarılmıştır. Eğitim imkânı oluşturulmuş ve çocukların eğitim hakları korunmuştur (Seydi, 2014).

Göçle gelenlerin nüfusu arttıkça yabancılara yönelik eğitim çalışmaları da önemli bir boyuta gelmeye başlamıştır. Türkiye ulusal mevzuatına bakıldığında, yabancılar dâhil tüm çocuklar için temel eğitimlerini ücretsiz bir şekilde faydalanmalarını içeren özelliklere sahip olduğunu görmekteyiz. Mevzuat gereği, her çocuk 12.sınıfa kadar zorunlu eğitime tabi olup eğitim haklarına sahiptir. Her çocuğun eğitim hakkı olmasına rağmen, Suriyeli öğrenciler başlarda kamu okullarına kayıt yapmakta güçlük yaşıyor ve bu konudaki eksiklikler, eğitim haklarında birtakım anlaşmazlıklara bağlandığı ve bu hakların net bir şekilde ifade edilemeyeşinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Bu durum göçmen çocuklara, eğitimde erişimi sağlamaları için kapsamlı bir şekilde düzenleme yapılmasını gerektirdi. 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun ardından 23 Eylül 2014 tarihinde 2014/21 sayılı Yabancılara Yönelik Eğitim- Öğretim Hizmetleri genelgesi ile göçmenlere sunulacak eğitim-öğretim hizmetleri ayrıntıları belirlenmiş ve onlara yönelik yapılan çalışmalarda hız kazanılmış oldu. Genelgede, zorunlu eğitim döneminde olan yabancı öğrencilerinle birlikte eğitim-öğretim faaliyetlerindeki düzenlemeleri, bu anlamda yabancı

öğrencilerin eğitime erişimlerinin kolaylaştırılması, uyum süreçlerinin hızlandırılıp kolaylaştırılması şeklinde hedeflerde somutlamalar oluşturulmuştur. Bunların yanında alınması gereken tedbirlerle eğitim hizmetlerinin sunulması amacıyla MEB Müsteşar Yardımcısı koordinasyonu altında bir komisyon oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu şekilde yapılan düzenlemelerle ülkedeki yabancılar ile kitlesel göçlerle ülkemize gelecek insanların eğitimi için daha uygun şekillerde eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçların tespitiyle birlikte çözüm yollarının aranması noktalarında önemli adımların atılması sağlanmıştır. İhtiyaçların tespiti ve çözüm yollarında ayrıca kamu, sivil toplum ve uluslararası kuruluşlar gibi birbirinden farklı paydaşlarla da yoğun çalışılması yönünde adımlar atılmıştır. Bununla birlikte il komisyonları, Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) görevlendirilecek öğretmen ve meslek öğreticilerini belirleme noktasında yetkili kılınmış aynı zamanda komisyonlar, eğitim diploması olan ve olmayan öğrencilerin denkliklerinin tanınması ya da seviye tespitlerinin yapılması noktasında sorumluluk üstlenmiştir (Tanrıkulu, 2018).

İlgili Araştırmalar

Takıl ve Özerem (2019) tarafından yapılan “Göçle Gelen Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul Ortamında Karşılaştıkları Sorunlar” adlı çalışmada alınan öğretmen görüşleri sonucunda öğrencilerde görülen sorunların olduğu, bu sorunların eğitim sürecini etkilediği üzerine görüş belirtilmiştir. Bu görüşler arasında derslere yönelik ilgisizlik, dil faktörü, kültürel farklılıklar, eğitim-öğretime yönelik kopuşlar şeklinde görüşler bildirilmiştir. Eğitim öğretim sürecini etkileyen faktörler arasında dil sorunları, kültürel farklılıklar gibi sorunların olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Sarıtaş vd. (2016) tarafından “İlk Okullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Karşılaşılan Sorunlar” çalışmasına bakıldığında çalışmada, olgu bilim (fenomenoloji) deseninden yararlanılmış olup çalışma Denizli ilinde yapılmıştır. Denizli’de, sınıflarında yabancı uyruklu öğrencileri olan öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmelerle oluşturulmuştur. Verilerin analizi sonucunda öğretmenlerin, yöneticilerin karşılaştığı sorunların başında dil problemi olduğu belirtilmiştir. Okullarda, yabancı uyruklu öğrencilerde görülen dilden kaynaklı sorunların yöneticiler, öğretmenler tarafından fark edildiği, bu sorunun en belirgin sorunlardan biri olarak görüldüğü belirtilmiştir. Bu sorunun davranışlarda birtakım bozukluklara yol açtığını belirtmişlerdir. Dil sorunundan başka davranış problemleri, ailelerin öğrencileriyle fazla ilgilenmemeleri gibi sorunlar da ifade edilmiştir. Çalışmada çözüm olarak dil kurslarıyla ailelere, öğrencilere yönelik dil geliştirme çalışmaları yapılması gerektiği, öğrencilerin uyum problemlerini gidermek için

rehber öğretmen görevlendirilmelerinin yapılması, ailelere ebeveyn seminerlerin verilmesi gerektiği önerilerinde bulunulmuştur

Ergen ve Şahin (2019) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Yaşadıkları Problemler” adlı çalışmada ortaya çıkan sorunlar arasında psiko-sosyal sorunlar görülmüş ve öğretim süreçlerinin bu sorunlardan etkilendiği görüşü belirtilmiştir. Çocukların okulda oyun tarzlarından arkadaşlık ilişkilerine, ailelerin çocuklara olan ilgisinden okul kaynaklarının yetersizliği konularında birtakım görüş belirtilmiştir. Suriyeli öğrencilerde özellikle Türkçe ve matematik derslerine yönelik becerilerde yetersizlik olduğu belirtilmiştir. Çocukların oyun tercihlerinin şiddete dayalı oyunlar olduğu, arkadaşlarıyla şiddet hâlinde oldukları, bazı Suriyeli öğrencilerin yaşları büyük olduğu için okula uyum sağlamada sıkıntı çektikleri, velilerin çocuklarına yönelik yeterli ilgiyi gösteremedikleri belirtilmiştir. Tüm bu sebeplerin okulda eğitim öğretim sürecine olumsuz etki ettiği görüşü belirtilmiştir.

Sözer (2021) tarafından yapılan “Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Süreçlerinde Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar” adlı çalışmada ortaya çıkan verilere bakıldığında sınıflarında Suriyeli öğrencileri olan öğretmenler sorunların temelinde dil becerilerinin, iletişimin olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunu takiben kültürel faktörlerin izlediğini ve kültürel farklılıkların okul ortamında olumsuzluklara yol açtığını belirtilmiştir. Bu çalışmalara bakıldığında genel olarak dil, iletişim, kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunlar gibi en beliren unsurların, öğretim sürecini etkilediği ifade edilmiştir.

Yıldız vd. (2021) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Sorunları ile Çözüm Önerilerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmada ilkökul öğretmenleriyle çalışma yapılmış ve sınıftaki yabancı uyruklu öğrenciler için herhangi bir çalışmanın yapılmadığını, onlar için farklılıkların yapılmadığı belirtilmiştir. Öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrenciler için eğitimler almadıkları belirtilmiştir.

Akkaya (2011) tarafından “Göçle Gelen Öğrencilere Türkçe Öğretirken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri (İzmir Örneği)” adlı çalışmada öğretmenler, göçle gelen öğrencilerde Türkçe yeterliği zayıf olduğundan eğitim öğretim süreçlerinin bundan etkilendiğini belirtmişler. Yazma süreçlerinin konuştukları dilden bağımsız olmadığı ve günlük dilde konuştukları şekliyle okulda yazı yazdıklarını ifade etmişlerdir. Dil sorunun öğrencilerde görüldüğü ve dilden kaynaklı sorunların öğretim sürecini zorlaştıran faktörlerden biri olduğu ifade edilmiştir.

Nur ve Temiz (2020) tarafından yapılan “Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü” adlı çalışmada eğitim

sürecinin en temel probleminin göçmen ve mültecilerin ana dillerinin Türkçe olmamaları olarak gösterilmiştir. Verilen pek çok dil kurslarına rağmen bu sorunun çözülmemesi, Türkçeyi yeterince öğrenememeleri, eğitim öğretim süreçlerini etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bu durum dilin, dile hâkim olmanın eğitim sürecindeki önemini göstermektedir.

Kardeş ve Akman (2018) “Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmaya baktığımızda diğer çalışmalarda olduğu gibi öğretim süreçlerinde yaşanan sorunların temelinde dil faktörü karşımıza çıkmaktadır. Dil faktörü pek çok sorunu beraberinde getirdiğinden okula uyum sağlayamama sorununu da ortaya çıkarmıştır. Öğretmen görüşlerine bakıldığında Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik yeterliliklerin geride olduğu, sınıf ortamlarının mülteci çocukların uyumunu sağlamada yetersiz oluşu yönünde görüşler belirtilmiştir.

Güngör ve Şenel (2018) tarafından yapılan “Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim-Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmada öğretmen ve öğrenci görüşleri alınmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin duygu düşüncelerini ifade etmede yeterince başarılı olamadıkları, derslerde aktif olmadıkları, iletişimlerinin zayıf olduğu yönünde fikirler paylaşılmıştır. Bu gibi sorunların çocukların başarılarını olumsuz yönde etkilediği yönünde görüşler belirtilmiştir. İletişim becerilerinin eksikliği öğrencilerde dersten kopuşlara, derse katılım sağlayamamalarına ve yaşıtları olan öğrencilere göre daha başarısız oldukları yönünde görüşler paylaşılmıştır.

Canpolat (2020) tarafından yapılan “Türkiye’ye göç eden Suriyeli çocukların sosyalleşme süreci ve eğitim konusunda geliştirilen farklı pratikler” adlı çalışmada Türkiye’ye göç ile gelen Suriyeli vatandaşların, geldikleri günden itibaren bugüne kadar ki sürede ortaya çıkan birçok sorunun değişikliğe uğrama süreci araştırılmıştır. Dilden, tutum ve davranışlardan, çalışan çocuklardan, iletişimde yaşanan sorunlara kadar günümüzde nelerin değiştiği, bu sürecin genel değerlendirmesinin yapıldığı, görüşmelere dayalı bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada belirlenen kitle Suriyeli göçmenler olup hedef kitlenin bir kısmı Türkiye’ye geldikleri zaman Arap okullarında eğitim sürecine devam ederken bir kısmı da Türk okullarında eğitim aldığını belirtmiştir. Türk okullarında eğitimin başlarda öğrencileri zorladığı ancak Türkçeyi öğrendikçe okula uyum süreçlerinin de geliştiği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Beyhan (2018), tarafından yapılan “Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu projesi kapsamında geçici eğitim merkezlerinde görev yapan dil öğreticilerinin dil öğretirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri” adlı çalışmasında geçici eğitim merkezlerinde çalışan Türkçe öğreticileri ile çalışma yapılmış ve bu süreçte Türkçe öğreticilerin yaşadığı sorunlar incelenmiştir. Türkçe öğreticilerinin karşılaştığı sorunlar belirlenerek bu sorunlara

karşı çözüm önerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. GEM’lerde çalışan Türkçe öğretmenlerle yapılan çalışmanın sonucunda Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar genellikle hazırbulunuşluk seviyelerindeki farklılıklar, materyal eksiklikleri, dil farklılıkları şeklinde sorunların olduğu belirtilmiştir.

Uzun ve Bütün (2016) tarafından yapılan “Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri” adlı çalışma, okul öncesi çağındaki Suriyeli öğrencilerin uyum sürecindeki sorunların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmada Samsun’un farklı yerlerinde görev yapan, sınıflarında Suriyeli öğrenci bulunan altı okul öncesi öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenler belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu örneklemesinden yararlanılmıştır. Çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve elde edilen verilerin çözümlenişi, içerik analizi ile yapılmıştır. Çalışmada öğretmenlerin belirttiği, ortaya çıkan ortak görüş öğrencilerden kaynaklı sorunların iletişimden, Türkçeyi yeterince bilmemekten kaynaklı olduğu ve bunun birer sorun olarak belirdiğidir. Dil ve iletişimden kaynaklı sorunlardan öğrencilerin etkilendiği, öğretmenleriyle, arkadaşlarıyla iletişim kuramadığı, dil sorunlarından sosyalleşemedikleri sonuçları ortaya çıkmıştır.

Erdem (2017) tarafından yapılan sınıfta mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri adlı çalışmada, nitel araştırma yönteminden yararlanılmış olup betimsel durum çalışmasından hareketle yarı yapılandırılmış gözlem formlarıyla gözlem ve görüşmeye dayalı veriler elde edilmiştir. Yapılan çalışmada ortaya çıkan sorunların başında dil sorunun yer aldığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada da öğretmenlerin var olan programa göre hareket ettikleri, öğrencilerin ihtiyacına cevap verebilecek bir program hazırlayamadıkları, değerlendirmelerde sorun yaşadıkları, dil sorunundan dolayı değerlendirmelerin nesnel olamadığı, öğrencilerdeki materyallerin yeterli olmayışı şeklinde bulgular ortaya çıkmıştır. Öğretmenler öğrencilerin dil sorununa yönelik çözümlerin olması gerektiği ve bundan hareketle öğrencilere Türkçe, Latin alfabelerinin öğretilmesini amaçlayan hazırlık eğitimlerini öneri olarak belirtmişlerdir. Öğretmenler hizmet içi mesleki kursları önemsediklerini, öğretim süreci kapsamında program geliştirme, ölçme değerlendirme alanlarında gelişim sağlayıcı mesleki kurslara gereksinim olduğu anlaşılmıştır.

Saklan (2018), tarafından yapılan, “Türkiye’deki Suriyeli eğitim çağı çocuklarının eğitim süreçleri üzerine bir çözümleme” adlı çalışmada, Türkiye’de okuyan Suriyeli öğrencilere yönelik bir inceleme yapılmıştır. Bu çalışma, Adana, Gaziantep ve İstanbul illerinde yaşayan, Türkiye’deki resmî okullarda en az bir yıldır eğitim-öğretim sürecini devam ettiren ortaokul ve ortaöğretim kademesindeki Suriyeli öğrencilere yönelik olup en az bir yıldır

öğretmenlik yapan Türk öğretmenleri kapsamaktadır. Çalışma, Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecindeki sorunları ele alınarak, bu sorunların öğrenci ve öğretmen görüşleriyle belirlenip, sorunlara çözüm önerileri geliştirilmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına bakıldığında Suriyeli öğrenciler, Türkçe öğrenmeyi, eğitimlerini devam ettirmeyi, okul hayatlarında uyumu sağlamak isteyen görüşlere sahip olup bu anlamda ilerlemek istediklerini belirten sonuçlar ortaya çıkmıştır. Öğrenciler, dil engelinden, dildeki eksikliklerden hayatlarında sıkıntıların oluştuğunu, derslerini yeterince öğrenemediklerini, anlamakta güçlük çektiklerini, derslerde yeterli aktifliği sağlayamadıklarını belirtmiştir. Bu durumların öğrencilerde manevi olarak iyi hissetmeme durumunu ortaya çıkardığı ve eğitim süreçlerinde istenen başarıyı elde edememelerinin öğrencileri olumsuz bir şekilde etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Dilden kaynaklı sorunların, öğrencilerde, okula yansıdığı, sınıf ikliminden okul iklimine, arkadaşlık ilişkilerinden uyum süreçlerine kadar birçok aşamada sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Dil sorunlarının yanında uyum sorunlarının, kültürel farklılıkların da etkisiyle istenmeyen davranışlardan kaynaklı öğrencilerde dışlanma, ayırım gibi sorunların Suriyeli öğrencilerde kendini iyi hissetmeme, yetersizlik hissetme durumlarına yol açtığı ifade edilmiştir. Çalışmada, ailelerin, Suriyeli öğrencilerde görülen dil öğrenme isteğinin ailelerde pek olmadığı, dili öğrenme isteğinin daha çok öğrencilerde görüldüğü anlaşılmıştır. Bu eksikliğin, evde Türkçe konuşulmamasının öğrencilerin okulda iletişim sorunları yaşamasına neden olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada, ortaya çıkan sonuçlar arasında sınıf yönetiminde yaşanan sıkıntıların olduğu yer almaktadır.

Tanrıkulu (2017) tarafından yapılan “Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri” adlı çalışmasında üzerinde durulan konulardan biri Suriyeli öğrencilerin kayıtları sırasında yaşanan aksaklıklar, bazı öğrencilerin ara sınıflardan başlatılmasıdır. Suriyeli çocukların eğitim öğretim sürecinden ve bu süreçten faydalanmaları olmuştur. Suriyeli öğrencilerin eğitimde istenen aşamalara gelmelerinin, eğitimde aktif olmalarının ve eğitime kazandırılmalarının önemi, onların genç oluşunun ülkemiz açısından da olumlu olacağı şeklinde ifadeler yer almıştır. Ülkemizin göçlerden etkilendiğini, konumu gereği göçlerden etkilendiği, göç alan bir ülke olduğu belirtilip sadece Suriyeli öğrenciler için değil bütün yabancı uyruklu öğrencileri kapsayacak şekilde eğitim planlamalarının yapılmasının gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda ülkemize göç eden genç nüfusun ülkemize yararı olacağı kadar bu sürecin iyi planlanmaması durumunda riskleri de meydana getirebileceği belirtilmiştir. Bu sürecin doğru bir şekilde yürütülüp yönetilmesi durumunda öğrencilerin uyum süreci başarıyla gerçekleşir, ülkemize sosyokültürel yönlerden, ekonomik yönden birçok avantajının olacağı, güç katacağı ifade edilmiştir.

Seydi (2014), tarafından yapılan “Türkiye’nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar” adlı çalışmasında ülkemizde 2013 yılında ortaya çıkan sığınmacı sayılarındaki artıştan sonra eğitim alanındaki sorunlar incelenmiştir. Ülkemizdeki sığınmacıların, sayıca çok olması ve bir kısmının kamp dışına da çıkıp yerleşmeleri ayrıca sorunların daha da güç olmasına yol açtığı ifade edilmiştir. Çalışma sonucunda eğitim sorunlarına yönelik çözümlerin sadece kampları kapsamadığı 2013 yılından sonraki süreçte, kamp dışında yaşayan sığınmacıların da eğitim sorunları üzerine çözümler üretilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.

Yılmaz (2014) tarafından yapılan çalışmada, iki dile yönelik değerlendirmelerin yapılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda Almanya’da ikamet eden Türklerin, anadili eğitimleri sırasında yaşadıkları, hissettikleri sorunları belirlemek, ortaya çıkan sorunları iki dillilik bağlamından yola çıkarak değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmada tarama modeli kullanılıp toplanan verilerin analizi doküman analizi yöntemiyle elde edilmiştir. Çalışmada ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında “Uzaktaki Yakınlarımız” projesine yönelik öğretim programı ile ders kitaplarında yaklaşım, içerik, amaçlar, öğretme-öğrenme süreci, dil-anlatım, ölçme ve değerlendirme yönlerinden eksiklerinin ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bir başka sonuca bakıldığında, öğrencilerin, Türk öğrencilerinin dışlanma, öteki olma durumlarıyla

Karşılaştıkları ifade edilmiştir. Çalışmada, iki dil bilen çocukların eğitimlerinde yeterli derecede eğitim kadrosunun olmadığı, yeterli derecede akademik başarının görülmediği sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda birtakım önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler arasında öğretmenlerin öğretim sürecinde önemli bir yere sahip olan öğretim yöntem ve tekniklerinde uzmanlaşmalarını sağlayacak kurs, seminer, hizmet içi eğitim tarzındaki gelişim sağlayan eğitimlere katılmaları, programda beliren eksiklik, yetersizliklerin giderilmesi gerektiği yönünde öneriler yer almıştır.

Crijneni vd. (2000) tarafından yapılan çalışmalarında, Hollanda’da yaşayan Türk göçmen çocuklar ve Hollandalı çocuklar ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Hollanda’da yaşayan Türk göçmen çocuklar ve Hollandalı çocuklar arasında görülen davranış sorunları ile ilgili öğretmen görüşleri alınarak değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada örneklem grubu, rastgele olarak seçilen beş yüz yirmi dört Türk öğrenci ve bin altı yüz yirmi beş Hollandalı öğrenciden oluşturulmuştur. Toplanan veriler, Hollandalı ve Türk öğretmen görüşme formları yoluyla elde edilmiştir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında, Hollandalı öğretmenlerin görüşlerine göre her iki kültürden olan çocuklar arasında davranış sorunları açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmadığı anlaşılmıştır. Türk öğretmenlerden elde edilen görüşlere göre ise, göçmen çocuklarda akademik başarı yönünden Hollandalı çocuklarınkine göre daha yüksek olduğu,

daha çok kaygılandıkları ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, Hollandalı öğretmenlerden ortaya çıkan bulguların Türk öğrencilerin Hollandalı öğrencilere karşı duygusal ve davranışsal yönlerden bir sorunları olmadığı yönünde olurken; Türk öğretmenlerden ortaya çıkan bulgular, ilgi gösterilmeyen, ilgi görmeyen Türk göçmen çocuklarda eğitimlerine yönelik kaygı düzeylerinin epey yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Yağmur (2006), tarafından yapılan çalışma, Batı Avrupa’da Türkçe öğretiminde yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu bölgede Türklerin yoğun olarak sayıca fazla oldukları, geniş bir alanda Türkçe konuşulmasına rağmen Türkçe olarak eğitim imkânlarındaki kısıtlılıkların olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmanın yapılması amacıyla Almanya, Hollanda ve Fransa’daki Türk öğrencilerin Türkçe öğretimine yönelik tutumlarını ölçmeği amaçlayan bir ölçek hazırlanmış olup bu ölçek yaşları on bir ile on sekiz arasındaki öğrencilere uygulanmıştır. Bu çalışma sonucunda dil tutum anketi geliştirilmiş, anket sonrası elde edilen sonuçlar SPSS istatistik programına işlenmiş, ağırlıklı unsurların tespiti için faktör analizi yapılmıştır. Bu çalışmada anadil eğitimi alan ve almayan öğrencilerin tutumlarının karşılaştırılması amacıyla toplanan verilerden t testi uygulanmıştır. Çalışma sonuçlarına bakıldığında Türkçe eğitimi için yeterli kaynakların oluşturulmadığı, eğitim öğretim materyalleri açısından eksiklikler olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda eğitim öğretim için yeterli kaynağın sağlanması gerektiği ve öğretmen ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Jalbout (2015), tarafından yapılan çalışma, Suriyeli mülteci çocukların eğitimlerine yönelik yapılmıştır. Çalışmada, Suriyeli mülteci çocukların ve gençlerin gelecek yaşantılarının, geleceklerinin daha iyi olması için eğitim fırsatlarına sahip olmaları gerektiği ele alınmıştır. Çalışmada Suriye’deki iç savaştan, bu savaşın ortaya çıkardığı krizlerden sadece Suriyeli vatandaşların etkilenmediğini, Suriye’ye komşu olan ülkelerin de çok ağır bedeller ödediği ve etkilendiği ifade edilmiştir. Çalışmada Türkiye ve Suriye arasındaki sınırın 911 km olduğu, siyasi, sosyal, ekonomik yönlerden, insan ilişkilerinin oluşmasındaki sürecin oldukça eskiye dayandığı, arada ortak bir ortak kültürün olduğuna yönelik görüş belirtilmiştir.

Genel olarak dil sorunlarının birçok sorunu beraberinde getirdiği anlaşılmıştır. Dili yeterince öğrenmeyen öğrencilerde ders başarısında etkilenmeler, konuyu yeterince öğrenememe gibi durumlar görülebilmektedir. Dil sorunlarının öğrencilerde iletişim eksikliğine yol açtığı, buna bağlı olarak uyum sorunlarını da beraberinde getirdiği sonucunun yanında uyum sorunlarının eğitim sürecinde çok etkili olduğu ve bu etkilerin sürece olumlu olumsuz şekillerde yansımaları olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmalara bakıldığında her çalışma kendi içinde bir sonuca varırken aslında birbirine benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bunun temel sebeplerinden biri dil etkenidir. Dil, eğitim öğretim sürecinin en önemli etkenlerinden biri

olması yönüyle yeterli seviyede öğrenilmediğinde birçok önemli durumun geriden gelmesine ve bu sürecin yavaş ilerlemesine yol açtığı hemen her çalışmada ortaya çıkmıştır. Dil sorununun aşılması durumunda öğrencilerde belirecek olan uyum, aidiyet, başarı gibi hassas noktalardaki ilerlemeler öğrenme öğretme sürecini daha verimli hâle getirecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlerin öğretim sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada işe koşulan desende odak grup görüşmeleri ile nitel veriler toplanıp analiz edilmiştir. Nitel araştırma, insan ve grup davranışlarına yönelik nedenlerin ve nasılların anlaşılmasını temel alan araştırmaları kapsar (Gürbüz & Şahin, 2016, s. 400). Nitel araştırmada; gözleme, görüşmeye, doküman analizine dayalı türlü şekillerde bilgi toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Nitel araştırmada algılar, bakış açıları, olaylar kendi doğal ortamında ele alınıp gerçekçi ve bütüncül şekillerde ortaya konan bir süreçle ele alınır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 41). Nitel araştırma yönteminde, bir konuyla ilgili detaylı araştırma yapıp, konuya yönelik bilgi toplanarak belirli sayıda kişinin katılımına yer veren özellikler yer almaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Nitel araştırma, insan davranışlarını ele alması yönüyle bazı ortak noktalara sahip Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Dilbilim gibi türlü disiplinlere dayanan bir araştırma yöntemidir. İnsan davranışının karmaşık yapıya sahip ve çok boyutlu oluşu varsayımına göre bu disiplinler, insana dair davranışların anlaşılmasında içinde bulunulan ortamın önemine değinirler. İnsanın en iyi biçimde, içinde bulunduğu ortamda anlaşılacağı belirtilmiş olup fen bilimlerinde sıkça kullanılmakta olan mekanik anlayışın tersine insan davranışının kendi tabiatına uygun farklı bir anlayışın içselleştirilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda bahsi geçen disiplinlerde nitel araştırma yöntemlerinin kullanılma şekillerinde farklılıkların olduğu ve bundan hareketle insan davranışı tabiatına uyan nitel yöntemlerin kullanılması gerektiği vurgulanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016, ss. 42-48).

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Bu sayede gönüllü bir şekilde katılım gösteren öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiş, her öğretmenin görüş bildirip konuşmasına önem verilmiştir. Çalışmada öğretmenlere odak grup görüşmesi yöntemiyle önceden hazırlanmış açık uçlu sorular sorulmuş olup öğretmenlerin fikir paylaşımlarında hiçbir müdahale edilmeden konuşmalarına olanak sağlanmıştır. Çalışmada, veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formu şeklinde hazırlanmıştır ve veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Katılımcılar

Çalışma, 2022-2023 eğitim öğretim yılının birinci döneminde aralık ayında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan katılımcılar Hatay'ın merkez ilçesi olan Antakya'daki resmî bir ilkokulda çalışan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmamızda, nitel araştırmanın örnekleme belirlenirken odak grup çalışma aşamasında 26 gönüllü öğretmen ile çalışma yapılmıştır. Görüşme, 4 grup şeklinde yapılmıştır. Katılımcı grupları, 6-7-9-4 gruplar şeklinde bölünmüş olup öğretmenlerin odak grup görüşmesine katılımı sağlanmıştır. Katılımcılar genel olarak 10-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip olup 16'sı kadın 10'u erkek katılımcıdan oluşmaktadır.

Tablo 1. *Katılımcıların Demografik Özellikleri*

MESLEKİ KIDEM	CİNSİYET	GRUPLAR
11-15 yıl arası 9 öğretmen	16 kadın	6 (2 erkek 4 kadın)
16-20 yıl arası 15 öğretmen	10 erkek	7 (3 erkek 4 kadın)
20 yıl ve üzeri 2 öğretmen		9 (4 erkek 5 kadın)
		4 (1 erkek 3 kadın)

Veri Toplama Teknikleri

Çalışmada odak grup görüşmesi tekniğiyle veriler elde edilmiştir. Önceden hazırlanmış açık uçlu sorular, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla katılımcılara uygulanmıştır. Açık uçlu sorular hazırlanırken sınıfında Suriyeli öğrencileri bulunan öğretmenlerin görüşlerine yer verilmesi göz önünde bulundurulmuş olup sorular tamamen eğitim-öğretim sürecine yönelik hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme türüne bakıldığında, bilgiye derinlemesine ulaşılmasının önemi söz konusudur. Bu nedenle, katılımcıların görüşlerini bu şekilde belirtmeleri çalışmamız açısından önem arz etmiştir. Odak grup görüşmesi yöntemiyle yapılan çalışmada, çalışma grubu 26 katılımcıdan oluşup dört gruba ayrılmıştır.

Nitel bir veri toplama tekniği olan odak grup görüşmeleri, derinlemesine ve detaylı bilgi elde edilmesinde kullanılabilecek bir görüşme yöntemidir. Odak grup görüşmeleri, katılım sağlayan bireylerin duyguları, düşünceleri, deneyimleri gibi birçok özelliğin yansıtılabildiği bir görüşme yöntemidir. Bu yöntemde ulaşılan verilerin, bilgilerin genellemesine yönelik bir amaç olmayıp katılımcılardan elde edilen değerlendirmelerin önemi büyüktür. Dolayısıyla bu yöntemde amaç genellemeleri ortaya çıkarmak değil, katılımcıların görüşlerini belirlemektir. Odak grup görüşme yönteminin katılımcı bireyler arasında etkileşim yaratması, etkileşimi daha da artıracak bir özellikte olması, ortaya çıkacak verilere büyük katkı sağlamaktadır. Bu sayede

katılımcılar birbirlerinden etkilenerak farklı görüşleri paylaşma noktasında birbirlerine imkân sunacaktır.

Çalışmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayalı olduğundan bazı öğretmenler katılım gösterirken bazı öğretmenler de türlü mazeretlerden dolayı katılım göstermemişlerdir. Zaman ve mekân açısından öğretmenler görüşlerini okulda ve okul zamanlarında belirtmek istediklerinden çalışma okulda gerçekleştirilmiştir. Böylece gruplar öğretmenlerin branş derslerine (İngilizce, Din Kültürü, Beden Eğitimi dersleri) denk geldiği zamanlarda toplanmış ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Sınıf öğretmenlerinden bir kısmı ses kaydını kabul edip görüşmeye katılırken bir kısmı da ses kaydını kabul etmeyip yazılı ve notlar şeklinde görüşlerinin kaydedilmesini tercih ettiğinden birden fazla not alma yöntemi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle görüşler hem kayıt cihazı ile kaydedilerek hem de notlar tutularak elde edilmiştir. Ayrıca not defteri de kullanılmıştır. Çalışmada hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu çalışma öncesinde uzmanların görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Millî eğitimde öğretmen olan uzman görüşleriyle soruların en doğru biçimi alınması sağlanmış olup soruların hazırlığı sağlanmıştır. Görüşme formunda beş temel soru vardır. Bu beş temel soru öncesinde katılımcılara geçiş sorularıyla demografik özellikleri yansıtan sorular sorularak görüşmeye başlanğıç yapılmıştır. Görüşmenin ilk etabında, katılımcılarla ilgili genel bir görüş edinmeye yönelik sorular; ikinci bölümde ise birkaç geçiş sorusundan sonra temel sorulara geçilip görüşme bitiminden önce kısa bir değerlendirme yapılarak görüşme sonlandırılmıştır. Grubun homojen olması, birbirini tanıyan, birbirinin benzeri eğitim seviyelerine sahip olması, sosyal yönden benzeri geçmişe sahip olması verilen cevaplarda tutarlılığı sağladığından Çalışmanın geçerliliğine katkı sağlamıştır. Görüşmenin uzun süreyi bulması verilerin geçerliliğini artırmasına etki etmiş olup verilen cevapların tutarlılığını ölçmüştür. Çalışmanın geçerliliğinin yükseltilmesinde görüş belirten öğretmenlerden doğrudan alıntılar yapılması işe koşulmuştur.

Elde edilen verilerin bulgularla tutarlılığı incelenerek çalışmanın güvenilirliği yükseltilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler yorum katılmadan olduğu gibi aktarılmış ve doğrudan alıntılar yapılarak güvenilirliği yükseltilmeye çalışılmıştır. Çalışmada verilerin analizi sürecinde, verilerin yorumlanma sürecinde tutarlılık önemsenmiş, verilerin analizi, yorumlanması gibi aşamalarda detaylı açıklamalar yapılarak güvenilirlik yükseltilmeye çalışılmıştır.

Süreç

Çalışmanın uygulama aşamasında görüşme yapılan okul idaresi ve öğretmenlerle iletişime geçilip görüşme günü belirlenmiştir. Görüşme 2022-2023 eğitim öğretim yılının birinci döneminde, aralık ayında yapılmıştır. Çalışmanın yapıldığı gün öğretmenler açısından

en uygun gün 16 Aralık olduğundan grupların tümüyle aynı gün görüşme yapılmıştır. Öğretmenler, okulda ve okul zamanlarında görüşme yapmak istediklerinden görüşmeler okulda gerçekleştirilmiştir. Sınıf öğretmenleri görüşme zamanlarına branş dersleri saatlerinde (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, İngilizce) katılım sağlamışlardır. 4 grup şeklinde görüşmeler yapılmış olup 26 katılımcı görüşmeye katılmıştır. 6-7-9-4 şeklinde gruplar belirlenmiş ve öğretmenlerle oturumlar düzenlenmiştir. 26 gönüllü öğretmenden 6 öğretmen ses kaydıyla görüş belirtirken 20 öğretmen not şeklinde cevaplar vermeyi tercih etmiştir. Oturumlarda bazı öğretmenler görüşlerini yazarak belirtmek istediklerinden ses kaydını kabul etmemiştir. Bazıları da çalışmacının not alacağı şekilde görüşlerini belirtmiş bazıları da ses kaydını kabul edip görüşlerini paylaşmış bulunmaktadır. Bu nedenle gruplar bu ortak özelliklere göre ayrılmış ve oturumlar buna göre düzenlenmiştir. Görüşmeden önce her gruba araştırma izin onayı, katılım kabul formu verilmiştir. Ayrıca çalışmanın amacı, görüşmelerin nedenleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Odak grup görüşmesinde kişisel verilerin korunmasına yönelik bilgilendirme yapılmış, çalışmanın amacına uygun bir şekilde görüşme yapılacağı belirtilmiş ve görüşmelerde yarı yapılandırılmış soru formuna göre oturumlar gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesine başlamadan önce her katılımcıya görüşmeyi kabul ettiği için teşekkür edilmiştir. Görüşme okul zamanlarında yapıldığı için hem moderatör hem de raportör görevini çalışmacının kendisi üstlenmiştir. Görüşmeler ortalama 45 dakika sürmüştür, her katılımcının görüşme sorularına cevap vermesi önemsenmiştir; ancak bazı katılımcılar çok kısa cevaplar vermeyi tercih etmiş bazıları da sorun olmadığını belirttiğinden derinlemesine görüş belirtmemiştir. Oluşturulan gruplarda öğretmenlerin benzer eğitim düzeylerine, benzer sosyal ortamlara sahip ve sınıflarındaki Suriyeli öğrenci sayılarının eşit olması oturumlardaki etkileşimi artırmış ve verilerin tutarlı olmasını sağlamıştır. Görüşmelerde, katılımcılar görüşlerini belirtirken tamamen konuyla bağlantılı görüşler belirtmiş ve kimsenin görüş belirtmesinin önüne geçilmemiştir böylece güvene, samimiyete dayalı oturumlar gerçekleştirilmiştir. Oturumlarda çalışmayla ilgili bilgilendirme yapıldıktan sonra katılımcıları kısaca tanıtan sorular sorulmuş eğitim öğretim süreci ile ilgili birkaç geçiş sorusu sorulduktan sonra çalışma sorularıyla oturumlar sürdürülmüştür. Bütün görüşler olduğu gibi kaydedilmiş ve yorum yapılmadan veriler toplanmıştır. Görüşmeler bitmeden önce her oturum sonrasında oturum değerlendirmesi yapılarak kısa bir özetle oturumlar sonlandırılmış ve bütün katılımcılara katılımlarından dolayı teşekkür edilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlerin öğretim sürecinde karşılaştığı sorunlara yönelik yapılan çalışmamızda katılımcı öğretmenlerin görüşlerine yer

verilmiştir. Görüşmeler odak grup görüşmesi yöntemiyle elde edilmiş, görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Betimsel analiz, önceden şekillenmiş temalara göre toplanan verilerin özetlenerek yorumlanmasını temsil eder. Bu analiz yönteminde doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir, görüş bildiren, gözlemlenen katılımcıların düşüncelerini yansıtmak amacıyla işe koşulur. (Yıldırım & Şimşek, 2005, s. 224). Betimsel analizde amaç, gözleme ve görüşmeye dayalı toplanan verilerin düzenlenerek ve yorumlanarak okuyuculara aktarılmasıdır. Toplanan verilerin sınıflandırılması, oluşturulan temalara göre belirlenir ve buna bağlı olarak özetlemeler, yorumlamalar gerçekleştirilir. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmasının yanında gerektiğinde olgular arası karşılaştırmaların yapılması da söz konusu olabilir. Betimsel analizin aşamaları aşağıdaki gibi, 4 şekildedir (Yıldırım & Şimşek, 2008, s. 224).

1. Betimsel Analiz İçin Bir Çerçeve Oluşturma: Veri analizi için, çalışma sorularından, çalışmanın kavramsal çerçevesinden, görüşmelerin boyutlarından yola çıkılarak bir çerçeve düzenlenir ve bu çerçeve etrafında verilerin hangi temalarda düzenlenip sunulacağı belirlenir. Çalışma öncesinde çerçevenin oluşturulmaması betimsel analizi açısından kullanım güçlüğü oluşturabilir. Bu nedenle belirlenmesi düşünülen temalarda, veri kaybı ya da verilerin yanlış düzenlenmesi gibi durumlara yol açabilir.
2. Tematik Çerçeveye Göre Verilerin İşlenmesi: daha öncesinde hazırlanan çerçeveye göre toplanan veriler bu aşamada okunup düzenlemesi yapılır. Bu aşamada bazı veriler çerçevenin dışında kalabilir. Bu aşamaya bakıldığında çalışmanın sonuç kısmında yazılması düşünülen doğrudan alıntılara da yer verilir.
3. Bulguların Tanımlanması: bu aşamada düzenlemesi yapılan veriler tanımlanarak ihtiyaç olunan yerlerde doğrudan alıntılar yapılarak desteklemesi yapılır.
4. Bulguların Yorumlanması: Bu aşamada, tanımlaması yapılan bulgular açıklanır, ilişkilendirilir ve anlamlandırılması yapılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretim sürecine yönelik sorunları üzerine toplanan verilerin çözümlenmesiyle ortaya çıkan bulgular yer almaktadır. Bulgulara bakıldığında beş soruya verilen cevaplarda ortaya çıkan sorunların başında dil, daha sonrasında dile bağlı olarak uyum sorunları olduğu görülmüştür. İletişimin baş etkeni olan dilin yeterli seviyede öğrenilmemesi birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Yapılan çalışmada geçmişten günümüze birçok eksikliğin daha da düzeldiği ancak devam eden bazı sorunların olduğu anlaşılmıştır. Her soruda karşımıza çıkan dil sorunun devamında getirdiği sorunlar aşağıda belirtilmiştir.

Sınıf Öğretmenlerinin Planlama Sürecine İlişkin Görüşleri

Sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin, eğitim öğretim sürecinde planlamaya ilişkin görüşleri incelenerek bu alanda yaşadıkları sıkıntılar, planlama sürecinde en çok karşılaştıkları sorun ve sorunlar üzerine deneyimleri gözden geçirilmiştir. Öğretmenlerin, bu anlamda çok çabaladığı, planlama sürecinde sınıftaki her çocuğun en yüksek verimde faydalanmalarını sağlayacak etkinlikler yapmaya çalıştıkları üzerine görüş belirtilmiştir. Ancak Türkçeyi yeterince öğrenememiş olmanın ortaya çıkardığı sorunların planlama sürecinde görüldüğü ve bu bağlamda sınıfın tümüne aynı anda uygulanabilecek planlamanın oluşturulmasının çok zaman aldığı belirtilmiştir. Sosyal uyum eksikliğinin planlama sürecine davranışsal olarak olumsuz yansıdığı, bazı çocukların davranış problemleri olması nedeniyle hazırbulunuşluk seviyesinin istenmeyen yönde olduğu ve bu durumun kazanımlarını olumsuz etkilediği dile getirilmiştir. Planlama sürecinde sosyal uyumdan kaynaklı sorunlarla kültürel kaynaklı sorunların bir bütünlük içinde planlama sürecine olumsuz etki ettiği ve bu nedenle bazı öğrencilerin planlamadaki kazanımlara ulaşmada güçlük çektiği, bu durumun hazırbulunuşluk olumsuz etkilemesi nedeniyle sorunlar yaşandığını ifade etmişlerdir. Sınıftaki bazı öğrencilerde hazırbulunuşluk seviyesinin yeterli olmayışının planlama sürecinde ek çalışmaları gerektirdiği, bazı öğrencilerde etkinlik çeşitlendirmesini gerektirdiği ve çocukların yeterli çabayı göstermemesi durumunda öğretmenin birebir ilgi göstermek zorunda olduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Sınıfta birebir ilgi göstermenin zamanla diğer öğrencilerin sıkılmasına neden olduğunu ve bu nedenle İYEP kurslarıyla çocukları desteklediğini belirten

öğretmenler, bu süreçte velilerin de desteğinin çok önemli olduğunu ifade ettiler. Çoğu öğretmen hemen her süreçte sorunlar olsa da önceki yıllara göre sorunların azaldığı, ilerlemelerin olduğunu da belirtmiştir. Planlama sürecinde daha çok dilden, sosyal uyumdan kaynaklı sorunların devam etmesi ilgili öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir;

Suriyeli çocuklar için çok güzel kitaplar hazırlanıyor, onlar Türkçeyi daha iyi anlasınlar diye çok güzel hazırlanmış seviye kitapları var. O kadar güzel ki keşke bazıları biraz daha çabalayıp okusa, kendilerine de ve ailelerine de çok faydası olur. Türkçeyi yeterince kavrarlarsa planlama sürecinde amaca uygunluk daha çabuk gerçekleşir. (K2)

Seviye farklılıkları ve dil engeli nedeniyle fazladan etkinlik hazırlamak durumunda kalıyorum. Bunu yaparken de bir yandan sınıftaki Suriyeli ve Türk öğrencilerin kaynaşmalarını destekleyecek etkinlikler yapıyorum, ancak bu çok zaman alıcı olabiliyor. (K5)

Özellikle Türkçe dersinde okuma ve anlama çalışmalarını yapmada güçlük çekebiliyorlar. (K22) Dil sorunu; öğrenci Türkçe bilmiyorsa planlama bölümünde zorluk yaşayabiliyorum. (K8)

En büyük sorun dil sorunudur. Gerek planlamada gerek uygulama aşamasında rastladığımız en zorlayıcı şey dil sorunudur. Tabi bu sadece çocuktan kaynaklanmıyor aileden de kaynaklanıyor. Veli görüşmeleri yaptığımızda Türkçeyi onların da öğrenmelerinin çocuğun eğitim hayatına yansıtacağını belirtiyorum. Bu nedenle evde onların da çocuğa destek göstermelerini istiyorum. Bunu yapan ailelerde çok güzel verimler alıyorum. Hatta bu sorunu aşmak için çok sık veli görüşmeleri yapıyorum, veli ziyaretleri yapıyorum. (K3)

Suriyeli öğrencilerimin bir kısmında okuma, yazma, anlama düzeyleri Türk öğrencilere göre geri olduğundan etkinlikleri ve zamanlamayı planlamada bazı zamanlar zorlanabiliyorum. Şöyle ki onlarla bireysel ilgilenmem gerekiyor o durumda diğer öğrenciler sıkılabiliyor. (K15)

Planlama yaparken Suriyeli öğrencilerimin hazır bulunurluğunu göz önünde bulunduruyorum. (K21)

Ders planlamada, yaşadığımız bölgenin kültürü önemli bir etmendir. Kültür farklılığı önemli bir sorundur bu aşamada. (K17)

Planlama sürecinde her dersten sorun yaşamıyorum. Hatta bazı derslerde planlama süreci onlarda daha kolaylaştırıcı oluyor. O da evrensel boyuttaki dersler. Mesela görsel sanatlar, müzik, matematik dersleri planlama süreci çok kolay ve keyifli. Birebir yetenekli olanlar var, özellikle resim yetenekleri o kadar bariz ki ailelerinde de oluyor o yetenek, anneleri babaları çok yetenekli matematik de bu şekilde çok iyiler. Hatta bu derslerde kendileri çok daha farklı bir motivasyona sahip oluyorlar, başarı durumu da oluyor ya kendini çok rahat verebiliyorlar. Fakat diğer sözel, sosyal bilimler derslerinde devreye dil girdiği için aynı motivasyonun biraz aşağısı durumları oluyor. Elbette zorluyor bu durum, çünkü dil her sorunun önünde anlayabilecek mi, yorumlayabilecek mi, sorularına net cevap verebilecek mi, zamanında konu bitecek mi her şeyi düşünüyorsunuz. İnaniyorum bu süreç daha da iyi olacak çünkü ilerleme var ama devam eden sorunlar da var. (K3)

Planlama sürecinde bir grup öğretmen yaşadığı sorunların velilerin bir kısmının ilgi eksikliğinden kaynaklı olduğunu, bu nedenle planlama yaparken çocukların evde yeterince

hazırlık yapamadığını, okulda öğrendiklerini evde pekiştiremediği, Türkçeyi yeterince öğrenmeyen ailelerin çocuklara yeterli desteği gösteremediği, daha çok matematik, görsel sanatlar, müzik gibi evrensel derslerde destek olabildiği belirtilmiştir. Bunun dilden kaynaklı olduğu ifade edilmiştir. Bazı öğrencilerin evde aile desteğini yeterince görmediğinden öğrendiklerinin okulla sınırlı kalabildiğini, çocukların hazır bulunurluğuna olumsuz etki ettiği, bu nedenle öğretmenlerin bu eksikliği gidermeleri yönünde çok çaba gösterdiği, ek çalışmalar yaptığı, derslerden sonra İYEP kursu açtıkları belirtilmiştir. Öğretmenler çocukları kazanmak, onların okulda daha başarılı olmaları için veli ziyaretleri, veli toplantılarını düzenli olarak gerçekleştirdiklerini ve farkındalık oluşturmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Olumlu dönüt alan, öğrencilere yönelik değerlendirmeleri dikkate alan velilerin çocuklarına destek olduğu, çocuktaki başarının, ilerlemenin gerçekleştiğini ve bunun sürece olumlu yansıdığı görüşleri yer almıştır. Bir öğretmen de herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu konuyla ilgili bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Planlama sürecinde çocukların hazırbulunuşluk düzeyi, velilerin ilgisi süreci çok etkiliyor. Onların hayatlarındaki her şey planlamaya yansıyor. Biz bu nedenle veli ziyaretlerini düzenli şekilde gerçekleştiriyoruz ve velilere çocukların Türkçe kitap okumaları konusunda destek olmalarını istiyoruz. Bunu gerçekleştiren çocuklarda çok ilerleme görüyoruz. (K1)

Planlama aşamasından dönüt almaya, uygulamadan, sınav sonuçlarını değerlendirmeye kadar, çocuğun eğitimine gönül veren ailelerin çocuklarında başarı çok iyi düzeyde görülüyor. Benim sınıfımın en başarılı iki öğrencisi Suriyeli şu anda. Ben elimden geldiğince veli iletişimini sağlıyorum, hem Türk hem Suriyeli öğrencilerimin kaynaşmasını, sosyal uyumlarını sağlamalarını çalışıyorum ama bunu yaparken de velilerin ilgisinin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anladım. (K3)

Planlama sürecinde veliyi de katmak gerekiyor. Sadece öğrenciyle alakalı bir durum değil bu, veli de bu süreçte çok önemli. Çocuklarıyla ilgilenen velilerde bu farkı görebiliyoruz. Düzenli olarak veli toplantılarına katılan, çocuğun durumunu önemseyen veliler çocukların gelişimine çok katkı sağlıyor. Ben de bu dil problemini aşabildiğim öğrencilerimde velilerin ilgisini çok değerli buluyorum. Ama nasıl ki Türk öğrencilerimizde de veli ilgisinin eksikliği eğitim sürecine yansıtorsa Suriyeli öğrencilerimizde de aynı durum yaşanıyor. Benim sınıfımda ilk okumaya geçen öğrenci Suriyeliydi mesela, benim çabam, kendisinin çabası ve ailesinin çabası bu süreci çok olumlu etkiledi. (K4)

Bazı öğrencilerimin anneleri, Suriye'deyken liseyi okumuşlar, üniversite okuyan velilerim de var. Bu eğitim durumu çocuğa yansıyor tabi. Bu durumdaki veliler çocukların bazı derslerine yardımcı oluyor. Türkçeyi bilmiyorlarsa pek katkı sağlayamıyorlar ama çocuklarının Türkçe gelişimlerini destekleyecek adımlar atıyorlar. İYEP kursuna yazdırıyorlar, kitaplar alıyorlar, ders alıyorlar ek olarak dil dersleri, yani çabaları olanlar olumlu sonuçlar alıyor. (K3)

Sosyal uyumun etkisi de var. Karşılıklı etkileşim olduğu zaman çocuklarda farklı ve olumlu durumlar oluyor. Örneğin oyunları Suriyeli çocuklarla Türk çocuklar beraber oynadıklarında aynı zamanda sosyalleşme de oluyor. Ya da sınıfta grup çalışmasında onları bir arada oturttüğümüzde da gayet olumlu durumlar oluyor

tabi bu arada motivasyon da oluyor, oyunla ilgili birkaç terim de öğreniyor çocuk, en basitinden sıra sende sıra bende ilk kim koşacak gibi basit kısa cümleli ifadeleri de öğreniyor yani hem öğreniyor hem sosyalleşiyor. Bunu başaranlarda durum gayet olumludur. Ama uzak kalanlarda, sadece Arapça konuşabileceği arkadaşlarla zamanını geçirmek isteyen öğrencilerde biraz dil geriliği oluyor, bu dil gelişimi olmayınca etkinlik planlarımıza yansıyor, değerlendirmeye yansıyor birçok şeye yansıyor maalesef. (K2)

Matematikte dört işlem becerilerinde aile destek olabiliyor. Matematikte problem sorularında o işlemleri yapabilirler ama soruyu anlamaları lazım ki o da dili iyice anlayabilmeleri lazım. Burada zorlanabiliyoruz işte. Ya da sosyal bilgilerde tarihler, olaylar, neden sonuç ilişkileri hepsi birer dil becerisi gerektirdiğinden, fen bilimlerinde organların adları mesela, tanımlı yapacak, işlevi nedir gibi açıklama tanım isteyen dersler matematik, resim, müzik gibi kolay olmuyor maalesef. Çünkü dil anlama, yorumlama becerisinin geliştirilmesi gerekiyor. Yani bazı öğrencilerin Türkçeyi iyice öğrenmeleri gerekiyor. (K4)

Sorun yaşamıyorum. (K16)

Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Sürecine İlişkin Görüşleri

2011 yılından beri Türkiye'ye göç yoluyla gelen geçici koruma kapsamındaki Suriyeli vatandaşların eğitimlerine yönelik birçok imkân oluşturulmuş, çocukların eğitimlerine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Başlarda geçici barınma merkezlerinde okullar açılmış, daha sonra hem bu merkezlerde hem de bu merkezlerin dışında yaşayan Suriyeli öğrenciler için geçici eğitim merkezleri kurulmuştur. Geçici eğitim merkezlerinde hem kendi dillerinde eğitim almış hem de Türkçe eğitim almış olup zamanla bu merkezler kapanmış ve Suriyeli öğrenciler Türk okullarında eğitim almaya başlamışlardır. Bu geçiş aşamalarının öğrenciler üzerinde bazı etkileri görülmüş olup sınıf yönetimine, çocukların sınıf kurallarına uymalarını biraz zorlaştırmış bir süre sonra Türk öğrencilerle aynı eğitim ortamında yer almaları birtakım uyum güçlüğüne beraberinde getirmiştir. Henüz sosyal uyum sürecini yakalayamayan bazı öğrenciler bu süreçten olumsuz etkilenirken uyumu yakalayan ve başından beri Türkçeyi öğrenmeye çalışan öğrencilerde olumlu etkiler görülmüştür. Sınıf yönetiminde öğretmenlerin özellikle görüş bildirdiği noktalar arasında dil sorunun olduğu, dili yeterince öğrenemeyen Suriyeli öğrencilerde çoğu zaman sınıf kurallarına uymada güçlük çektiği, sınıfta Türkçe bilmeyen çocukların kendi aralarında Arapça konuştuğu ve sınıf içinde gürültüye yol açtığı, öğretmenlerin Türkçeyi hiç bilmeyen öğrencilere vücut diliyle bazı kuralları anlatmaya çalıştıkları belirtilmiştir. Bazı öğretmenler sorun yaşamadığını belirtip bazı öğretmenler sınıf yönetiminde kültürel farklılıklardan ötürü sorunların oluşabildiği, çocukların dili yeterince anlayamadıklarından, sınıftaki uyumun oluşmasının zaman aldığına dair görüşler belirtilmiştir. Bazı görüşlere arasında öğrencilerin sınıfta sorun çıkarmadığını ancak teneffüs zamanlarında sorun çıkardıklarını, teneffüste çocukların kendi aralarında ortaya çıkan anlaşmazlığı sınıfa taşıyabildiklerini belirtip teneffüslerdeki davranışların sınıfa yansıyabildiği ve sınıftaki dengeyi

bir anlığına bozabildiği ifade edilmiştir. Bunun yanında hiçbir sorun yaşamadığını belirten görüşlere de yer verilmiştir. Sınıf yönetimiyle ilgili öğretmenlerin dilden kaynaklı sorunlara dair görüşleri şu şekildedir:

Ders esnasında bazı söylemleri vücut hareketleri ile desteklemem gerekiyor. Bazen basit komutları dahi tatbik ederek anlatmak durumunda kalabiliyorum. (K17)

Bazı öğrenciler Türkçeyi anlamadığı için yapılan uyarıları anlamayıp istediği gibi hareket edebilmektedir. (K18)

Sınıf yönetiminde hiçbir sorun yaşamıyorum. (K21)

Dil engeli ve kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunlar yaşayabiliyorum. (K5)

Öğrencilerimiz genellikle sınıfta sınıf kurallarına uyuyorlar. Ama okul kurallarına baktığımızda özellikle teneffüslerde bahçeye indikleri zaman sözümüzü dinlemedikleri durumlar olabiliyor. (K1)

Sınıf içinde gürültünün olduğu zamanlar oluyor. Yaş gruplarımız ilköğretim olduğu için teneffüs sonraları çocukların teneffüste kendi aralarında problemleri olmuştaysa sınıfta devam edebiliyor. Bu da sınıfın gürültü içinde olmasına yol açıyor. Oyun oynuyorlar diyelim ki biri ne yapması gerektiğini yeterince anlayamamışsa sınıfta tartışmalar oluyor. Sınıf yönetimi bu noktada dil sorunuyla karşılaşmış oluyor. Yani teneffüsteki bir anlaşmazlık derse girince de devam ediyor. Bu da uyum ve dilden kaynaklı sorunlardan beliriyor. Eskisi kadar uyum sorunu yok ama devam ediyor, Türkçe de bu şekilde Türkçeleri henüz yeterli seviyede değil. (K5)

Türkçeyi tam olarak konuşamadıkları veya bilmedikleri için bazı öğrenciler sınıf kurallarına uymakta zorlanıyorlar. Tekrar tekrar aynı şeyleri söylemek zorunda kalıyoruz. (K11)

Dil sorunu yaşadığımız için karşılıklı iletişimde zorlanma durumları olabiliyor. (K20)

Dil problemi yaşıyoruz. (K24)

Sınıf yönetiminde iletişim noktasında sorunlar yaşanabiliyor. Söylediklerimi anlamakta güçlük çektikleri için istenilen becerileri gösteremeyen öğrenciler olabiliyor. Dinleme becerileri bir kısmında çok iyi bir kısmında maalesef zayıf. Anlamadıkları içinde dinlemek istemeyen öğrenciler oluyor. (K6) Sınıf yönetimi konusunda özellikle sınıf içinde kendi aralarında ve kendi dillerinde konuştukları zamanlar oluyor ve bu da gürültüye, dikkat dağıtmaya yol açtığından sorun olmaktadır. Türk öğrencilerle iletişim kuramayan öğrenciler kendi aralarında çok konuşabiliyor bu da gürültüye yol açıyor. Sebebi yine dilden kaynaklı oluyor. (K10)

Sınıf yönetimi sürecinde uyum sorunlarının, arkadaşlık ilişkilerinin sınıf yönetimine etki ettiğini belirten görüşler yer almıştır. Yer yer gruplaşmadan kaynaklı sorunların sınıf içine yansıdığı, Türk ve Suriyeli öğrencilerin ilk günlerdeki kadar olmasa da kaynaşmamasından kaynaklı iletişim sorunları olarak beliren durumların sınıf içinde gürültüye yol açtığı ifade edilmiştir. Uyum sorunlarının öğrencilerde bazen söz dinlememeye neden olduğu, bu nedenle tekrarlı uyarıların yapıldığı ve bazı zamanlar sınıf uyumunu anlık da olsa olumsuz etkilediği,

dersin akışını o an bölebildiği yönünde görüşler yer almıştır. Bir grup öğretmen bir öğrencinin 1.sınıftan son sınıfa kadar aynı sınıf ortamında bulunmasının öğrenci ve sınıf açısından uyumu kolaylaştırdığını ve sınıfla bütünleştiğinden sorun olmadığını belirtmiştir. Öğretmenler çocuklara her koşulda sevgi ile yaklaştıklarını, sorunlar olsa da önceki yıllara kıyasla daha iyi durumda olduklarını, çocuklara sevgi ile yaklaştıklarından çocuklara bunun olumlu yansımaları görüldüğü belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Dile yeterince hâkim olamamak uyum zorluğuna yol açabiliyor. Dilden kaynaklı oluyor, bazı öğrenciler dili öğrenemediğinden anlayamadığı konulara yabancı kalabiliyor. Dil problemini aşarsa bu sorunlar da çözülür bence. (K25)

Yaşanılan sorunların en büyüğü dil sorunu. Hiçbirimiz hiçbir öğrenciyi Türk ya da Suriyeli diye ayırmıyoruz. Hepsi bizim öğrencimiz ve çok değerliler. Yeri geliyor öğrencilerin kaynaşmasını sağlayacak etkinlikleri fazlasıyla düzenliyoruz. Ama bazen öğrenciler arasında yanlış anlaşılmalardan kaynaklı sorunlar oluyor. Birbirlerini net olarak anlayamadıkları için birbirlerini yanlış anlaşılardan kaynaklı şikâyet edebiliyorlar, bunun da sebebi dil, dili bilmemek ve anlamamak, hâliyle bazen yeterli uyum sağlanamıyor. (K7)

Öğrencilerimizin hepsi çok kıymetli, ancak Türk de olsa Suriyeli de olsa sınıf içindeki davranış kurallarını içselleştirmemişse çocuğun durumu biraz farklı olabiliyor. Bazı öğrenciler yaptıkları yanlışlar konusunda çok ısrarcı oluyor. Sınıf içinde dikkat dağıtıcı bir davranışını uyardığımda bunu sürdürmeye devam edebiliyor ve o an dersin akışını etkileyebiliyor. (K13)

Bir kısım öğrenci okuma yazma bilse de dil sorununa dayalı anlama sorununu henüz aşamadı. Bu sebeple derse ilgileri ve odaklanmaları istendik şekilde olmuyor. Anlayamadıkları için çabuk sıkılıyor, çalışmalara yeterince katılmıyor, odaklanamıyorlar. Böyle olunca da farklı şeyle ilgilenerek dersin akışına olumsuz etki edebiliyor. Tabi bu durum sınıf yönetimini zorlaştırabiliyor. (K15)

Bir öğrenci başından beri sizinle başlarsa 1. Sınıftan 4. Sınıfa kadar bu öğrenci sınıfın iklimine, kurallarına alışıyor, öğretmenine, arkadaşlarına uyum sağlıyor böyle olduğunda uyum başlarda zor olur sonra sağlanır. Ama sınıfa çok sonradan öğrenci geldiğinde onun sınıfa uyum sağlaması yine biraz zaman alıyor özellikle dil sorunu varsa elbette bizi zorluyor. (K2)

Sınıf kurallarını öğrencilere anlattığım zaman Türkçeyi az bilenlere anlatmak, kavratmak zaman alıcı oluyor. Bunu aşıyorum tabi başta zor olsa da zamanla aşıyorum. Ya da gürültü olduğu zaman sınıfta hep bir ağızdan konuştuklarında süreç biraz zorlaşıyor burada kültürel farklılık da oluşuyor. Bir Suriyeli öğrenci Arapça bir soru soruyor arkadaşına bir başkası yine Arapça cevap veriyor o an unutuluyor gibi bazen bu durumlarla karşılaşabiliyoruz. Sınıfımda dil sorunu olan çok az öğrenci var onlarda zamanla bu sorunu aşacak, inanıyorum. (K3)

Sınıf yönetiminde Türkçeyi bilmeyen öğrencilerde isteklerini dile getirmede zorluk yaşanıyor. Ben anlıyorum, tahmin ediyorum ne isteyeceğini ama söyleyemiyor, işaretlerle, görsellerle bir şekil ilk zamanlar bir yolunu buluyorduk. Ama bu şekilde nereye kadar sürekli tekrar ettiriyordum Türkçe nasıl söylemesi gerektiğini zamanla bir şekil aştıksa da arada problemler oluyor. (K4)

Sınıf yönetiminde çocuk kendini adapte etmişse sınıf kurallarına çok iyi uyuyor. Yeri geliyor çok çaba gösteren öğrenciler oluyor. Bizim öğrencilere yaklaşımımız zaten sevgi, saygı dolu olduğu için çocuk bizdeki sevgiyi anlıyor. Onlara

verdiğimiz değeri biliyor, farkında onlar da, bu nedenle özellikle uyum sorunu yaşamayan öğrencilerde bu net bir durum. Uyum sorunu olanlarda sıkıntı başlarda oluyor. Önce biraz hırçın, biraz kendine göre bir dışlanma hissiyle yaklaşıyor ki öyle olmadığını anlayınca (tabi onu anlayana kadar sınıf yönetimini zorlaştırıcı davranışları oluyor.) biraz daha uyum gösteriyor derken zamanla alışıyor. Fakat sınıf yönetimi birçok unsurun bir arada olmasıyla kendini belli ediyor. Yani sadece öğretmen öğrenci değil, her şey yansıyor. Öğrencilerin birbirine saygı göstermesi de bu sürecin bir parçası. Şimdi eskisi kadar bir sorun yok ama az da olsa iletişim nedeniyle devam eden sorunlar var. Dili bilmemesi, bazen kendini korumak için yalan söylemesi her şey olabiliyor bu da zaman alıcı olduğundan süreci zorlaştırıyor. (K1)

Sınıf yönetiminde sorun yaşamıyorum. Daha doğrusu pek yaşamıyorum. Biz burada sevgi ile pek çok şeyi çözebiliyoruz. Elbette zorlular var ama çözebiliyoruz, sevgi olunca düzeliyor her şey. Çocuk sevildiğini anlayınca öğrenme çabası da artıyor. (K26)

Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Görüşleri

Sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde her süreçte yaşanan sorunların bir bütün olduğu, iletişimden planlamaya birçok sürecin zincirleme şeklinde birbirini takip ettiği belirtilmiştir. Örneğin dil sorununun her alanda en temel sorun olarak ortaya çıktığı belirtilmiş olup öğrenme öğretme sürecinin de en temel sorunu olduğu yönünde görüşler ortaya çıkmıştır. Sınıf öğretmenleri dil sorununu müteakiben uyumun da bir sorun olduğunu bahsetmiştir. Bu süreçte Suriyeli öğrencilerin ilk zamanlardaki kadar olmasa da devam eden bir dil, dil eksikliğinden kaynaklı uyum sorunlarının olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Dil sorunları olan öğrencilerde, derse karşı ilgi eksikliği görülebildiği, derse odaklanma sorunu yaşayabildiği ifade edilmiştir. Bir grup öğretmen sosyal uyumu olan öğrencilerin aidiyet duygusunu daha çok yaşadığını, sınıfla uyum içinde olunca derslere daha çok ilgiyle yaklaştığını, Türk öğrencilerle kaynaşıp sosyalleşme sürecini başarıyla geçiren öğrencilerin derslerde, sınıfında daha başarılı olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler önceki yıllara nazaran öğrencilerin birçok açıdan okula daha uyumlu olduklarını ancak bazı öğrencilerde devam eden dil, uyum sorunlarının devam ettiği, öğrenme öğretme sürecinde dönütlerin, etkin katılımın istenen aşamada olmadığı belirtilmiştir. Öğretmenler bu eksikliklerin giderilmesi için pekiştirenleri artırmak durumunda olduğu, etkinlikleri daha fazla planladıkları, kurslara katılımı sağladıkları, birebir çalışmalarla öğrencileri desteklediği yönünde görüş belirtilmiştir. Ancak bu süreçte velilerin desteğine de ihtiyaç duyulduğu, evde onları destekleyici çalışmaların yapılması gerektiği, Türkçe kitapları bolca okuyup anlamalarıyla dili geliştirmeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Bunu yapan velilerden çok güzel dönütler aldığını, sınıftaki öğrenme sürecine olumlu bir şekilde yansıdığı ve sürecin daha başarılı olduğu, öğrenciye ilgi gösteren, veli toplantılarında değerlendirmeleri dikkate alan velilerin sürece dâhil olarak öğrencilerde gözle görülür değişimlerin olduğunu da yansıtmışlardır. Ancak; bazı çocuklarda öğrenme sürecinin geliştirilmesine evde destek

olamayan, Türkçeyi iyi bilmeyen, evde önceliğin çocuğun dersleri olmadığı durumlarda eğitimin okulla sınırlı kalabildiği ve bu öğrencilerde eğitim sürecinin biraz daha yavaş ilerleyebildiği görüşleri yer almıştır.

Öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin bir kısmı etkinlik hazırlarken tüm öğrencileri kapsayacak şekilde etkinlik hazırlamanın geniş bir zaman istediği, bu anlamda bazen zorlandıkları, okuma-anlama becerilerindeki yeterli olmayan durumların bu sürece etki ettiği görüşü yer almıştır. Dil sorununun yine devam ettiği, bir konunun öğrenilmesi için bazen çok sık tekrarların yapıldığı, dil sorunu olduğu için öğrenmelerin hemen gerçekleşmemesi yönünde görüş paylaşılmıştır. Öğretmenler genel olarak bu sorunlarla daha çok Türkçeyi hiç bilmeyen ya da çok az bilen öğrencilerde karşılaştıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin öğrenme öğretme sürecinde dilden kaynaklı sorunların tüm süreçte en temel sorun olduğu şeklindeki görüşleri şu şekildedir.

Şu anda okuma, yazma öğretiyorum. Bazı Suriyeli öğrencilerim sesi tanıma aşamasında, sesi hissetme aşamasında zorlanıyor. Nesnelerin, varlıkların Türkçedeki adını bilmediği için hangi nesnede, hangi varlıkta o sesin olduğunu anlayamıyor, ayırt edemiyor. Türkçeyi öğrenen, kelime dağarcığı iyi olan Suriyeli öğrencilerimde ise bu sorunu hiç yaşamıyorum. (K20)

Bazı çocuklarda devam eden bir uyum ve dil sorunu var. Uyumu yakalayan öğrencilerimizin ders başarısı çok iyi oluyor. Sınıftaki öğrenciler birbiriyle kaynaşınca, karışıklık çaba olunca eğitim süreci bundan etkileniyor ve eğitimin her aşamasına bu durum olumlu yansıyor. Ancak henüz uyum sorunu yaşayan öğrencilerin aynı anda davranışları sorun olduğundan bir şeyleri öğrenmeye ayırması gereken zamanı öfkeye, gürültü yapmaya ayırdığından herkes açısından sorun olabiliyor.(K20)

Bende okuma yazma bilmeyen yok, pandemi zamanında bile bir tane öğrencim dışında gerileyen olmadı. Hatta o öğrencimin ailesiyle ne kadar iletişim kurmak istesem de hiç gelmedi görüşmeye, onun dışında hiçbir öğrencimin derslerinde başarısızlık olmadı. Şu an hepsi çok başarılı. Çünkü onlarla ilgili eğitim öğretim sürecinde yaptığım değerlendirmeleri dikkate alan aile yapılarına sahipler. Aileler duyarlı kitap okumayı artırması lazım diyorum bir bakıyorum kitap seti almış, çocukta da o çaba varsa yani eğitim öğretim sürecinde öğretmen veli ve öğrencinin birlikte hareket etmesi süreci çok başarılı kılıyor. Suriyeli öğrencilerim bunca başarısına rağmen sınavlarda soru kaçırıyorsa o da Türkçedeki kelimelerin anlamlarını çok iyi bilmediğinden. Yani bu süreçte en zorlayıcı nokta dil olarak karşıma çıktı, evet okuma yazma çok iyi anlama kısmı biraz daha gelişirse çok daha iyi olacak. (K4)

Suriyeli öğrenciler okulumuzda okumaya başladığından beri büyük bir özveriyle onlara yaklaşıyoruz. Gerçekten ilgilenilen, araç-gereçlerini temin etmeye özen gösteren, öğrendiklerini evde tekrar eden, velilerin çocuğu desteklediği durumlarda bu süreç çok başarılı oluyor. Ancak sınıfta Türkçeyi bilmeyen ya da çok az bilen Suriyeli öğrencilerimde yaşadığım durum şu, bir konuyla ilgili yaptırmak istediklerimi anlatmakta güçlük çektiğim durumlar oluyor. Örneğin defter kullanımının nasıl olması gerektiği, diğer yönergeleri anlamadıklarını görüyorum.(K19)

Derslere yönelik etkinlik hazırlarken, Suriyeli öğrencilerim arasında Türkçeyi bilmeyen öğrencilerimi derse katacak etkinlikleri bulmada zorlanabiliyorum. (K5)

Bana göre dil ve anlama problemine dayalı isteksizlik ve ilgisizlik, odaklanma sorunları yaşanmakta; buna bağlı olarak da öğrenme yanlış şekilde olabiliyor ya da eksik öğrenmeler gerçekleşiyor. Bu eksik ve yanlış öğrenmeleri giderebilmek için özel bir ilgi ve zamana ihtiyaç doğmaktadır. Bunu sağlamak zaman alıcı olduğundan ve diğer öğrencilerin kontrolünü sağlamak açısından öğretme sürecini zorlayabilmektedir. (K15)

Bazı öğrenciler dili tam öğrenmediği için ya da yalnızca okumayı öğrendiklerinden ötesine geçmekte zorluk yaşıyorlar. (K26)

Aynı dili konuşmadığımız bazı öğrencilerimizde öğretim sürecinde sorunlar yaşayabiliyoruz. (K23)

Öğretim sürecinde iletişim kurmakta zorlanabiliyoruz, bazen vücut diliyle bir şeyleri anlatmak durumunda kalıyorum. (K24)

Suriyeli öğrencilerimle okuma-yazma sürecinde ve akabinde iletişim, anlama, ifade etme konusunda sorunlar yaşadık, yaşamaktayız. Araç gereç temininden, ders esnasındaki tutumlara kadar bazı öğrencilerimizde bu sorunları yaşayabiliyoruz. (K6)

Dil sorunu burada karşımıza tekrar çıkıyor. Türkçeyi yeterince öğrenememiş olanların öğrenmelerinde sorunlar olabiliyor. Ya çok sessiz oluyorlar ya da dil bilmediği için derse odaklanamıyor ve öğrendikleri eksik kalıyor. (K7)

Okuduğunu anlamayan çocuklarda bir konuyu öğretmek daha fazla etkinlik yapmamı gerektiriyor. Diğer çocuklarla bu dengeyi kurmada zorlanabiliyorum. (K14)

Şu an 4.sınıf okutuyorum, anlama kısmında eksiklikler devam ediyor. Türkçeyi yeterli seviyede anlamayan birkaç öğrencim var arada sorun oluyor, ek çalışmalar hazırlıyorum onlar da kitap okumayı derinleştirirse çözülecek diye düşünüyorum. (K4)

Öğrenme sürecinde yaşadığım sorunların başında dil problemi geliyor. Bir konuyu öğretirken, soru sorarken, tekrar etmelerini isterken, o an bir konunun özelliklerini belirtmelerini isterken hâliyle karşılığını almak istiyorsunuz. Türkçe bilmeyen öğrenci cevap veremiyor, ya da yanlış cevap veriyor. Eminim anlamış olsa tam cevap verecek. Çünkü isteyince çok başarılı oluyorlar, ama dili bilmeyenler için aynı şeyi söyleyemem, İYEP kursuyla eksiklikleri gidermeye çalışıyorum. Aynı anda bireysel ilgilenmem bütün sınıf açısından zaman alıcı ve program akışını engellediği için, derslerden sonra kursta desteklenmeye ihtiyacı olan öğrencilere destek oluyoruz. (K3)

Öğretmenler; Suriyeli öğrencilerin derslerindeki eksiklikleri gidermek için İYEP kursu açtıklarını, veli ziyaretlerini düzenli olarak yaptıklarını, velilere çocukların Türkçelerini geliştirme konusunda düzenli kitap okuma, okuma-yazma çalışmaları için verilen ödevleri yapmaları konusunda bilgilendirme yaptıklarını belirttiler. Ancak okulda öğrendiklerini evde pekiştirmeyen öğrencilerde istenen başarının çok görülmediği, evde Türkçe konuşmayan öğrencilerin derslerini etkilediği görüşleri yer almıştır. Bunun nedenlerine bakıldığında, ailenin dil bilmediğinden desteğinin yeterli olmayışı, evde ders tekrarı olmaması üzerine görüş

bildirilmiştir. Bir grup öğretmen çocukların onlardan büyük olup okula giden kardeşleri olduğunda, dil gelişimlerine olumlu etki ettiğini, bu öğrencilerin büyük kardeşlerini örnek aldığı ve onlar gibi başarılı olma çabası gösterdiğini vurgulamıştır. Bu şekil öğrencilerin okula çok uyum sağladığı, sınıfta istenen başarıya ulaştığını belirtmişlerdir. Bu görüşler şöyledir:

Her öğrencide olduğu gibi Suriyeli öğrencilerimizde de velilerin ilgi eksikliği karşımıza bir sorun olarak çıkıyor. Öğrenci sınıfta çaba gösterse de evde çalışmayınca öğrenme başarıyla yeterince gerçekleşmiş olmuyor. (K17)

Anlama noktasında sorunlar yaşıyorum, evde sürekli Arapça konuşulduğundan, çocuk okulda Türkçeyi yeterince anlayamıyor. (K20)

Bazı veliler, Türkçe okuma yazma bilmediği için evde çocuğa destek olamıyor. (K19) Bazı öğrenciler Türkçeyi bilmedikleri için öğrenme-öğretme süreci zor olabiliyor. (K25)

Bir de şöyle bir durum var. Bazı öğrencilerin abileri, ablaları ortaokulda, lisede okuyor ve çok iyi Türkçe öğrenmişler. Böyle durumlar olduğunda çocuk muazzam oluyor yani o da onlardan etkileniyor, hele ki başarılılarsa onda da bir başarıma dürtüsü oluşuyor. Yani rol model aldığı kişiler olunca eğitime yönelik çok başarılı oluyorlar. Böylesi öğrencilerimizin güzel tarafı bir de materyalleri herkesten önce temin ediyorlar, okul araç gereçlerini eksiksiz almaya özen gösteriyorlar. Gerçekten ilgi gören öğrencilerimizde bunu net görebiliyoruz ama gel gör ki ilgi eksikliği yaşayan, önceliği eğitim olmayan ailelerin çocuklarında yine hepsi demiyorum ama var böyleleri, maalesef eğitimde istenen başarıyı yakalayamıyor. (K1)

Sınıfa sonradan gelen, sınıf tekrarı yapıp size gelen öğrenciler derslerinde sınıf düzeyine göre biraz daha geride olabiliyorlar. Bu şekilde çok öğrencimiz yok ama az da olsa oluyor ve ben iki öğrencim vardı bu şekilde sınıf düzeyim çok iyiydi bunlarla birebir ilgilenmek zorunda kaldım. Ama bir yandan da sınıfın hepsi var aynı anda ikisini takip etmek çok zaman alıcı, bu nedenle İYEP kursları açıyorum öğrenciler ek olarak desteklensin diye. Gelenlerle ilerliyoruz gelmeyenlerle yine ayrıca ilgileniyorum, hâliyle zorlu ve zaman alıcı bir süreç oluyor. (K2)

3. sınıfta 4. sınıfta deneyler oluyor, malzeme alınmalı mesela ya da araç gereç, ilgili olan aileler hiç aksatmadan çocuklarına temin ediyorlar. Deneylerde hiç aksama olmuyor bu öğrencilerde ama bazı öğrencilerimde getirmeyen oluyor, araç gereçlerini alamayan veliler oluyor ben bir şekil onların deneylerde aktif olmalarını sağlıyorum ama sınıfı düşündüğünüzde bu zor bir süreç. Biraz ilgi gösterse bazı veliler, çok şeyin değişeceğine inanıyorum. Ama genel olarak benim sınıftaki Suriyeli öğrencilerim ve aileleri çok ilgili bu nedenle pek sorun yaşamıyorum. (K4)

Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Sürecine İlişkin Görüşleri

İletişim, karşılıklı anlaşmanın en önemli unsurlarından biridir. İletişimle bilgi akışı sağlanır, var olan sorunların çözümü için karşılıklı etkileşim gerçekleşir. Öğretmenlerin iletişim sürecinde yaşadığı sorunlara yönelik görüşlerine baktığımızda, yine en temel sorun olarak dil sorunu üzerine duruldu. Özellikle iletişim, tüm süreçleri belirleyen unsurların başında yer aldığı için öğretmenler geniş bir perspektifle iletişimi değerlendirdiler. Çünkü iletişim sonucu oluşan

davranış şekilleri, ailelerle iletişim, arkadaşlarla iletişim gibi birçok durumdan, dilin öneminden, dilin eksik olmasının ortaya çıkardığı olumsuz etkilere kadar birçok görüş belirtildi. Öğretmenler, iletişimde özellikle anlama, anlaşılma gibi noktalara, ailenin iletişim anlayışının okula nasıl yansıdığı, sorunların çözümünü neye bağladıklarına, sosyal uyum eksikliğinin iletişime nasıl yansıdığı, çaba gösteren ailelerde ne gibi olumlu değişimlerin görüldüğü, öğretmenle iletişim hâlinde olan velilerin öğrencilere yansıyan olumlu durumları belirtilmiştir. İletişimi yeterince sağlayamayan öğrencilerin, sorunlarını anlatmada zorluk yaşadıkları, öğretmenlerin sorunlarını anlamaya çalışırken aynı zamanda tecrübelerinden de faydalandıkları, başlarda vücut diliyle iletişim sorunlarını çözmeye çalıştıkları, öğrenciler sorunu anlatamasa da öğretmenin bir şekil bunu anladığını ama öğrencilerin dil sorununu aşması gerektiği yönünde görüş bildirilmiştir. Dili bilmediği için iletişim kuramayan bazı öğrenciler için rehberlik desteği alındığı, ailelerle görüşüldüğü, ailelerin çocuklara Türkçeyi destekleyici çalışmaları yapmaları gerektiği belirtilmiştir. Ailelerin de iletişimlerinde arada tercüman desteği gerektiği, Türkçe bilen ailelerin iletişimlerinde sorun olmadığı, gayet ilgili oldukları ifade edilmiştir. Ancak ailelerin bir kısmının dil sorunlarını aşmadığı ve bu durumun öğrenciyi de yakından ilgilendirdiği, öğrencinin dil becerilerine olumsuz yansıdığı belirtilmiştir. İletişim sorunlarının başlardaki kadar ciddi bir sorun olmadığı ilerlemelerin olduğu ancak devam eden sorunlarla birlikte çocukların Türkçeye daha fazla zaman ayırmaları gerektiği ifade edilmiştir. İletişimin sadece öğrenci-öğretmen ekseninden ibaret olmadığı, öğrencilerin arkadaşlık boyutunda, aile boyutundaki iletişimi de sürecin bir parçası olduğundan çocukların Türk ve Suriyeli çocukların kaynaşmalarının bu süreçte çok önemli olduğu sosyalleşme sürecinin, uyum sürecinin iletişime, etkileşime ne denli katkı sağladığı üzerinde durulmuştur. Bunu başaran öğrencilerin iletişim becerilerinin çok ilerlediğini; öğretmenleriyle, arkadaşlarıyla çok iyi iletişim kurduğunu ifade etmişlerdir. Ancak henüz bu aşamada olmayan, sosyalleşme, uyum süreci çok başarılı olamayan öğrencilerin iletişimlerinde kopukluklar olabildiği, öğretmenlerin bu süreçte zorlanabildiği, bu durumdaki öğrencilere ek çalışmalarla, kurslarla dil gelişimlerini artırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. İletişimle ilgili dilden kaynaklı sorunları belirten öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir;

Dil sorunu devam eden bir sorun, bazı zamanlar iletişim kurmamızı zorlaştırabiliyor. (K5)

Türkçeyi bilmeyen bazı öğrencilerde, iletişim eksikliğinden kaynaklı anlaşmazlıklar oluyor. Türkçe bilen öğrencilerde bu çok az rastladığım bir durum. Ama Türkçe bilmeyen öğrenciler, öğretmeni anlamıyor, arkadaşlarını anlamıyor hâliyle bazen kendini ifade etmek için arkadaşlarına öfkeyle yaklaşıyorlar. (K8)

Öncelikle bazı Suriyeli velilerle iletişim kurmada zorluk yaşıyoruz. Çünkü Türkçe bilmiyorlar ya da eğitim sürecine kendilerini çok dâhil edemiyorlar. Ama bu durum çocuğun eğitime yansıyor. Evet, okulda alması gereken her şeyi fazlasıyla

alıyor ancak onu destekleyecek takviyeleri evde almazsa eksik kalıyor bir şeyler, aile sadece resim, matematik, müzik gibi alanlarda yardımcı olabiliyor o da evrensel alanlar olduğu için ve çok net şunu belirtmek istiyorum bu alanlarda zaten çok başarılılar. Ama sözel derslerde, Türkçe dersinde ne yazık ki dilden dolayı geride kalıyorlar. (K13)

İlk zamanlar çok zordu. Karşılıklı anlaşmamız dil olarak baya zaman alıcıydı. Vücut diliyle anlaşmaya çalışıyordum, lavabodan çıkınca ellerini yıkaması gerektiğini o an dramatize ederek anlatıyordum. Ama sürekli böyle olmasını istemiyorum dedim ki biz toplumuz hep birlikte dille anlaşmamız lazım ve sürekli Türkçe okuma, yazma, anlama çalışmalarını artırdım. İYEP kurslarıyla bunu güçlendirmeye çalıştım. Ama iletişim boyutunda bu, çocukla sınırlı bir durum değil ki. Çocuk biriyle bir sorun yaşamış mesela net anlatamıyor. Eksiz kelimelerle ifade etmeye çalışıyor durumunu o an anlatamadığını düşününce öfkeleniyor mesela. Şimdi elbette ilk günler kadar zor değil ama tamamen de bu iletişim sorunlarını aşmış değiliz. (K1)

Dil problemini aştığımız öğrencilerde çok iyi ilerlerken evde, mahallede Türkçe konuşmayan ailelerin öğrencileriyle aşamadığımız bir sorun dil. Davranış, sohbet, ders, etkinlik her konuda önümüze bir eksi olarak çıkmaktadır. Anne baba Türkçe bilmiyorsa öğrenci de biz de zorlanıyoruz. (K6)

Evde sürekli Arapça konuşulduğu için burada yeterli Türkçe iletişimi sağlayamıyoruz. Yani iletişim konusunda çocukların Arapçayı çok sık konuşması, Türkçeyi çok konuşmaması arada iletişim eksikliğine yol açıyor. (K12)

Türkçe bilmeyen öğrenciler açısından konuşuyorum, zor! Anlama, problem çözmeleri zor oluyor. Kimi bu nedenle ya çok susuyor, sessiz kalıyor kimi de gürültü yaparak kendini ifade etmeye çalışıyor. Bizler bir şekil bu iletişimi oluşturuyoruz ama zaman alıcı oluyor, öğrencilerin, velilerin bir kısmının dili öğrenmeye daha da gayret etmesi lazım. Ama çabalayan öğrencilerimizde durum çok iyi, çok güzel ilerliyorlar. Sorunlarını çok güzel, ifade ediyorlar, tartışma yapabiliyorlar, soru sorduğumda mesela hemen cevap vermek istiyorlar. Fakat Türkçe bilmeyen öğrencilerde bu durum biraz çekingenlik oluşturuyor, biz o öğrencileri motive edici çalışmalar yapıyoruz ama aile daha gayret gösterirse onlarda da ilerlemeler olacaktır eminim. Bizim için iletişimdeki en büyük sorun Türkçenin yeterince öğrenilmemesinden kaynaklanıyor. (K16)

Bu aslında temel sorun. İletişim sorunları her süreçte karşımıza çıkan temel sorun. Tabi iletişim aracımız olan dil; olmazsa olmazımız. Dil bilmeyen öğrenci ve veliler için çözülmesi gereken başlıca bir sorun. (K17)

İletişim kurarken somut şeylerden faydalandım, işaretlerle anlaşmaya çalıştım başlarda. Fakat ilk günkü kadar bir iletişim eksikliği yok ama yine de eksik. Dil bilmedikleri için. (K21)

Dil bilmeyen Suriyeli öğrencilerimizde çoğunlukla dil sorunu yaşıyoruz. Örneğin ben, Arapça bilmiyorum onlar da Türkçe bilmiyor. Hâliyle iletişim zaman alıcı oluyor, anlatılmak istenenin anlaşılması zaman alıyor, yanlış anlaşılıyor, ödev veriyorum mesela onu anlamaları zaman alıcı oluyor, sözel dersleri anlamaları güç oluyor. (K23)

Türkçeyi bilmeyen bazı öğrencilerde, özellikle okulun ilk günlerinde bir dışlanmışlık hissi oluyor. Dili bilmemekten kaynaklı, zamanla arkadaşlarına, öğretmenine, okula alışınca bu his kayboluyor. Ama dili öğrenmeyip okula alışan bazı öğrencilerde gruplaşmaya yönelik meyil oluyor. Bu da hırçın davranışlara yol açıyor. (K7)

Konuşulanları anlamakta sıkıntı yaşıyor. İletişim sağlanamıyor. Zaman içinde Türk öğrencilerle iletişim kurdukları görülmekte ama bu oyun alanları gibi durumlara yansıyor. Eğitim sürecinde iletişimi daha çok geliştirmeleri lazım. (K10)

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğretmenlerin iletişimde en büyük etkenin Türkçe dil yetersizliğinden kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Okul rehberlik desteği aldıkları, rehberlik aracılığıyla bazı iletişim sorunlarını ortadan kaldırmak isteseler de yine iletişim sorununun dil etkisiyle devam ettiğini belirten öğretmenler, iletişimde önceki zamanlar kadar olmasa da devam eden bir sorunun olduğunu belirtmişlerdir. Bu süreçte ailelerin çaba göstermelerinin süreci kolaylaştırdığı, ilgi gösterenlerde ilerlemeler olduğu, öğretmenlerin veli ziyaretleriyle çocuklarının dil gelişimlerine katkı sağlamaları yönünde destek olmalarını belirttikleri, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini çok önemseydiği, öğrencilere daha da verimli olmak için eğitimlere, seminerlere katıldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla öğretmenler, çocuğun eğitim sürecinde ailenin de desteğinin çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Öğretmenlerin bir kısmının iletişimde karşılıklı anlaşmanın dilden dolayı güç olabildiği, bazı zamanlar vücut diliyle anlaşmaya çalıştıkları belirtilmiştir. 1. ve 2. Sınıf okutan öğretmenlerin dil sorununu daha fazla yaşadığı, bunun da okulun başlangıç yıllarından kaynaklı olabildiği ifade edilmiştir. İletişim sorunlarını aşmış aile ve öğrencilerde sürecin çok verimli olduğunu belirten görüşler yer almış olup sürecin önceki dönemlere göre daha ilerlemiş olduğunu vurguladılar. Öğretmenlerin iletişim sorunlarında aileden, dilden kaynaklı sorunlara dair görüşleri şöyledir:

Dil sorunu olduğundan birbirimizi anlayamayabiliyoruz. Rehber öğretmenler iletişimde yardımcı olmaya çalışıyor. Ya da vücut dilini kullanarak anlaşmaya çalışıyoruz. (K12)

Karşılıklı anlaşamamak zor bir durum ben; çocuğun, öğrencinin durumunu anlarım ama o beni anlayamadığında durum değişiyor. Sürekli de rehber yardımı almak da olmuyor. Bir yerden sonra Türkçe dil yetersizliği kendini belli ediyor. Türkçeyi öğrenmek için çok gayret göstermeleri lazım. Yoksa bir şeyler hep eksik kalıyor. (K19)

Suriyeli öğrencilerin velileriyle iletişim kurmaya çalışıyoruz. Kimisiyle o kadar güzel bir süreç oluyor ki tamamen ilgili, öğrenciyi düşünen, her toplantıya gelen, çocuğun durumunu arada sormaya gelen o kadar güzel bir durum ki ama maalesef beş parmağın beşi bir değil derler ki hepimiz herkes için geçerli bir durum bu. İletişim kuramıyoruz böyle olunca, rehberler aracılığıyla iletişime geçiyoruz. Ancak yine de çok etki etmiyor. Yani az da olsa olumlu dönütler alıyoruz evet, ama istenen kadar değil. Bu da sorunların çok olmasa da devam etmesine neden oluyor. (K11)

Mesleğim için gereken birçok kursa, seminere katıldım. Rehberlik kursundan iletişim kursuna birçok kursa, kendimi mesleğimde geliştirmeme katkı sunacak eğitici kurslara katıldım. Veli iletişimini, velilerle görüşme yapmayı çok önemsiyorum. Elimden geldiğince velilerle iletişim hâlinde oluyorum. Veli görüşmeleri yapıyorum, eğitim öğretim sürecinde çocuklara destek olmaları yönünde rehberlik yaptım. Yapıyorum da. Öncelikle buna kulak veren veliler,

çocukların artan başarısını görünce bu farkı anlıyor. Evdeki ders çalışma ortamının oluşturulması, desteklenmesi, araç gereçlerinin mevcut olması, Türkçeyi geliştirmelerinin desteklenmesi. Hepsini birebir destekleyen velilerimiz var iletişimimiz olduğu için bizi anlıyorlar. Ama bunu desteklemeyen, ya da toplantılara gelmeyen, veli ziyareti yapacağımız zaman bunu önemsemeyen yani iletişimi kapatan velilerimizde bunu oluşturamıyoruz. Bu da elbette sınıf başarısını, iletişimi zorluyor. (K3)

Aileden destek gördüğüm, Türkçenin geliştirilmesi lazım dediğimde buna destek veren ailelerde hiçbir sorun yaşamıyorum. Sınıfımda iletişim kurabildiğim çocuklarda problem yaşamıyorum. Ama Türkçe diyoruz ya bütün sürecin en önemli kısmı, anlamaları için dil uyumunu yakalamaları için bol bol kitap okuyun evde, alıştırmalar yapın dediğimde bunu dikkate almayan çocukların bir kısmı ilerleyemiyor. Sorunlarını, isteklerini dile getirmede zorluk yaşıyor. İletişim problemini çok sık yaşamıyorum ama nadiren de olsa anlama konusunda sorunlar oluyor. (K4)

Sınıf Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri

Ölçme-değerlendirme, öğretimin ve öğrenmenin önemli bir parçasıdır. Ölçme-değerlendirme, öğrenme sürecinin birçok aşamasında öğrencilerin ne bildiklerini, ne anladıklarını, neler yapabileceklerini ortaya çıkararak öğretmenlerin ve öğrencilerin yeni hedefleri belirleme noktasında farkındalık oluşturur. Bu ekseninde eğitim öğretim sürecinde öğrenilenlerin ölçülmesi, aralıklarla değerlendirmeler yapılması öğretmen ve öğrenci açısından önemli bir dönüt mekanizması olmaktadır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde değerlendirme sürecinin sorunlarının başında dil sorunu olduğu belirtilmiştir. Dilden kaynaklı sorunların anlamayı etkilediği, çocukların cevabı bilse de soruyu anlamadıkları için yanlış cevaplar verdikleri, Türkçe kelime dağarcıklarının bazı öğrencilerde zayıf olduğu bu nedenle yanlış cevaplar verdiği yönünde görüş belirtilmiştir. Bir grup öğretmen konuları iyice öğrenmeyen öğrencilerin değerlendirmelerinde dilden kaynaklı, konuyu öğrenemedikleri, evde ders tekrarı yapmayan öğrencilerin ölçme ve değerlendirmelerinde istenen yönde başarı gösteremediği belirtilmiştir. Öğretmenler bu durumlarda öğrencilerle birebir ilgilenmek durumunda olduğunu ve bunun bir süre sonra sınıfta programın akışını bölebildiği ve diğer öğrencilerin sıkılabildiği yönünde görüş belirtilmiştir. Bu nedenle öğretmenler derslerden sonra ek çalışmalar yaptığını, İYEP kurslarıyla telafi çalışmaları yaptığını ifade etmiştir. Ancak bununla sınırı olmadığını evde de desteklenmeleri gerektiğini, Türkçeyi geliştirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bazı öğretmenler çocukların dil sorununu tamamen aşamadıkları için özellikle anlama ve yorum yapmada zorluk yaşadığı, sınav türlerinde test, doğru yanlış gibi türlerde başarılı olduğu ancak klasik yazılı tarzında yorum, cümle yazmayı gerektiren sınavlarda bazı öğrencilerin zorlanabildiğini ve bu nedenle öğretmenlerin ölçme değerlendirmede sorun yaşayabildikleri belirtilmiştir.

Ölçme ve değerlendirmenin sağlıklı olması için konuların iyice öğrenilmiş olması gerekir. Diyelim ki okula sonradan gelen Suriyeli öğrenciler oluyor 3. Sınıfta ya da 4.sınıfta başka okuldan gelen oluyor. Doğal olarak önceki öğrenmelerini pekiştirmeyen, konuları öğrenmeyen öğrencilerde ölçme değerlendirme istenen sonuçları vermiyor. (K5)

Matematik sorularının sadece işlem kısmını yapmada sorun olmuyor. Ama anlam içerikli, uzun cümleli problemlerde havuz, hız, yaş problemleri gibi sorularda devreye dilin anlama, yorumlama gücü girdiği için zayıf kalan öğrenciler oluyor, sorularda anlamını bilmediği kelimeler var, yorum yapacak mesela kelimeleri bilmediği için zorlanıyor bu da dili bilmeyişinden kaynaklanıyor. Bizde başından beri okuyan öğrencilerimizde bu sorunları aşıyoruz. . (K8)

Sözel anlatımı yazılı anlatıma kıyasla daha başarılı cevaplar veriyorlar. Bildiklerini net aktaramayan öğrenciler var, dil bilmemekten kaynaklı. Eksik anlatıyorlar, eksik ifade ediyorlar böyle olunca. Yazılı anlatım da daha da zorlayıcı oluyor onlar için. Gayret gösterebilirler dili öğrenmek için olacak ama bazı öğrencilerin gayreti çok az evde yeterli desteklenmesi lazım. (K5)

Dil sorunundan dolayı öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler var. Ölçme esnasında olumlu dönütler alamıyoruz. Anlatılan konuları ölçme değerlendirme esnasında anlamadıklarını görüyorum. (K13)

Çocuklar sorunun cevabını bilse bile soruyu anlayamadığından yanıtlayamıyor. Net bir değerlendirme yapmak güç oluyor. (K14)

Türkçe bilmeyen öğrenciler fazla ilerleyemiyor. (K17)

Türkçe bilmedikleri için doğru bir ölçme değerlendirme yapmak zor oluyor. (K25)

Soruları anlamayan öğrenciler yanıtları doğru veremiyor. Dil engeli var maalesef. (K21)

Ölçme değerlendirme eğitim sürecinin en hassas konularından birisidir. Bir öğrenci açısından düşündüğünüzde öğrendiklerini ne derecede öğrenmiş, bunun karşılığının sonucu nedir diye merak eden, bunun hazırlığını düzenli yapan öğrencilerle bunu çok dikkate almayan, hazırlığını yapmayan öğrenciler arasında elbette fark vardır. Bu noktada dilin önemi, Türkçeyi öğrenmiş olmalarının önemi farkını ortaya koyuyor. Bazı Suriyeli öğrencilerimiz eğitim öğretimin o kadar içindeki gerçekten motivasyonumu yükselten bir durum bu; ancak bazıları da bu süreci çok düşünmüyor. Çünkü hazırlığı yok, tekrarlar yok, evde de Türkçe konuşulmuyor hâliyle ölçme değerlendirmede başarısız sonuçlar oluyor. (K12)

Ders planlama, işleniş, etkinlikler, öğretme sürecinde yaşadığımız sorunlar maalesef ölçme değerlendirmede de yaşanıyor. Çünkü öğrenciler sorulan soruları Türkçeyi yeterli derecede anlamadıkları için yanlış cevaplıyorlar. Sonuç olarak düşük bir başarı oluyor. Bu durum bazılarının motivasyonunu düşürüyor, dersle ilgilenmeyi bırakıyor ne de olsa başarısızlık fikri oluşuyor, hepsinde değil ama bir kısmında oluyor. Yani ölçme değerlendirmede istenen olmayınca derse karşı ilgi eksikliği olmaya başlamış oluyor. (K15)

Çoktan seçmeli, doğru yanlış gibi sınavlarda şans oranı yüksek olduğu için elbette biraz başarılı sonuçlar oluyor ama yazılı sınavlarda dil sorunundan dolayı klasik soru tarzında bir soruyu yanıtlamaları bazıları için zor oluyor. Örneğin kuvvetin etkilerini yazmalarını istediğimizde burada zorluklar oluşuyor. Çocukta ister istemez bir tanım sorusu gibi uzun cümleli mesela besin nedir gibi sorularda duraksıyor. Nedeni dil sorunu. Bazılarında bu dil sorunu devam etmekte ve değerlendirme sürecini bu sorun etkilemekte. (K3)

En büyük problem soruları anlamadıkları için yanlı cevap vermeleri, amacına uymuyor, ölçme değerlendirme bazı öğrencilerde amacına uygun ölçme yapmamış oluyor. (K21)

Özellikle Türkçeyi bilmeyen öğrenciler, Türkçe dersinde anlayamadıkları için ölçme onlara uygun olmuyor. Bu da bizim için isteneni ölçmüş olmuyor tabi ki (K22)

Derslerde genel olarak anlamada zorluk yaşıyoruz. Kelime hazineleri yeterli olmadığı için soruları anlamada zorlanıyorlar, bu da bizi elbette zorluyor, soruları sürekli anlatmak, açıklamak durumunda kalıyoruz. Bu da bazen gürültüye, zaman alıcılığa neden oluyor. (K20)

Bir grup öğretmen sözel alanlarda, Türkçe derslerinde bazı öğrencilerin zorlanabildiğini, özellikle anlama ve yorumla kısımlarında zorluk yaşadığını vurgulamıştır. Bunun nedenlerine bakıldığında evde pek kitap okumamaları, dili gün içinde okulda öğrenip evde buna yönelik çalışmaların yapılmaması gibi etkenlere bağlanmasının yanında evde ders tekrarların yapılmamasından da kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında öğrencilerin matematik, görsel sanatlar, müzik, İngilizce derslerinde çok başarılı olduğu, ölçme değerlendirmelerinde sınıfta gayet başarılı olduğu belirtilmiştir. Okulda öğrencilerin çoğunun başarılı olduğu ancak hemen her sınıfta az da olsa dili iyi bilmeyen öğrencilerin bu sorunları yaşadığı ve öğretmenlerin bu nedenle ek çalışmalar yaptığı, veli görüşmelerini düzenli yaptığı, öğrencilerle birebir ilgilenmek durumunda olduğu vurgulanmıştır. Öğretmenler önceki yıllara göre öğrencilerde ilerlemelerin olduğunu, devam eden sorunların yanında sorun yaşamadığını belirten görüşler de yer almıştır. Evde hazırlığını yapmayan öğrencilerin, ders tekrarları yapmayan, Türkçe konuşmayan, okuma yazma çalışmalarını artırmayan öğrencilerin değerlendirmelerinde istenen başarıyı yakalayamadığı, öğretmenin bu durumda her seviyeye uygun soru hazırlamada çok çaba gösterdiğini belirtmiştir. Bir grup öğretmen kendini geliştirmiş, ailenin de öğrencinin de dili öğrendiği durumlarda öğrencilerin çok başarılı olduğu, her sınav türünde kendini ifade edebildiği, ölçme değerlendirmelerde istenen başarıya ulaştığı belirtilmiştir. Bu durumdaki öğrencilerin aynı zamanda okul iklimine, sınıf iklimine uyum sağladığı, arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle sosyal olduğu görüşleri yer almıştır. Değerlendirme sürecinde süreci en etkileyen unsurun dil olduğunu belirten öğretmenler, sınav türlerine de bu sorunun yansiyabildiğini belirtmişlerdir. Ölçme değerlendirme sürecinde öğretmenlerin yaşadığı sorunlara ilişkin görüşleri şöyledir:

Bazı öğrenciler öğrendiklerini evde pekiştirip ilerletirken bazıları ilerleyemiyor. Çünkü gereken gayreti göstermiyor. Bu da ölçme değerlendirmeye yansıyor ve istenen başarı sağlanamıyor. (K17)

Türkçeyi öğrenemeyen öğrenciler için doğru bir ölçme değerlendirme yapmak zor oluyor. Resim, müzik, kısmen matematikte oluyor ama diğer sözel derslerde çok zor. (K25)

Sorun yaşamıyorum pek. (K26)

Okuduğunu anlamakta sorun yaşayan öğrencilerimde tam bir ölçme değerlendirme yapılamamaktadır. Soruların bazıları cevapsız kalıyor. (K10)

Şunu görüyoruz, aile ne kadar çaba gösterirse yani öğretmen dışında ailenin çabasının da çocuklara büyük katkısı var. Sosyal öğrenme olarak düşünelim evde, ailenin çocuğuyla iletişimi, ona destek göstermesi değerlendirmeye yansıyor. Ben şu an 4. Sınıf öğrencilerini okutuyorum. İlk yıllar benim sınıfımda bir değerlendirme yaptığımda en temel sorun Türkçeden kaynaklı olmuştu. Ailelerle iletişime geçerek, veli ziyaretleri yaptıkça veli toplantılarında dil gelişimini destekleyici çalışmaların onlara da etki ettiğini belirttikçe ilerlemeler oldu. Benim çabam, velilerin buna meyilli olması çocuğa da yansıyor. Ben şanslıyım çünkü velilerim gerçekten çok ilgili. İlk baştan beri de okuttuğum öğrenciler yani kaynaşıyoruz bu süreçte. Velilerimin çocuğa yönelik yaptığım değerlendirmeleri doğru anlamaları, bunun önüne geçen savunmalar yapmayıp onların hangi noktada desteklenmeleri gerektiğini anlamaları çok değerli bir durum. Bazı zamanlar çocuğun durumunu kabullenmeyip benim çocuğum çok iyi, bu sorunları kabul etmiyorum diyen yani çocuğun yerine karar veren veliler ne yazık ki süreci ve çocuğun gelişimini zorlaştırıyor. Yani bu süreçte velinin bakış açısı çok önemli. (K4)

Biz öğrencilerimizin başarılı olmaları için her süreci özveriyle takip ediyoruz. Örneğin kazanımlara ne seviyede ulaştı, hedeflediğimiz ilk aşamaya zamanında gelindi mi, burada dil sorunundan dolayı birkaç öğrenci bazı aşamalara zamanında ulaşamıyor ama ben onlarla birebir ilgileniyorum. Fakat evde de destek görmeli evde ders çalışmazsa, tekrar yapmazsa durum bu şekilde kalıyor ve elbette değerlendirme süreci onların açısından da benim açımdan da zorlaşabiliyor. (K2)

Bazı derslerin ölçme değerlendirmesinde çok başarılı oldukları aşikârdır. Resim, matematik, müzik bu derslerde diyebilirim ki en başarılı öğrencilerim Suriyeli öğrencilerim oluyor. Çünkü hem yetenekliler hem de aileleri resimde özellikle çok yetenekli. Dil bilmeyen ailelerin genelde çocuklarına yardımcı olabildiği alanlar bu dersler. Ama sözel, sosyal derslerinde Türkçeyi iyi bilmesi gerektiği için bu alanlarda bazı öğrenciler ilerleyemiyor. Bu alanların ölçmesinde hepsi değil ama bir kısmı istenen başarıyı yakalamıyor. (K1)

Sınıfta başarıyı yakalayanlar olduğu gibi kendini geliştiremeyen öğrenciler de var elbette. Bazılarının öğrendiği okulla sınırlı kalıyor eve gidince tekrar etmiyor, ödevlerini yapmıyor, konuları yeterince öğrenemiyor, ölçme değerlendirme elbette istenen yönde olmuyor bu öğrenciler başarıyı yakalayamıyor. (K7)

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Türkiye, konumu itibariyle önemli bir merkezde yer alan ülkelerden biridir. Asya, Avrupa, Afrika kıtalarına uzanan yapısıyla, kültürel çeşitliliği barındıran, doğu ve batı kültürleri arasında yer alan önemli bir ülkedir. Bu yönüyle kültürel zenginliğe sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye, konumu itibariyle en çok göç edilen, türlü sebeplerle göç eden insanların en tercih ettiği ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye, 2011 yılında iç sebeplerden ötürü savaş hâlinde olan Suriye’den birçok göç almış ve uzun süre almaya devam etmiştir. Suriye’de savaşın bitmemesi, ülkemize göç eden Suriyeli vatandaşların kalış süresini etkilemiş ve Türkiye’de uzun süreli ikametler gerçekleşmiştir. Bu nedenle ülkemiz geçici koruma kapsamındaki Suriyeli vatandaşların birçok ihtiyacına cevap vermiş ve çok yönlü şekillerde sahip çıkmıştır. Eğitimden barınmaya, sağlıktan psikososyal ihtiyaçlara birçok insani yardımı sağlamış ve birçok imkânı oluşturmuştur. Kitlese olarak göç eden Suriyelilere başlarda sınır illerine kurulan geçici barınma merkezlerinde yerleşim imkânı sunulmuş zamanla Türkiye’nin birçok ilinde yaşamaya başlamışlardır. Suriyeli öğrenciler başlarda geçici barınma merkezlerinde eğitim almış, zamanla hem şehir merkezlerinde hem de geçici barınma merkezlerinde kurulan geçici eğitim merkezlerinde eğitimlerini sürdürmüşlerdir. 2016 yılından itibaren Türk okullarında eğitimlerini devam ettiren Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretimde entegrasyonunun düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapılmış, psikososyal desteğe ihtiyaç olunanlara destek olunmuş, uyum ve dili öğrenmek için gerekli adımlar atılmıştır. Suriyeli çocukların, okullarda uyumu sağlaması, okuldaki başarıları, dili daha iyi öğrenmeleri ve toplumsal yaşamları açısından çok önem arz etmekte olup hayatlarının her alanında uyum ve dilin gerekliliği ortaya çıkacaktır. Çalışmamızda, ilkokulda okuyan Suriyeli öğrencilerin eğitim öğretim süreçlerinde öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar incelenmiş ve ele alınmıştır. Öğretmenler, Suriyeli öğrenciler ile olan iletişimlerinin Türk öğrencilerle olan iletişimlerinden farklı olmadığını belirtmişlerdir. Dil problemi olsa da diğer öğrencilerden ayırt etmediklerini aynı zamanda sınıftaki Türk öğrencilerin de onlara yabancı gözüyle bakmadıklarını ifade etmişlerdir. Fakat dil engeli nedeniyle iletişimde bazı zamanlar zorluk olabildiği belirtilmiştir.

Öğretmenler, bu süreçte genel olarak en zorlayıcı faktörün dil olduğu yönünde görüş belirtmiş ve hemen hemen her sürecin sorun olunan noktasında dilin yer aldığını ifade

etmişlerdir. Öğrencilerin dile yeterince hâkim olamamaları nedeniyle öğretmenler ders işlemede bazı zamanlar zorluk yaşadıklarını, çocukların kelimelerin anlamlarını yeterince bilmemelerinin dersin akışında birtakım aksamalara yol açtığı, diğer öğrencilerde derslerden kopuşların görüldüğü yönünde görüş belirtmiştir. Tüm bu durumlar öğretmenlerin, aynı anda birden fazla sorunla karşılaşmasına, çocukların kendi aralarındaki uyum problemlerinin öğretmenlerde ders akışının bölünmesine yol açtığı anlaşılmıştır. Dil engelinin ders akışını bir nebze de olsa yavaşlattığı, anlatılanı kavrayamayan öğrencilere bazen daha çok zaman ayrıldığından sınıftaki diğer öğrencilerin ders akışında bölünmeler görüldüğünden öğretmenleri hızlı çözümler bulma arayışına yönelttiği anlaşılmıştır. Bu nedenle öğretmenler ek kurslarla, veli ziyaretleriyle bazı sorunlara çözüm bulmak isteseler de bazı öğrencilerin kursa gelmediği ve ailelerin evdeki sorumluluklarından dolayı çocuklarını kursa gönderemedikleri belirtilmiştir. Bu durum da tekrar eden aynı sorunların devam etmesine neden olmuştur. Öğretmenler, dil sorunlarının beraberinde uyum sorunlarını getirdiğini ve bu uyum sorunlarının da eğitim sürecine olumsuz yansıdığını belirtmiştir. Uyum sorunu olan öğrencilerin derslerde, ya çok sessiz olduğunu ya da çok gürültü yaptığını belirtmiş, bu zıt durumların aynı şekilde eğitim süreçlerini zorlaştırdığını derse ayrılacak zamanın sınıf yönetimine harcandığını ve ders akışını bölmesi nedeniyle öğretmenlerin dersleri zamanında bitirememesine yol açtığı belirtilmiştir. Dil, uyum sorunu olan öğrencilerin desteklenmesi gerektiğini, velilerin ilgisini artırması gerektiğini belirten öğretmenler sınıf içinde ders durumu çok iyi olan öğrenciyle olmayan öğrencinin sınıf yönetimini zorlaştırdığını, dersin akışında bölünmelere yol açtığını ifade etmiştir. Sınıf içinde beliren bu sorunların eğitim süreçlerini zorlaştırdığını ve öğretmenlerin ek çözüm olarak çocukların evde hem dil çalışmalarını hem de ders çalışmalarını teşvik etmek amacıyla velilerle sık sık görüşme yaptığını ifade etmiştir. Eğitim süreçlerinde öğrencilerin dili bilmemelerinden kaynaklı iletişim sorunu yaşamaları öğretmenlerin anlatılmak isteneni Arapça ile anlatmaya çalışan öğrencileri anlayamadığını ve bu durumlarda iletişimi yeterince kuramadıklarını belirtmiştir. Öğretmenler alternatif çözümler arasa da bu sorunların tekrar etmesinin ders işlemelerine ve derste ilerlemelerine bir nebze de olsa engel olduğu belirtilmiştir. Sınıf içinde dili iyi bilen Suriyeli öğrenciler çoğunlukta olsa da dili bilmeyen öğrencilerin desteklenmesi gerektiği için öğretmenler bu süreçte bazı velilerin çok çaba gösterdiğini ifade ederken bazı velilerin bu çabayı pek vermediğini ifade etmiştir. Öğretmenler veli ziyaretlerini veli iletişimini düzenli olarak yaptıklarını belirtseler de velilerin aynı hassasiyette olmamasının olumsuz sonuçlara yol açtığı belirtilmiştir. Evde, ailelerin çocukları destekleyici çalışmalara katkıda bulunmaması, çocukların okul durumlarını takip etmemelerinin çocuklara olumsuz yansıdığı ve öğretmenlerin bu nedenle çocuklar için sürekli telafi çalışmalarla, İYEP kurslarıyla eksiklikleri gidermeye çalıştıkları belirtilmiştir. Ancak kursa gelmeyen öğrencilerin süreçte

başarısız olmaları, öğretmenlerin sınıf içinde derse ayrılması gereken zamanın sınıf yönetimine ayırmak zorunda olduğunu ve bu nedenle ders içinde derse ayrılan zamanın uyum ve gürültü sorunu nedeniyle kısıtlı olabildiği belirtilmiştir. Bu süreçlerin öğretmenlerde daha fazla çaba gerektirdiği, öğretmenlerin daha çok etkinlik planlamasına ihtiyaç duyduğu, öğretim yöntemlerinde çeşitliliği artırmak durumunda olduğu belirtilmiş olup kalabalık sınıflarda bu imkânların oluşturulmasının zor olduğu anlaşılmıştır. Öğretmenler, dilden kaynaklı sorunların birçok soruna neden olduğunu ve sınıf yönetimine, dili bilmeyen öğrencilerin sınıf kurallarına uymada güçlükler yaşadığını, bu güçlüklerin sınıfta gürültüye yol açması nedeniyle öğretmenlerin fazla açıklama yapmalarına, sınıf yönetimine fazla zaman ayırmalarına ve bu durumun dersin akışını bölmeye yol açtığı belirtilmiştir. Türkçeyi yeterli seviyede öğrenemeyen öğrenciler ve öğretmenler için eğitim süreci zorlu olmakta ve öğretmenler zamanlarının çoğunu alternatif çözümler üretmeye ayırma durumunda kalmışlardır. İletişim açısından dili bilen ve bilmeyen öğrenciler arasında farkların olması, sorunlarını, ihtiyaçlarını yeterince ifade edemeyen öğrencilerin birtakım zorlukları yaşadığı ve bu zorlukların öğretmenlere yansması söz konusu olup öğretmenlerin bir şeyi söylerken bazı öğrencilerin anlamaması nedeniyle sınıfta çok zaman kaybı olduğu anlaşılmıştır. Zaman kaybı nedeniyle öğretmenler, ders içeriklerini zamanında yetiştiremediğini, bu sürecin uzayabildiğini ifade etmiştir. Öğrencilerle tam olarak iletişim kurulamadığında öğretmenler dönütleri yeterince alamadığını ve öğrencilerin neyi anlayıp neyi anlayamadığını tam olarak ölçemediklerini belirtmiştir. Bu sebeple eğitim süreçlerinde öğrencilere yeterli düzeyde ulaşıp ulaşılamadığını öğrenmek isteyen öğretmenler zamanlarının çoğunu öğrencileri anlamaya çalışarak geçirdiklerini belirtmiştir. Bu da eğitim sürecinde eğitime ayrılması gereken zamanın iletişim engeli yüzünden bölündüğü ve öğretmenlerin zamanında öğretmesi gereken konuları zamanında işleyememelerine yol açtığı belirtilmiştir. İletişim sebebiyle de sorun yaşayan öğretmenler alternatif iletişim yollarıyla kendilerini ifade etmeye çalışsa da iletişimde akıcılığın olmaması, dil engeli nedeniyle öğrencilerle istenen düzeyde iletişim kurulamadığında birtakım sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir. Eğitim Sürecinde bölünmelere yol açan bu durumlar öğretmenlerin zamanında derslerini yeterli seviyede işleyememelerine yol açtığı anlaşılmıştır.

Öğretmenler bazı öğrencilerin uyum problemlerini devam ettirmesi nedeniyle sınıf içinde ve sınıf dışında uyum sorunlarının görülmesine yol açtığı, bu sorunların öğrencilerde derslere ayrılması gereken zamanı daha çok arkadaşlık kendini kabullendirme gibi konulara ayırmasına yol açtığı belirtilmiş öğrencilerin çoğu zaman kendini kabullendirme çabası nedeniyle okula ve derslerine uzak kaldığı anlaşılmıştır. Bu durumlarda öğretmenler, öğrencilere daha çok zaman ayırması gerektiğini ve aynı anda birden fazla süreci yönetme durumunda kaldıklarını belirtmiştir. Öğretmenler uyum sorunlarının çocukların eğitim

süreçlerini zorlaştırıcı bir etkisi olduğunu öğrencilerin derste ya çekingen ya da çok gürültü durumlarında olduğunu belirtmiş ve bu durum öğretmenlerin daha çok zaman gerektiren planlamalar yapma gereksinimini hissettirmiştir. Bu durumda öğretmenler mesleki doyumu yeterince elde edemediğini eğitim sürecinin birden çok sebeplerle bölündüğünü uyumdan dile iletişiminden ölçme değerlendirmeye kadar pek çok sürecin daha çok çaba ve zorlukla yürütüldüğü belirtilmiştir. Öğretmenler eğitim süreçlerinde bazı öğrencilerin istenen seviyeye gelmemesinin sebebini veli ziyaretleri sonucunda velilerin yeterince çocuklarıyla ilgilenmediği anlaşılmıştır. Düzenli olarak öğrencinin durumunu sormaya gelen velilerin çocuklarının daha başarılı olduğu belirtilirken ilgi eksikliği yaşayan öğrencilerin daha az başarılı olduğu yönünde görüş belirtilmiştir.

Öğretmenlerin Planlama Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Çalışmada, öğretmenlerin planlama sürecinde karşılaştığı sorunlar incelenerek öğretmenlerin bu anlamda sorun olarak hissettiği durumların ne olduğu üzerinde durulmuştur. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde sorunların başında öğrencilerin Türkçeyi yeterince öğrenememiş olmaları gelmektedir. Öğretmenler en temel sorunun dilden kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Planlama sürecinde öğretim programı gereği Türk öğrencilere uygulanan planlamayı Suriyeli öğrenciler için de uyguladıkları ve onlara yönelik ayrı bir planlama olmadığı için aynı planı uyguladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler önceki yıllara göre Suriyeli öğrencilerin pek çok açıdan daha iyi durumda olduklarını ancak dil sorununu henüz tam aşamadıkları için planlamada yer alan kazanımları tam anlamıyla elde edemedikleri bu nedenle ek çalışmalarla çözüm ürettiklerini belirtmiştir. Yapılan görüşmelerde öğretmenleri öğrencilerin en yüksek verimde faydalanmalarını sağlayacak etkinlikleri yaptığını ancak Türkçenin henüz istenen aşamada olmadığı öğrencilerde sorunlar yaşandığı, öğrencilerin dil eksikliğinden dolayı ön öğrenmelerinin yeterli seviyede olmadığı ve yeni öğrenmelerinin güç olabildiği belirtilmiştir. Buna benzer bir çalışmaya bakıldığında Maltaş (2021) sınıfında Suriyeli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin görüşleri üzerine bir çalışma yapmış olup çalışmada öğretmenlerin devlet okullarında Suriyeli öğrencilere yönelik ayrı bir programın olmadığı, Türk öğrencilere uygulanan programın aynısını uyguladıklarını ancak ek çalışmalarla destek verdiklerini belirtmişlerdir. Güngör (2015) yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri üzerine yaptığı çalışmada yabancı uyruklu öğrencilere programda düzenlemelerin yapılmamasının öğrenciler açısından bu süreçte sorun olduğu; öğrencilerin eğitimdeki varlıkları için programda herhangi bir düzenleme yapılmamasının öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde sorun yaşanmasına yol açtığını belirtmişlerdir. Başka benzer bir çalışmaya bakıldığında Bulut, Soysal, Gülçiçek (2018)

Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretmenliği yapan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Türkçe öğretimine yönelik düzenleme yapılan programlarla farklı bir dili konuşan çocukların örgün eğitimde katılım sağlamalarının zor olduğu değerlendirilmesi yer almıştır. Nur-Temiz (2020) tarafından yapılan “Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü” adlı çalışmada eğitim sürecinin en temel probleminin göçmen ve mültecilerin ana dillerinin Türkçe olmamaları olarak gösterilmiştir. Verilen pek çok dil kurslarına rağmen bu sorunun çözülmemesi, Türkçeyi yeterince öğrenememeleri, eğitim öğretim süreçlerini etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bu durum dilin, dile hâkim olmanın eğitim sürecindeki önemini göstermektedir. Güven ve İşleyen (2018) tarafından yapılan “Sınıf Yönetiminde İletişim, İletişim Engelleri ve Suriyeli Öğrenciler” adlı çalışmada; hazırbulunuşluk düzeylerinin istenen seviyede olmamasının Suriyeli öğrencilerde derslere yönelik ilgi eksikliğine yol açtığı, derse katılımlarının beklenen düzeyde olmadığı yönünde görüş belirtilmiştir. Kayacık (2020) Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik öğretmen görüşleri adlı çalışmasında öğretmenlerin öğrencilerde gözlemlediği sorunlar arasında dil ve okula uyumdan kaynaklı problemlerin yer aldığını belirtmişlerdir. Öğretmenler, mültecilerin eğitiminde mevcut öğretim programı dışında öğrencilerin eğitime yönelik yeni bir programa ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Sınıf yönetiminde öğretmenlerin özellikle görüş bildirdiği noktalar arasında dil sorunun olduğu, dili yeterince öğrenemeyen Suriyeli öğrencilerde çoğu zaman sınıf kurallarına uymada güçlük çektiği, sınıfta Türkçe bilmeyen çocukların kendi aralarında Arapça konuştuğu ve sınıf içinde gürültüye yol açtığını belirtmiştir. Öğretmenler dil sorununun uyum sorununa da yol açtığını ve sınıf yönetiminde dil bilmeyen öğrencilerin kendini ifade etmek için sınıfta ya çok sessiz kaldıklarını ya da gürültü yapabildiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler yaşanan sorunların önceki yıllar kadar olmadığını ancak dilden kaynaklı problemlerin devam etmesi nedeniyle az da olsa bu sorunların görüldüğünü belirtmişlerdir. İmamoğlu ve Çalışkan (2007: 543) çalışmalarında, öğrencilerde kendilerini yeterince ifade edememekten kaynaklı öfkeli davranışlar görüldüğü, uyum sağlamada zorluk yaşandığı yönünde görüşlere yer verilmiştir. Benzer bir çalışma Kaya (2020) sınıfında Suriyeli öğrencisi bulunan öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştığı sorunların incelenmesi adlı çalışmasında sınıf yönetiminde en çok karşılaşılan sorunların başında dil faktörünün olduğunu belirtmiştir. Dil yetersizliğinin iletişim sorunlarına açtığı ve bu durumun sınıf yönetimini zorlaştırdığı yönünde görüş belirtilmiştir. Keskinlik-Kara ve Şentürk-Tüysüzer (2017) “Sığınmacı Öğrencilerin Eğitimi Sürecinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Veli Görüşleri” adlı çalışmalarında,

öğrencilerin derslerde içe kapanık olduğu, öfkeli davranışları olabildikleri yönünde görüş belirtilmiştir. Bir başka benzer çalışmada Güven ve İşleyen (2018) tarafından yapılan “Sınıf Yönetiminde İletişim, İletişim Engelleri ve Suriyeli Öğrenciler” adlı çalışmada, öğretmenler sınıf yönetiminde dil, kültürel farklılıkların öğrencilerde iletişim kurmayı güç duruma getirdiği ve bu nedenle sınıf yönetiminde iletişimin sorun olduğu belirtilmiştir. Maltaş (2021) çalışmasında, öğretmenlerin görüşleri arasında bazı Suriyeli öğrencilerin kurallara uyma noktasında uyum sağlayamadıkları, dil problemi yaşadıkları, bu sorunların aynı zamanda uyum sorunlarına yol açtığı, öğretmenlerin dil probleminden dolayı bazen jest, mimiklerle anlaşmaya çalıştıkları ifade edilmiştir. Kardeş ve Akman (2018) “Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmaya baktığımızda diğer çalışmalarda olduğu gibi öğretim süreçlerinde yaşanan sorunların temelinde dil faktörü karşımıza çıkmaktadır. Dil faktörü pek çok sorunu beraberinde getirdiğinden okula uyum sağlayamama sorununu da ortaya çıkarmıştır. Çöplü (2019) “Göçmen Öğrenciler İçin Okul Uyum Programı Geliştirmeye Yönelik Bir Taslak Çalışması” adlı çalışmada öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin göçmen öğrencilere ek bir zaman ayıramadığı, sınıf yönetiminde zorlandıklarını belirten görüşlere yer vermiştir. Uyduran (2020) Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum problemi ve çözüm önerileri adlı çalışmada geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçleri incelenmiştir. Bu bağlamda Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçlerini etkileyen başta dil sorunu olmak üzere, iletişimden kaynaklı sorunlar, okul ve sınıf kurallarına uyum sağlanmasında yaşanan zorluklar gibi sorunların olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin Öğrenme-Öğretme Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğrenme öğretme sürecinde karşılaşılan sorunların başında bazı öğrencilerin Türkçeyi henüz öğrenememiş olmaları gelmektedir. Bazı öğrencilerin Türkçeyi okul dışında pek konuşmadığından geliştiremediği ve bu nedenle öğretim sürecinde dil engeliyle karışılabilindiklerini ifade etmiştir. Öğrenmeleri yeterli seviyede anlayamamaları, tanım, özellik, yorum isteyen derslerde başarı gösteremeyen öğrencilerde derslerde odaklanma sorunu yaşayabildiklerini ifade etmişlerdir. Uyum gösteren ve göstermeyen öğrencilerin okulda aidiyet duygusunda farklılıklara sahip olduğunu ve dili bilen öğrencilerin çoğunlukla uyum davranışlarına sahip olduğu belirtilmiştir. Dil engelinden dolayı bazı öğrencilerin etkin katılım sağlayamadığı, öfkeli davranışlar sergileyebildikleri, bazı dersleri öğrenmek için yeterli çabayı göstermedikleri belirtilmiştir. Benzer bir çalışmaya bakıldığında İmamoğlu ve Çalışkan (2007) çalışmalarında uyum problemi yaşayan öğrencilerde akademik başarının istenmeyen yönde olabildiği, öfkeli davranışlar

sergileyebildikleri belirtmiştir. Bir başka çalışmada Nur-Temiz (2020) tarafından yapılan “Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü” adlı çalışmada eğitim sürecinin en temel probleminin göçmen ve mültecilerin ana dillerinin Türkçe olmamaları olarak gösterilmiştir. Verilen pek çok dil kurslarına rağmen bu sorunun çözülmemesi, Türkçeyi yeterince öğrenememeleri, eğitim öğretim süreçlerini etkilediğini ortaya koymuşlardır. Sözer (2021) tarafından yapılan “Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Süreçlerinde Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar” adlı çalışmada ortaya çıkan verilere bakıldığında sınıflarında Suriyeli öğrencileri olan öğretmenler sorunların temelinde dil engelinin olduğu görüşü yer almıştır. Sarıtaş vd. (2016) tarafından “İlk Okullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerde Karşılaşılan Sorunlar” çalışmasına bakıldığında okullarda, yabancı uyruklu öğrencilerde görülen dilden kaynaklı sorunların yöneticiler, öğretmenler tarafından fark edildiği, bu sorunun en belirgin sorunlardan biri olarak görüldüğü belirtilmiştir. Bu sorunun davranışlarda birtakım bozukluklara yol açtığını belirtmişlerdir. Öğretim sürecinde yabancı uyruklu öğrencilerin öğretmenler tarafından karşılaştığı sorunlardan en önemlisinin dil olduğu belirtilmiştir. Akkaya (2011) tarafından “Göçle Gelen Öğrencilere Türkçe Öğretirken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri (İzmir Örneği)” adlı çalışmada öğretmenler, göçle gelen öğrencilerde Türkçe yeterlilikleri düşük seviyede olduğundan eğitim öğretim süreçlerinin bu durumdan olumsuz etkilendiği görüşü yer almıştır. Erdem (2017) “Sınıfta Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar ve Çözümüne Dair Önerileri” adlı çalışmada, öğretim sürecinde karşılaşılan temel sorunun dil sorunu olduğu görüşü yer almıştır.

Öğretmenlerin İletişim Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar

İletişim sorunlarına yönelik öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğrencilerle iletişim kurmanın önceki dönemler kadar zor olmadığını, ilerlemelerin görüldüğü, ancak Türkçeyi, anlama, yorumlama ekseninde sorunların yaşandığını, öğrencilerin bir kısmında, Türkçede istenen seviyede olmadığından isteklerini, ihtiyaçlarını dile getirmede sorun yaşandığı belirtilmiştir. Öğretmenler bazı öğrencilerle yer yer vücut diliyle anlaştıklarını, deneyimlerinden yol çıkarak o an öğrencinin ne istediğini anlayabildiklerini ancak yeterli iletişim kurulamadığını belirtmişlerdir. Bunların sebepleri arasında okul dışında Türkçeyi çok konuşmayan öğrenciler olduğu, bu öğrencilerin evde Türkçe konuşmadığı, Türkçe kitap okumadığından kaynaklı olabildiği görüşleri yer almıştır. Dil engelinin iletişimi güçleştirdiği, çocukların ihtiyaçlarını yeterince dile getiremediği, bazen de bu durumların öğrencilere istenmeyen davranışlara yol açtığı görüşü yer almıştır. Benzer bir çalışmaya bakıldığında Güven ve İşleyen (2018) tarafından yapılan “Sınıf Yönetiminde İletişim, İletişim Engelleri ve

Suriyeli Öğrenciler” adlı çalışmada; görüş bildiren öğretmenler, dil farklılığından Suriyeli öğrencilerin çoğuyla iletişim kurmada güçlük yaşandığı, uyum sorunlarının da iletişimde sorun olduğu görüşlerine yer verilmiştir. Keskinlik ve Kara (2017) ve Şentürk-Tüysüz (2017) tarafından yapılan “Sığınmacı Öğrencilerin Eğitimi Sürecinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Veli Görüşleri” adlı çalışmada sığınmacı öğrencilere yönelik iletişim sorununun temelinde sığınmacıların Türkçeyi bilmemelerinin olduğu görüşü ifade edilmiştir. Güngör ve Şenel (2018) tarafından yapılan “Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim-Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmada öğretmen ve öğrenci görüşleri alınmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin duygu düşüncelerini ifade etmede yeterince başarılı olamadıkları, derslerde aktif olmadıkları, iletişimlerinin zayıf olduğu yönünde fikir paylaşılmıştır. Bu gibi sorunların çocukların başarılarını olumsuz yönde etkilediği, iletişim becerilerinin eksikliği öğrencilerde dersten kopuşlara, derse katılım sağlayamamalarına ve yaşlıları olan öğrencilere göre daha başarısız oldukları yönünde görüşler paylaşılmıştır. Polat (2012) tarafından hazırlanan “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmada dil sorununun mülteci çocuklarda sağlıklı iletişim kurmaya engel olduğu görüşü belirtilmiştir. Bir benzer çalışmaya bakıldığında Çöplü (2019) “Göçmen Öğrenciler İçin Okul Uyum Programı Geliştirmeye Yönelik Bir Taslak Çalışması” adlı çalışmada, öğretmen ve okul yöneticilerinin göçmen öğrencilerin dil bilmeme sorunu ifade edilmiştir.

Öğretmenlerin Değerlendirme Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, değerlendirme sürecine ilişkin sorunların temelinde hemen her süreçte olduğu gibi dil engeli olduğu vurgulanmıştır. Öğrenilenlerin ölçülmesinde dilin ne denli önemli olduğunu belirten öğretmenler, bazı Suriyeli öğrencilerde hazırbulunuşluk seviyesinin yeterli olmadığını bunda dil bilmeyişlerinin etken olduğu ifade edilmiştir. Dili yeterli seviyede öğrenememiş öğrencilerin çoktan seçmeli, doğru yanlış gibi sınav türlerinde şans başarısı yüksek olduğundan daha başarılı oldukları ancak klasik yazılı sınav gibi yazmayı, yorum yapmayı gerektiren sınavlarda istenen başarıya ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin matematik, İngilizce gibi derslerde ölçme ve değerlendirmelerinde daha başarılı olduklarını, evde ailelerin bu alanlarda çocuklarına yardımcı olabildikleri yönünde görüş belirtilmiştir. Ancak bu dersler dışında evde yeterli çalışmayı yapmayan, ders tekrarı yapmayan, Türkçe kitap okumayan öğrencilerde ölçme değerlendirmelerde istenen başarı seviyesinin görülmediği, soruları dilden dolayı anlayamadıkları için doğru cevap veremedikleri belirtilmiştir. Çöplü (2019) yılında yaptığı “Göçmen Öğrenciler İçin Okul Uyum Programı Geliştirmeye Yönelik Bir Taslak Çalışması”

adlı çalışmada göçmen öğrencilerin değerlendirme süreçlerinde özgün bir değerlendirme sisteminin olmamasının sorun olduğu belirtilmiştir. Aydın, Saka ve Güzey (2017) tarafından yapılan yabancı uyruklu öğrencilerin matematiğe karşı ilgili oldukları ve bu alanda başarı sağladığı tespit edilmiştir. Erdem (2017) tarafından yapılan “Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar ve Çözüme Dair Önerileri” adlı çalışmada; öğretmenlerin öğretim içeriği analizinden, öğretme stratejilerine, ders araç ve gereçlerinden, ölçme araçları geliştirme ve değerlendirmeye kadar birçok alanda mülteci öğrencilere yönelik mesleki gelişim desteğine ihtiyaç oldukları ifade edilmiştir. Güven ve İşleyen (2018) tarafından yapılan “Sınıf Yönetiminde İletişim, İletişim Engelleri ve Suriyeli Öğrenciler” adlı çalışmaya bakıldığında bazı Suriyeli öğrencilerin ön öğrenmelerinin yeterli düzeyde olmadığı ve bunun derse yönelik ilgi eksikliğine neden olduğu, derse katılımlarını da olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Güngör ve Şenel (2018) tarafından yapılan “Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim-Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmada öğretmenlerin belirttiği görüşler arasında yabancı uyruklu öğrencilerin matematik, müzik gibi derslere ilgi duyduklarını ve bu derslerde başarı gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Şimşir ve Dilmaç (2018) tarafından yapılan Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri adlı çalışmada yabancı uyruklu öğrencilerin matematik ve İngilizcede başarılı oldukları belirtilmiştir. Bu alanlarda başarılı olmalarının en temel sebebi matematik ve İngilizceye yönelik eğitimleri ülkelerinde de almaları şeklinde görüş belirtilmiştir.

Öneriler

Çalışmamızda yapılan görüşmeler sonucunda eğitim sürecindeki sorunları çözmeye yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

1. Suriyeli göçmenler için Türkçe dil kurslarının yaygınlaştırılarak ailelerin de dil kurslarına katılımını artıracak çalışmalar yapılabilir.
2. Ailelerin okul ziyaretlerini artırarak çocukların eğitim süreçlerini daha da dikkate almaya yarayan rehberlik çalışmaları yapılabilir.
3. Dil gelişimini sağlayıcı ek kurslara gelmeyen öğrenciler için rehberlik faaliyetleri ile kurslara teşvik edici çalışmalar yapılabilir.
4. Uyum sorunu yaşayan çocukların uyum sorunu yaşamalarına engel olan durum tespitleri yapılabilir.
5. Uyum sorunu yaşayan çocukların durum tespitlerine göre bireysel gelişimini sağlayıcı rehberlik çalışmaları yapılabilir.
6. Öğrencilerin, uyum sorunlarından kaynaklı ortaya çıkan stres, dışlanma gibi

istenmeyen duygu ve düşünceleri atlatmaya yönelik psiko-sosyal çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Nobel.
- Ağdalyan, A. (2021). *Kilis ilinde öğrenim gören ilköğretim çağındaki Suriyeli öğrencilerin eğitimde yaşadıkları güçlükler ve bunlara yönelik çözüm önerileri (okul yöneticilerinin görüşlerine dayalı olarak yapılan bir inceleme)* (Tez No. 695369) [Yüksek lisans tezi, 7 Aralık Üniversitesi-Kilis]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 58-83.
- Baltacı, H. (2014). *Göçmen öğrencilerin başarı durumunu etkileyen etmenlerin okul yöneticisi, öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Tez No. 402280) [Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi-Lefkoşa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bayram L. (2013). *Düzenli spor yapmanın ıslahevlerindeki çocuk ve gençlerin sosyal uyum ve iletişim becerileri üzerindeki etkisi* (Tez No. 339518) [Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Samsun]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Birinci, N. (2003). Cumhuriyetin 80. yılında milli eğitim üzerine bir bakış. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 44(4), 1.
- Borlat, C. (2019). *1989 zorunlu göçü, göçmenlerin sosyal entegrasyonu: Çanakkale Şirinköy Bulgaristan göçmenleri üzerine bir araştırma* (Tez No. 581716) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Çanakkale]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bozan, İ. (2014). *Türkiye’de iç göç hareketleri ve göçün eğitim üzerindeki etkisi: Bir durum çalışması* (Tez No. 372183) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi-Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bozkurt, V. (2017). *Değişen dünyada sosyoloji* (13. baskı). Ekin.
- Bulut, S., Kanat-Soysal, Ö., & Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretmeni olmak: Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 1210-1238.
- Castles, S. (2003). *Towards a sociology of forced migration and social transformation*. *Sociology*, 31(1), 13-34.
- Çiçekli, B. (2013). *Açıklamalı göç ve iltica hukuku terimleri sözlüğü*. IOM.
- Danış A. D. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. *Birikim Dergisi*, 184-185.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). “Bizim müstakbel hep harap oldu” Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatı. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Deniz, A., & Özgür, E. M. (2010). Rusya’dan Türkiye’ye ulus aşırı göç: Antalya’daki Rus göçmenler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(1), 13-30.
- Dünya Bülteni. (2012). Dinçer: Oyunun kuralı değişmemeli-2012. <https://www.dunyabulteni.net/egitim/dincer-oyunun-kurali-degismemeli-h221066.html>
- Ekici S., & Tuncel G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9-22.

- Engin, E. C. (2015). *Bir aile hekimliği bölgesinde kayıtlı 6-18 yaş arası çocuk ve ergenlerde görölen davranış ve uyum problemlerinin; bu çocuk ve ergenlerin ailelerinin demografik özellikleri, tutum ve davranışlarıyla olan ilişkisinin incelenmesi* (Tez No. 427618) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ergen, H., & şahin, E. (2019). Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yaşadıkları problemler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(44), 377-405.
- Ergin, D., & Ermağın, B. (2011, 27-29 Nisan). Çok kültürlölük ve sosyal uyum [Sözlü bildiri]. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya.
- Garcia, E. K. (2009) *Multicultural education in your classroom*. <http://www.teachhub.com/multicultural-education-your-classroom>.
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 838-851.
- Gökmen, H. (2020). *Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyon sorunu (Bursa Yıldırım ilçesi örneği)* (Tez No. 620199) [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi-Bursa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Güngör, F., & şenel, E. A. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 124-173.
- Güvenç, B. (2002). *Kültürün ABC'si*. Yapı Kredi.
- İlbars-Hanta, N. (2019). *Bir göç ülkesi olarak Türkiye'de çok kültürlölöşen okullarda eğitim: Polatlı örneği* (Tez No. 622432) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- İşcan, A. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarım aracı olarak filmlerden yararlanma. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 58, 437-452.
- Jones, K. (2004). A balanced school accountability model: An alternative to highstakes testing. *Phi Delta Kappan*, 85(8), 584-590.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Günümüzde insan ve insanlar* (11. baskı). Evrim.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel.
- Kardeş, S., & Akman, B. (2018). Suriyeli mültecilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1224-1238. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.46633>
- Kayacık, E. (2020). *Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri* (Tezsiz yüksek lisans projesi). Pamukkale Üniversitesi.
- Kızılkaya, O. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitim ortamlarındaki uyumlarına yönelik görüşleri* (Tez No. 656844) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kitsantas, A., & Talleyrand, R. M. (2005). The use of online resources to promote multicultural competencies among K-12 preservices teachers: A model for self-regulatory learning. *Education*, 125, 627-637
- Koçak, E. (2019). *Türkiye'de kent mültecilerinin sosyal içirme ve yersel uyumu sürecinde belediyeler* (Tez No.559825) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Kolay, Ö. (2021). *Kamu ilkokulları yönetici ve öğretmenlerinin Iraklı göçmen öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri* (Tez No. 669516) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kottak, C. P. (2008). *Antropoloji: İnsan çeşitliliğine bir bakış*. Ütopya.
- Kurt, H. (2006). Göç eğilimleri ve olası etkileri. *Mersin Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 135-160.
- McBrien, J. L. (2005). Educational needs and barriers for refugee students in the United States: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 75(3), 329-364.
- Nar, B. (2008). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri (Dilovası örneği)* (Tez No. 228763) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Nguyen, A. D., & Benet-Martínez, V. (2013). Biculturalism and adjustment: A meta-analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44, 122-159.
- Orhan, O., & Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. ORSAM.
- Özabacı, N., & Acat, M. B. (2005). Sosyo ekonomik çevreye göre ilköğretim öğrencilerinin başarısızlık nedenleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 145-170.
- Özkan, Z. (2015). *Ayrılamazsınız-ailede huzurlu yaşam önerileri*. Hayat.
- Özkarlı, F. (2014). Suriye'den Türkiye'ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 175-191.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç, kuram ve bölgesel bir uygulama*. Nobel.
- Polat-Uluocak, G. (2009). İç göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 35-44.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5, 33-44.
- Saracaloğlu, C. (2014). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri (Turgutlu örneği)* (Tez No. 376621) [Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Saygın, S., & Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 302-323. <https://doi.org/10.18863/pgy.364115>
- Sayın, Y., Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Schmitz, P. G., & Berry, J. W. (2011). *Structure of acculturation attitudes and their relationships with personality and psychological adaptation: A study with immigrant and national samples in Germany*. Papers From The International Association For Cross-Cultural Psychology Conferences. IACCP.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Sözer, M. A., & Işıker, Y. (2021). Suriyeli öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 183-200.

<https://doi.org/10.31592/aeusbed.80309>.

- Şeker, B. D., & Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 8(1), 86-105.
- Şahin, M. C. (2012). Eğitimi ve okulu etkileyen bazı sosyal değişimlerin kavramsal çözümlemesi, *Millî Eğitim*, 42(194), 132-148.
- Takır, A., & Özerem, A. (2019). Göçle gelen yabancı uyruklu öğrencilerin okul ortamında karşılaştıkları sorunlar. *Folklor/Edebiyat*, 25(97), 639-657.
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.450208>.
- Taylor, C. (2014). *Çok kültürcülük ve tanınma politikası*. Yapı Kredi.
- TDK. (2022). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Temiz, D. N. (2020). Göçmen ve mülteci öğrencilere Türkçe öğretiminde okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının rolü. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 2(2), 45-59.
- Topcu S., & Beşer, A. (2006). Göç ve sağlık. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3). 37-41.
- Toros, A. (2008). *Sorunlu bölgelerde göç*. Global Strateji Enstitüsü.
- Tuzcu, A., & Bademli, K. (2014). Göçün psikososyal boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 56-66.
- Uyar, Y. (2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme* (Tez No. 207106) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı.
- Yalçın, F. (2017). *İstanbul'da yaşayan Suriyeli çocukların eğitime katılımları bağlamında uyum ve kültürleşme süreçleri* (Tez No. 476945) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yapıcı, M., & Yapıcı, Ş. (2003). İlköğretim öğretmenlerinin karşılaştığı sorunlar. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 3(3), 9.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk ve suç*. Remzi.
- Yıldız-Yılmaz, N., & Demir, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin sorunları ile çözüm önerilerinin değerlendirilmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 535-556.
- Yurttutan, A. (2019). *Göçmen öğrencilerin sosyal becerileri ve okula uyumları* (Tez No. 571271) [Yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi-Kırşehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK-1. Etik Kurul Onay Belgesi

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu Karar Formu

KARAR BİLGİLERİ	Toplantı Sayısı: 11 Karar No: 07	Toplantı Tarihi: 07.10.2022
	Aşağıda bilgileri verilen tez ile ilgili çalışmanın, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu tez ile ilgili yapılacak çalışma için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına, Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.	
ÇALIŞMA BİLGİLERİ	Proje Yürütücüsü: Yağmur BİLMEZ Çalışma Konusu: Sınıfta Suriyeli Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Öğretim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi	

EĞİTİM BİLİMLERİ BİRİM ETİK KURULU		İMZA
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ	Etik Kurul Başkanı	
Prof.Dr. Yavuz TAŞKESENLİGİL	Etik Kurul Başkan Yardımcısı	
Prof. Dr. Betül ASLAN	Etik Kurul Üyesi	
Prof.Dr. Mücahit DİLEKMEN	Etik Kurul Üyesi	
Prof.Dr. Barış DEMİRCİ	Etik Kurul Raportörü	

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL BAŞKANLIĞI
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu
ERZURUM

Toplantının Mahiyeti :Etik Kurul
Toplantının Tarihi :07.10.2022
Toplantının Sayısı :11

Karar-07: Danışmanlığını Prof.Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU'nun yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Yağmur BİLMEZ'in "Sınıfında Suriyeli Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Öğretim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" isimli tez çalışması ile ilgili Etik Kurul uygunluk-onay belgesi talebi ile ilgili husus görüşüldü.

Yapılan görüşmelerden sonra adı geçenin "Sınıfında Suriyeli Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Öğretim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" isimli tez çalışması ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına, oy birliği ile karar verilmiştir.

(İMZA)
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Birim Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr. ~~Yavuz TAŞKESEN~~ LİGİL
Birim Etik Kurul Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Betül ASLAN
Birim Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mücahit DİLEKMEN
Birim Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Barış DEMİRCİ
Raportör

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurul Başkanlığı
PROJE DEĞERLENDİRME FORMU

Projenin/Çalışmanın Adı: Danışmanlığını Prof.Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU'nun yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Yağmur BİLMEZ'in "Sınıfında Suriyeli Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Öğretim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" isimli tez çalışması ile ilgili Etik Kurul uygunluk-onay belgesi talep edilmesi.

Gönderildiği Tarih: 07.10.2022

Teslim Tarihi: 07.10.2022

Değerlendirenin Adı Soyadı: Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı Adına

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Etik Kurul Başkanı

İmza :

Tez / uygundur: ☒

Gerekçe/Açıklama: Yapılacak çalışmada yaklaşım ve yöntemler dikkate alınarak, konu ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel açıdan herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Tez / uygun değildir: ☐

Gerekçe/Açıklama

EK-2. Araştırma İzin Onayı

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-32889839-605.01-65664162
Konu : Yağmur BİLMEZ'in
Araştırma İzin Onayı

13.12.2022

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 25/10/2022 tarihli ve E-88179374-302.08.01-2200388604 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Yağmur BİLMEZ'in, "Sınıfında Suriyeli Öğrenci Bulunan Öğretmenlerin Öğretim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması uygulama izin talebi ile ilgili 09/12/2022 tarihli ve 65513868 sayılı valilik onayı Ek'te sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Seyit Ali BÜYÜK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Valilik Onayı (1 sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imsa ile imzalanmıştır.

Adres : Ürgençe Mahallesi Şahit İsmail Yılmaz Sokak Hatay/İl Millî
Eğitim Müdürlüğü Sicil No : 21 31010 Antakya/Hatay
Telefon No : 0 (322) 227 48 48
E-Posta : statistik@tme31@meh.gov.tr
Kop Adresi : me31@tme31.gov.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/tme31-beyaz>
Belge için : Gökay AKAR Şef (1131)
Şb. Md. : Mahmut SABAH (1030)
İmza Adresi : hataymeh@meh.gov.tr Fsk : 3242274949

Bu belge güvenli elektronik imsa ile imzalanmıştır. Bu belgeyi belgeyi onaylayan kişiye ait kimlik bilgileri 5b85-bda2-382d-b98f-d345 kodu ile sorgu edilebilir.

EK-3. Görüşme Formu

1. Planlama sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?

2. Sınıf yönetimi sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?

3. Öğrenme-öğretme sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?

4. İletişim sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?

5. Ölçme-değerlendirme sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?

Aşağıda yer alan kişisel özelliklerden size uygun olanını işaretleyiniz.

1. Cinsiyetiniz a) Kadın () b) Erkek ()	4. Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik hazırlanan hizmet içi eğitimlere katıldınız mı? a) Evet () b) Hayır ()
2. Öğrenim durumunuz a) Ön lisans () b) Lisans () c) Yüksek lisans () d) Doktora ()	5. Sınıftaki Suriyeli öğrenci sayısı a) 1-5 kişi () b) 6-10 kişi () c) 11- 15 kişi () d) 16- 20 kişi () e) 20 ve üzeri ()
3. Suriyeli öğrencilerle çalışma süreniz. a) 0-2 yıl () b) 3-5 yıl () c) 6-8 yıl () d) Daha fazla ()	6. Mesleki kıdem yılınız a) 1-5 yıl () b) 6-10 yıl () c) 11- 15 yıl () d) 16- 20 yıl () e) 20 yıl üzeri ()

ÖZ GEÇMİŞ

Yağmur BİLMEZ ilkokul, ortaokul ve lise eğitimini Hatay'ın Antakya ilçesinde tamamladı. 2007-2011 yılları arasında eğitim gördüğü Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 2020 yılı Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı.

